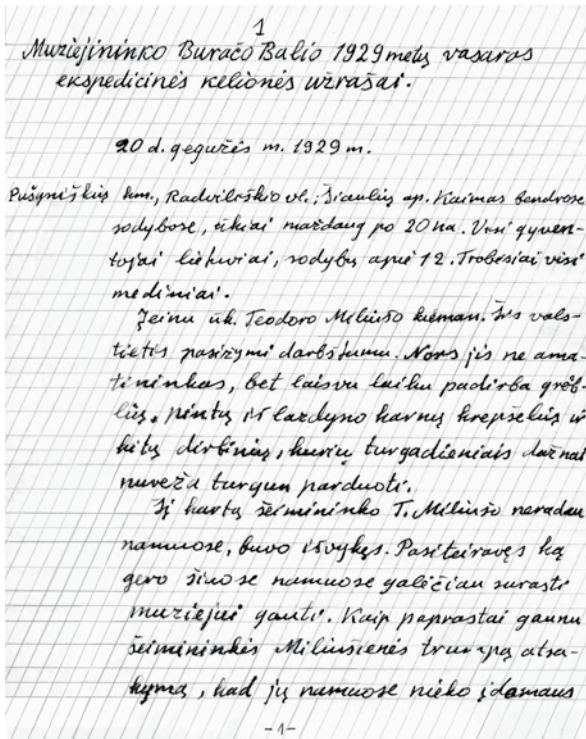


MUZIEJININKO BURAČO BALIO 1929 METŲ VASAROS  
EKSPEDICINĖS KELIONĖS UŽRAŠAI



20 d. gegužės m[ėn.]  
1929 m.

**Pušyniškių km.,  
Radviliškio vl.,  
Šiaulių ap.**

Kaimas bendrosė sodybose, ūkiai maždaug po 20 ha. Vi- si gyventojai lietuviai, sody- bų apie 12. Trobėsiai visi med- ininiai.

Įeinu ūk[ininko] Teodoro Miliušo kieman. Šis vals- tietis pasižymi darbštumu. Nors jis ne amatininkas, bet laisvu laiku padirba grėblių, pintų iš lazdyno karnų krep- šelių ir kitų dirbinių, kurių turgadieniais dažnai nuveža turgun parduoti.

Šį kartą šeimininko T. Miliušo neradau namuose, buvo išvykęs. Pasiteiravęs, ką gero šiuose namuose galėčiau surasti muziejui gauti. Kaip paprastai, gaunu šeimininkės Miliušienės trumpą atsakymą, kad jų namuose nieko įdomaus ir nepaprasto nėra. Tuomet pats pradėdau žvalgytis į visas puses – bene pastebėsiu ką nors. Pamatau nusenusį paveikslą sienoje. Paveikslas tapytas popieriuje aliejiniais dažais, kuriame atvaizduota Dievo Motina. Įdomi seniena, tik gaila, niekas nežino, kieno tas paveikslas pieštas. Be savininko nė žinių gauti, nė paveikslo. Gal pavyks jį gauti vėliau.

Parodė įvairių audinių, savo rankdarbių. Audiniai gana paprasti kaip raštai, taip ir audimo technika. Panašių muziejus gal turi, todėl nė nesiderėjau dėl įsigijimo, nes dykai audinių jokių nenori duoti.

Apžvelgęs kabliuku (tamburku<sup>1</sup>) megztus mezginius, susidomėjau jų gražiais raštais. Mezginius mezgė Ksavera Miliušaitė. Nors kai kuriuos mezginius su- tinka parduoti, bet labai aukšta kaina. Sako, muziejus gali mokėti todėl, kad valdžios pinigais moka, o valdžia turi pinigų.

1 Tamburka – nėrimo kabliukas, vąšelis (LKŽe).

K. Miliušaitė parodė savo tautinių drabužių kostiumėlių, sijonėlių, prijuostę, kikliką<sup>2</sup>, marškinius ir margą juostą – viskas jos rankų darbo. Tuo tarpu dar negalinti parduoti drabužių, bet vėliau galėsianti.

Einu pas stalių Gočalkį. Pats stalius Gočalkis dabar dirba tik ūkio padargus. Kitų pagražintų dirbinių dabar nedirba, nes tokių niekas nebereikalauja. Vaikas, jo sūnus, kokių 18 metų berniukas, dirba dideliu pamėgimu smulkiuosius medžio dirbinius ir mėgsta pagražinti. Dirba viską, ką tik kur pamato, tą ir padaro. Pamatęs laikraštyje „Trimite“ gražią dėžutę, tuojau tokią ir pasidirbęs. Dirba gražias tabokines, popierosines, laiškų dėžutes, spaustelius riešutams, verpstes ir joms smaičiukus<sup>3</sup>, abrūsines<sup>4</sup> ir kt.

Iš jo nupirkau kelis medžio dirbinius muziejui, kurie seno darbo ir apdėvėti.

### **Pušynavos km., Šiaulėnų vl., Šiaulių apskr.**

Kaimas nedidelis, gal bent 7 kiemai. Gyvena bendrose sodybose, gyventojai visi lietuviai.

Pirmiausia aplankau žymią audėją ir dailių rankdarbių mėgėją K. Gabrėnienę. Parodė 4 raštuotus keturnyčius ir aštuonnyčius rankšluosčius. Muziejui tuo tarpu atsisakė perleisti. Gal vėliau sutiksianti nebrangiai parduoti, bet dovanai – ne.

Aplankęs kitus šio kaimo gyventojus, nieko muziejui naudingo neradau.

### **Polekos km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Perėjau bendrose sodybose gyvenančių Polekos km. daugumoje smulkių valstiečių sodybas. Pas valstietį Mikšį aptikau seno kryžiaus geležinę viršūnę, vadin[amąją] „karūną“, taip ją pats savininkas vadino. Pats kryžius dar tebestovi jo kieme su baigiančiomis pūti medinėmis statulėlėmis, bet viršūnę vėjas numetė žemėn. Kryžius su stogeliu ant stulpo, po kuriuo slepiasi iš visų pusių po statulėle. Tas kryžius buvęs statytas dabartinio savininko J. Mikšio senelio jaunystėje ir jau per daugelį metų yra į trečią vietą perkeltas. Bet jau baigiasi, nežiūrint, kad iš tvirto ažuolo.

Nors ši kryžių yra nupiešęs mano brolis Jonas Buračas<sup>5</sup> jau seniau, ir piešiniai esą perduoti muziejui, tačiau paminklinį kryžių nufotografuoju, nes nežinia, ar ilgai bestovės.

.....  
2 *Kiklikas* – trumpas be rankovių drabužis, tautinių rūbų dalis, liemenė (LKŽe).

3 Galbūt norėta pasakyti *smaičiukus*, tai yra virbalus kuodeliui prie verpstės prismeigti.

4 *Abrūsinė* – rankšluostinė (LKŽe).

5 Jonas Buračas (1898–1977) – profesionalus lietuvių dailininkas tapytojas.

21 d. gegužės m[én.] 1929 m.

### Šiaulėnų m., Šiaulių ap.

Į miestelį atvykau dviračiu. Apžiūrėjau miestelio katalikų kapines. Kapinėse yra bent šeši puošnūs mediniai koplytstulpiai kryžiai ir viena koplytėlė medinė su Dievo Motinos stovykla. Du kryžiai su statulėlėmis yra dirbti Prano Buračo, mano tėvo, vienas jų pastatytas ant Jurgio Buračo kapo, t. y. mano senelio. Kryžių statulėlės dirbtos daugiausia Dzidaveckio Juozo, kurį čia paprastai Židaveckiu vadindavo visi. Tai buvo dievdirbys nebylys, gyvenęs Šiaulėnų m[iestelyje], už špitolės, pas savo gimines. Gyveno jis daugiausia netoliausiai nuo Šiaulėnų Daujočių kaime. Jo darbų daug yra likę Šiaulėnų apylinkėse.

Juozas Dzidaveckis gimęs 1863 metais. Nežiūrint didelio invalidumo, dievdirbys buvo pasiekęs didelio išsilavinimo medžio skulptūros darbe. Tuo laiku šioje apylinkėje J. Dzidaveckis buvo geriausias dievdirbys. Jis padarydavo nuo mažiausių statulėlių iki pusbernio ūgio, dideles, koplytėlėms, kryžiams ir bažnyčioms. Jis dirbdavo ne tik gražiai, bet ir labai pigiai, todėl turėjo didžiausią pasisekimą.

Juozas Dzidaveckis dirbdavo kryžius ir koplytėles. Daujočių km., Šiaulėnų vl., Mikalausko kieme dar 1921 m. tebestovėjo jo darbo bene pats gražiausias medinis kryžius, kuris buvo gausiai papuoštas įvairiais medžio pjaustytais ornamentais ir statulėlėmis. Keli kryžiai ir koplytėlės su statulėlėmis jo darbo stovėjo Daujočių km. senkapiuose<sup>6</sup>.

1884 m. J. Dzidaveckis padirbo keletą medinių statulėlių įvairiais vardais Gedmino Juozo, garsaus akmenkalio, kapeliams Nirtaičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap. Šiaulėnų kapinėse yra ant Buračų giminės kapo cementinė skulptūra – klūpantis angelas, kurią dirbo Bronius Buračas, kuris, šioje apylinkėje gyvendamas, yra padirbęs apie 100 medinių statulėlių ir apie 40 ornamentika pagražintų medinių kryžių, koplytėlių. Minėtas B. Buračas yra padirbęs įvairiausiai išpjaustinėtų figūrėlėmis daug lazdu, kurių šioje apylinkėje galima rasti kai kur.

Dievdirbys Buračas Bronius, s. Prano, gimęs 1888.IX.4 Sidarų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap. Jaunystėje pramokęs namie lietuvių kalbos skaitymo ir rašymo. Šiaulėnų v[a]l[sčiaus] m[iestelio] mokykloje vieną žiemą lankęs rusišką mokyklą (lietuviškos mokyklos rusų caro valdžios buvo uždraustos).

Turėdamas didelių gabumų piešime ir medžio drožyboje, be kitų pagalbos pradėjo savarankiai dirbti įvairias medines statulėles. Pradžioje dirbo „lėles“ vaikams ir šiaip visuomenines skulptūreles, o vėliau dirbo ir koplytėlėms religinio turinio medines statulėles.

.....

6 Plačiau apie J. Dzidaveckį žr. *Kryždirbystė Lietuvoje = Sacral Arts in Lithuania*, sudarė A. Buračas, A. Stravinskas, Vilnius, 1998, p. 65.

Buraičas Bronius mokėjo dirbti ir kitus įvairius medžio dailės dirbinius, pagražintus išpjaustytais ornamentais ir įvairiomis figūrėlėmis. Dirbdavo puošnius lazdas, dėžutes, šaukštus, šakutes, peilius, kultuves, rankšluostines, šaudyklės, sprąščius audimui, spaustelius riešutams ir kt. Buračo Broniaus įvairių medžio dailės dirbinių įvairiose Lietuvos vietose buvo labai daug. Daugiausia jo dirbiniai yra užtinkami tose vietose, kur jis gyveno ir dirbo, pav[yzdžiui], Šiaulėnų vlsč. kaimuose Šiaulių ap., Kupiškio vl. kaimuose, Kauno m. pas privačius asmenis ir muziejuose, Vilniaus m. pas privačius asmenis ir muziejuose, Šiaulių m., Raseinių m. ir kitur.

Šiaulėnų vl. m. apyl. kaimuose yra išlikusių Buračo darbo kryžių, koplytėlių su medinėmis statulėlėmis ir pagražintų ornamentais. Šiluvos ir Tytuvėnų m., Raseinių ap. yra jo darbo medinių statulėlių kryžiuose ir koplytėlėse bei namuose.

Kupiškio vl. Pyragių km. ir Kupiškio miestelyje yra B. Buračo dirbtų lazdų, kultuvių, spaustelių ir kitų medžio dirb[in]ių, padarytų jam gyvenant Kupiškio apylinkėse 1915–1916 m.

Visuomeninio gyvenimo statulėlėse B. Buračas vaizduodavo verpėjas, vandens nešėjas, grėbėjas, artojus, pjovėjus, sėjėjus, šokėjus, piemenėlius ir panašius tipus. Skulptūra daugiau dekoratyvinio pobūdžio. Bažnytinė jo skulptūra daugiau realistinė ir [padaryta] sekant bažnyčių gipsines skulptūras. Buračas Bronius norėjo įstoti mokytis skulptoriaus mokslo. 1906–[190]7 m. gyveno Kaune ir dirbo spaustuvėje, bet, neturėdamas lėšų, negalėjo niekur mokytis skulptorystės<sup>7</sup>.

Šiaulėnų m[iestelio] kapinėse radau vieną gana retą ir geležinį antkapio kryžių, kurio ne tik apačioje ties pjeđestalu, bet ir ant visų kryžmų galų prie ornamentų – jauno mėnulio simbolis. Kryžių dirbo geležinių kryžių dirbėjas (zakras-tijonas) Juozas P a u l i k a s. Kapinėse yra jo darbo ir daugiau geležinių kryžių, bet čia nurodau patį gražiausią ir būdingą.

Bažnyčia dar nėra sena, nes mano tėvas jau buvęs paaugęs į berną, kuomet šios bažnyčios statybai plytas vežiodavęs<sup>8</sup>. Architektūriniu atžvilgiu bažnyčia menkos vertės. Vienas seniausių Šiaulėnų m[iestelio] paminklų – tai senoji žydų sinagoga, kuri, pasak senų žydų, turinti apie 200 metų. Tatai ne taip svarbu, kiek ji turi metų, bet sinagogos architektūra yra senovinė ir gana įdomi, ypač stogo formos ir priestatai.

Šiaulėnų m[iestelio] namų išorę apžvelgęs, radau kelis namus, kurių viršlan-giai pagražinti įdomiai pjaustyta ornamentika, kurioje kai kur pastebėjau stilintų

7 Plačiau apie B. Buračą žr. *Kryždirbystė Lietuvoje*, p. 59–61.

8 Šiaulėnų Šv. Onos bažnyčia pradėta statyti 1861, baigta 1869 m. pagal architekto Fulgento Rim-gailos projektą (žr. Evaldas Tamulionis. Iš Šiaulėnų parapijos ir bažnyčios istorijos, kn.: *Šiaulėnai*, Vilnius, 2004, p. 85).

paukščių ornamentą sumaniai įvykdytą. Išaiškėjo ir tų ornamentų kūrėjas – stalius R a u g a l a s, tik vardo nesužinojau.

Raugalas pasižymėjęs stalius, mėgstąs gražia ornamentika pagražinti namų langus, prieangių gonkeles ir kt.

22 d. gegužės m[ėn.] 1929 m.

### **Daktariškio km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas išskirstytas į vienkiemius. Apėjau kaimo vienkiemius, bet muziejui nieko nepavyko surasti. Mokyklos pastatas – tai senas buvusio dvaro gyven[amasis] namas, kurio sienų storumas daugiau [kaip] 1 m, fasadas graikiško stiliaus. Nu-fotografuoju rūmus. Apylinkės čia gražios, kalneliai, miškeliai ir smulkūs kaimai bei vienkiemiai išsimėtę.

### **Kalnų vienkiemis, Šiaulėnų vl.**

Čia atvykau pas J u r g a u s k a i t e, žymią šios apylinkės audėją, kuri, nežiūrint senyvo 65 metų amžiaus, menkokos sveikatos, vis dar audžia įvairius raštuotus audeklus. Parodose ji apdovanota diplomais ir dovanomis premijuota<sup>9</sup>. Šį kartą ji audinių negalėjo rodyti, nes skubiai turėjo išvykti, todėl pasižadėjo kitą kartą parodyti ir išaiškinti, ką muziejui naudingo turi kaimynai. Kadangi arti šios sodybos yra žymi istorinė vieta – Šiaulėnų piliakalnis, vadinamas Šiaulės kalnas<sup>10</sup>, ir greta kiti du istoriniai kalneliai – Kartuvių ir Bažnyčios<sup>11</sup> kalnai, tai audėja Jurgauskaitė trumpai papasakojo padavimą apie šiuos piliakalnius.

Seneliai pasakodavę, kad senovėje, prieš labai daug metų, kur dabar stovi greta vienas kito trys kalnai: Pilies, Varpnyčios ir Kartuvių kalnas, čia buvęs didelis miestas ir tvirta pilis. Tas miestas vadinosi Šaulės miestas, kaip ir dabar vadina pilies kalną Šaulės kalnu<sup>12</sup>. Ant mažesniojo apvaliojo kalno, vadinamojo Varpnyčios kalno, stovėjusi varpnyčia. Greta esantis Kartuvių kalnas buvęs taip

9 B. Buračas lankėsi pas Marcelę Jurgauskaitę (1876–1961), žymią apylinkių daraktorę, knygnešę, po spaudos draudimo panaikinimo – audėją; čia netiksliai nurodytas jos amžius (žr. B. Kaluškevičius, K. Misius. *Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai 1864–1904*, Vilnius, 2004, p. 195). Dar kartą pas ją atvyko 1961 m. gegužės mėn. (LTR 4919/1–34).

10 Kudinių piliakalnis, vadinamas Šiaulės kalnu, – saugoma, iki šiol netyrinėta archeologinė vertybė (plačiau žr. *Lietuvos piliakalniai: Atlasas*, t. 2, sudarė Z. Baubonis, G. Zabiela, Vilnius, 2005, p. 268–271). Ši vieta dažnai minima pasakojimuose ir padavimuose (plg. Pasakos, sakmės, patarlės, kn.: *Šiaulėnai*, p. 607–610). Varpnyčios kalnu vadinama stačiašlaitė kalva į šiaurės vakarus nuo Šiaulės kalno; Kartuvių kalnas yra toliau į šiaurę, nelokaluotas.

11 Turėtų būti *Varpnyčios*.

12 Pastaruju metu istorinės XIV a. Šiaulės žemės centro ieškoma kaip tik apie Šiaulėnus (žr. Tomas Baranauskas. Lietuvos medinės pilys rašytinių šaltinių duomenimis, *Lietuvos archeologija*, 2003, t. 24, p. 63, 90).



Šiaulės kalnas (dešinėje) ir Varpnyčios kalnas (kairėje)  
*Vytauto Didžiojo karo muziejus (VDKM), BN 327(5462)*

vadinamas dėl to, kad ant jo buvę nusikaltusieji žmonės baudžiami. Kaip senovėje buvo baudžiami, niekas nežino, bet baudžiamos vergijų laikais ant to kalno buvusi sena pušis, prie jos buvę žmonės kariami. Ant to kalno bausdavę nusikaltusias raganas ir kitokius žmones, daugiausia – baudžiauninkus. Kasinėdami rasdavę žmonių kaulų. Senovėje žmonės kažkuo nusikaltę, ir tas miestas su visais žmonėmis ir ant kalno stovėjusiu miestu nugrimzdęs skradžiai žemės. Prieš daug metų, senieji žmonės pasakoja, ant piliakalnio buvusi kiaurynė, kurion metus akmenį, požemiuose ilgai akmuo dundėdavęs riedėdamas. Kalnas esąs užkeiktas. Vienam geram žmogui prisisapnavę, kad jis imtųsi atkasti nugrimzdusį miestą ir bažnyčią. Tas gerasis žmogus ilgai kasęs tą kalną, bet ėmę ir pritraukę jam koją, todėl taip ir liko neatkastas užkeiktasis Šaulės miestas<sup>13</sup>.

Joninių naktį aplinkinių kaimų jaunimas ant Šaulės kalno užkuria laužą, padainuoja, pašoka. Tačiau senieji žmonės pasakoja, kad žemaičių vysk[upas] M. Valančius, kai buvęs atvykęs pašventinti „užkeikto“ Šaulės kalno<sup>14</sup>, kuomet čia ant piliakalnio pastatę geležinį kryžiu, kuris ir dabar tebėra, to kryžiaus ir

13 Pasakojama, kad XIX a. piliakalnį kasinėjo dvarininkas Jonas Šemeta, bet nesėkmingai: per naktį duobė užslinkdavo, be to, apylinkės žmonės (galbūt kalno kasėjai?) ėmė sirgti (žr. Mieczysław Dowojna Sylwestrowicz. *Podania żmudzkie*, cz. 1, Warszawa, 1894, p. 229–230; Juozas Šliavas. *Lygumos, stabai ir žmonės*, Žeimelis, 1976, VUB f.152–10, l. 107–108).

14 Apie vyskupo Motiejaus Valančiaus (1801–1875) apsilankymą M. Jurgauskaitė galėjo girdėti iš tėvų ar vyresnių kaimynų (plg. Pasakos, sakmės, patarlės, kn.: *Šiaulėnai*, p. 609–610). Kitų teigiam, kad pirmasis, medinis, kryžius ant Šiaulės kalno buvo pastatytas 1858 m., laukiant M. Valančiaus. 1907 m. sutrūnijęs kryžius buvo pakeistas nauju – metaliniu ant akmeninio postamento (žr. E. Tamulionis. *Min. veik.*, p. 84).

kalno šventinimo metu pasakęs žmonėms, kad jie mestų nedorus pagoniškus papročius ir liautųsi ant kalnų kūrenę perkūno ugnis. Nors žmonės Valančių dideliai gerbę ir jo įsakymų vis klausydavę, daugelis net degtinę metę gėrę, bet Joninėse ant kalnų [laužų] nemetė kūrenę. Ant Pilies kalno, kur Valančius kryželį pastatė, seniau ilgai dar vengdavę laužus kurti, bet [ant] Varpnyčios ir ant Kartuvių kalno užkurdavo visumet.

23 d. gegužės m[ėn.] 1929 m.

### **Spičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Pasiinformuoti užėjau pas mokytoją į mokyklą. Mokytojas maždaug nurodė, kas gali turėti šį tą muziejui naudingo. Kaimas skirstomas į vienkiemius, žmonės užsiėmę žemės dalinimo reikalais, bus sunku ką nors laimėti. Perėjus kelias gryčias paašikėjo, kad iš audinių čia nieko nelaimėsiu, nes niekas nieko neparodė, o jeigu ką ir parodė, tai muziejui vertingų audinių nebuvo. Vienos sodybos kamaroje ant girnų pastebėjau medinį lauknešėlį skuobtinį iš vieno medžio ir išprašiau jį muziejui, berods pas ūk[ininką] P u m p u t į. Kai kurie valstiečiai, neturėdami laiko, nes buvo užsiėmę sklypų pasiskirstymu, pasižadėjo muziejui ką nors surasti vėliau... Dabar nėra laiko, nes rūpį svarbesni reikalai.



Rankšluostinė  
VDKM BBN 2196(2885)

### **Polekėlės bžntk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Čia stovi medžiais apaugusi sena medinė bažnytelė su neaukštu bokšteliu pryšakyje ir sena lietuviškos architektūros medine varpine. Miestelį sudaro kelios molinės dvaro kumetynės, kuriose gyvena kumečiai, greta bažnyčios esančios nuo baudžiatvės laikų ponų Daujotų dv[ar]o, kurių vardu ir tas dvaras Daujotava pavadintas.

Polekėlės bažnyčios altoriai meninės vertės maža turi, menkai atrodo. Altorių paveikslai dideli ir apyseniai, bent po 2 m aukščio, bet piešiniai jų labai išblukę ir pajuodėję. Prie vieno altoriaus paveikslų yra keletas sidabrinų širdelių, rankučių, kojų ir kit[okių] simbolių, kurie reiškia stebuklingus ligonių pasveikimus. Bažnyčios vidaus, išorės ir varpinės padarau fonuotruakas.

Užlipęs ant bažnyčios aukšto, pastebėjau Kalėdų Kristaus gimimo kūtelę, Betliejumi vadinamą, kurią su visomis jos statulėlėmis pa-

dirbęs 1907 m. dievdirbys Buračas Bronius, gyvenęs už 4 km nuo šio bažnyt-kaimio. Tas pat dievdirbys padirbęs šios bažnyčios krikštijimo krikštinę su Jono Krikštytojo stovyłomis (Kristus ir Jonas). Taip pat Kristaus prisikėlimo statulėlę, aplink bažnyčią nešamą Velykose, dirbęs dievdirbys Buračas B. ir nešamus al-torėlius su šventųjų paveikslais, lentoje pieštais. To paties dievdirbio dirbta ir bažnyčios zakristijos rankšluostinė<sup>15</sup>. Polekėlės bažnyt-kaimio kapinės[e] buvo keletas koplytstulpių kryžių su statulėlėmis B. Buračo darbo, kurių vienas kitas kapinėse tebestovi.

### **Daujotav[os] dvaras, šalia Polekėlės bžntk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Savininkai – lenkai[s] save laiką Daujotai. Dvaro gyv[enamasis] namas medinis, šiek tiek pagražintas medžio pjaustyta ornamentika, orinės pusėje baltai dažytos sienos. Nors išorės architektūrinės formos menkos vertės, bet įamžinau foto-nuotraukoje, kad nežūtų nuo gaisro. 1915–1918 m. vokiečiai okupacijos laiku šiuos rūmus buvo uždegę, bet nesudegino, tik apgadino gerokai. Kadangi dvaro savininkas buvo išvykęs į užsienį, todėl negalėjau dvaro įžymenybių apžiūrėti. Nufotografavau buvusią sode, ant aukšto stulpo, koplytėlės pavidalo šešiakam-pę būdelę – karvelių tupyklą, kuri buvo nuvirtusi su nupuvusiu stulpu. Dvaro administracija be savininko atsisakė leisti apžiūrėti ir fotografuoti bet ką dvaro ribose – pastatus bei kitus daiktus.

24 d. gegužės m[ėn.] 1929 m.

### **Virikauškų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Šis kaimas susideda iš vienkiamų. Gyventojai – ateiviai iš kitų įvairių Lietuvos vietų, atėję čia nusipirkę žemės – iškirštų miškų kelmynes ir pasistatę trobesius, gyvena plėšiniuose<sup>16</sup>. Čia nedaug vilčių gauti ką nors muziejui. Aplankiau vie-name vienkiamyje gyvenančią žymią audėją, apyseną mergaitę Karoliną Traš-kytę, kuri pratusi austi įvairius daigianyčius audeklus. Audžia penkioliknyčius ir dar daugiau nyčių. Seniau turėjusi daugiau audinių, bet neseniai atidavusi kraičiams, ištekant jauniausiai seseriai Zitai. Muziejiniam reikalui davė kai ku-rių audinių likusių skiautelių. Nupirkau raštuotą rankšluostį. Gavau nurodymų apie kaimyninius vienkiemius, kuriuose ką galiu pamatyti. Nuėjau pas kaimyną Pupkį. Veronika Pupkytė parodė savo margus audimus. Audimai įdomūs, bet muziejui per brangūs, todėl gali muziejus neimti iš manęs. Nepirkau. Nuėjęs pas .....

15 Neilgai trukus po Buračo apsilankymo Polekėlės bažnyčia su visomis išvardytomis vertybėmis sudegė, žr. Bronius Kviklys. *Mūsų Lietuva*, t. 3, 2-asis leidimas, Vilnius, 1991, p. 107.

16 Dar XIX a. antroje pusėje Šiaulėnų apylinkių kaimai ir viensėdžiai neretai kūrėsi miške, kirto jį, rovė kelmus, plg. „Lietuvos žemės vardyno“ anketų (toliau – LŽV), saugomų Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriuje, duomenis: Baužiškių k., Šiaulėnų vls., Šiaulių apskr. (1935 m.).



kitus Virikauskų kaimo vienkiemių gyventojus, taip pat pasitenkinau pasižiūrėjimu į audimus. Kainos aukštos, o pirkimui jų maža duota pinigų ir neleidžiama mokėti turgaus kainomis, bet pusdykiai.

25 d. gegužės m[én.] 1929 m.

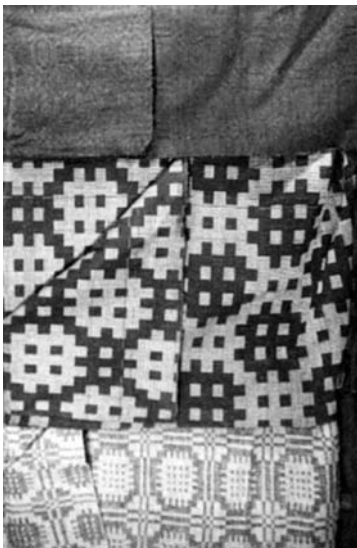
### **V[i]rikauskų km.**

Nuvykau pas ūk[ininką] M. Račį. Radau savininką ir senutę Elžę Račienę, kuri parodė senobinių audimų ir parėdinių. Kai ką iš jų nupirkau muziejui. Dėl margų audimų nebuvimo Račienė paaiškino, kad dabar margų audimų maža audžiama, nes jau išėję iš mados margi.

### **Petrošių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Apsilankau pas ūk[ininką] Vaitką, kuris aiškino, nieko įdomaus neturįs. Nufotografuoju jų kieme esantį seną medinį kryžių su šiojais tokiais pagražinimais. Paklausus, kas dirbo kryžių ir statulėles, paaiškėjo, jog išdirbo Daujočių kaime gyvenantis dievdarbys ir kryždirbys Motiejus Dzidaveckis 1920 metais.

Nuvykau tame pat kaime į ūk[ininko] Adomaičio vienkiemį. Pasibalodavau į duris. Girdžiu, kažkas vaikučiui sako: „Sakyk, nieko namie nėra.“ Kai įėjau į vidų, vaikutis ir sako: „Namuose nieko nėra – nė tėtės, nė mamos!“ Kieme buvo įdomus svirnelis, norėjosi jį nufotografuoti, bet nėra kas apie tą pastatą šį tą paaiškina. Taip ir liko nefotografuota.



26 d. gegužės m[én.] 1929 m.

### **Žeimių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Atvykau pas seną audėją Raulušonienę<sup>17</sup>, kuri parodė lovatiesių, rankšluosčių, drobių ir kit[ų] audimų. Medžio dirbinių aiškinosi neturį, niekas nemoka jų dirbti. Nieko gražaus neturį. Kai ką iš audimų nufotografavau. Pirkti nesusitarėm dėl kainos, nes muziejui viskas per brangu.

Vaikščiojau pas kitus kaimynus, bet daugiausia veltui, nes daugelis šventadienį yra išvykę bažnyčion arba pas kaimynus.

Laurušonienės audimai. *Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus (ČDM), Ng 18174*

.....  
17 Rašybos klaida, turi būti Laurušonienė (žr. Gimtoji žemė Balio Buračo nuotraukose, kn.: *Šiaulėnai*, p. 236).

**Daujočių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Atvykau pirmiausia į Jankūno Izidoriaus sodybą. Čia gavau sunarstyta iš šipuliukų medžio kryželį. Daugiau muziejaus reikalui, sako, nieko įdomesnio neturį. Aplankiau dar kelis kiemus. Viename kieme radau įdomią medinę koplytėlę su statulėlėmis, kurią 1922 m. dirbo Židaveckis, arba Dzidaveckis, Motiejus ir Klesas, kurio vardo nenurodė. Statulėles dirbo Židaveckis, o pačią koplytėlę – Klesas. Kitą gražų kryžių su statul[ėle] radau Gedmino kieme. Dievdirbio Židaveckio, arba Dzidaveckio, darbų šioje apylinkėje, pastebėjau, daug kur esama, ypač statulėlių yra kryžiuose ir gyventojų butuose. Šiame kaime dar radau kitą įdomų kryžių, kuris turi apie 100 metų, jame esančios medinės statulėlės jau baigia pūti. Radau šiame kaime ir trečią kryžių, kurio koplytėlė pilna pristatyta medinių statulėlių, kurion galbūt net iš kitų kryžių sudėtos statulėlės. Kryžius atrodo žymiai naujesnis. Kryžius nufotografavau.

**Dvarčių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Rusų caro valdžia daug lietuvių iš to kaimo išvarė į Sibiro katorgą, kaimą kolonizavo rusai sentikiai. Muziejui kaime nieko lietuviško neradau.



O. Jankūnienės austos lovatiesės  
ČDM Ng 18173

27 d. gegužės m[ėn.] 1929 m.

**Belazoriški[ų] km.,  
Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Šio kaimo lietuvių taip pat yra caro išstremtų į Sibirą<sup>18</sup>, o kaime yra rusų kolonistų šeimų.

Ūk[ininko] Kosto Šeprono gryčioje radau įdomiai padarytą iš beržo žievės tošės ir pagražinimais išpjaustytą dėžutę, kurią padirbęs vienas to kaimo lietuvis, būdamas daug metų Sibiro katorgoje išstremtas.

Jankūno sodyboje apžiūrėjau audėjos Onos Jankūnaitės<sup>19</sup> gražius audinius, lovatieses, staltieses, rankšluosčius, drobes ir kit[a]. Kai ką iš audinių įsigijau muziejui (žiūr. kvitų kny[gelę]). Gražesnes spalvotas lovatieses nufotografavau. Aplankiau šio kaimo dailiadirbį T. Bitę, kurį

18 Po 1863 m. sukilimo buvo tremiami Šiaulėnų apylinkių gyventojai – sukilimo dalyviai ir rėmėjai. Belazoriškių kaime gimė vienas sukilimo vadų – Aleksandras Bitė (žr. B. Kviklys. *Min. veik.*, p. 107).

19 ČDM negatyvų registracijos knygoje rašoma Jankūnienė.

čia daugelis šaukštinku vadina, nes jis – visoje plačioje apylinkėje pagarsėjęs meniškų šaukštų dirbėjas. Tik gaila, kad jo darbo šaukštai nors meniškai išpjaustyti pagražinimais, bet visi vienodi beveik kaip vienas, šabloniškai padaryti. Jo darbo vieną šaukštą įsigijau muziejui. To paties kiemo gyventoja Kotryna Bitytė – pasižymėjusi kaimo audėja. Austi išmokusi iš savo motinos. Su savo puikiais audiniais ir mezginiais yra dalyvavusi parodose. Už gražius audinius turi gavusi kelis pagyrimo lapus ir yra gavusi premijas. Kai ką iš jos audimų įsigijau muziejui. Šiame kaime audėjos, o ypač jaunosios, audžia ir įvairias juostas, bet juostų raštus daugiausia kopijuoja iš laikraščių, o ypač iš „Trimito“. Net įvairius patiesalėlius audžia nusižiūrėdamos į laikraščiuose spausdinamus pavyzdžius. Taip pat ir kiaušinius margina iš spaudos pavyzdžių.

28 d. gegužės m[ėn.] 1929 m.

#### **Žaliūkų km., Šiaulių vl. ir ap.**

Aplankęs Juozo Rutkausko kiemą, susidomėjau pastebėjęs pagražintą jo namo priangį, kurį jis pat[s] sau dirbo, nes neblogas savamokslis stalius. Šis jo priangis padarytas 1912 metais. Tačiau daugiau pagražintų trobėsių šiame kaime neradau, nors gal nepilnai visus vienkiemius aplankiau, nes plačiai išsimėtę.

#### **Raizgių km., Šiaulių vl. ir ap.**

Kaimo laukuose radau labai seną ir jau visai supuvusią medinę koplytėlę, kurią jau pereitais metais norėję nuimti ir sudeginti, o toje pat vietoje kitą pastatyti. Koplytėlėje mačiau įdomų paveikslą, tik labai išblukusį. Paveikslas buvęs spausdintas senų raizginių spaudinimo būdu, tik gerokai jau apipliesęs. Toje koplytėlėje yra maža koplytėlė ir joje yra bareljefinis lentoje išpjaustytas D[ievo] Motinos labai senas paveikslas, kuriame D[ievo] Motina atvaizduota su angelais. Bareljefas taip pat būtų labai vertingas muziejui. Blogiausia, kad nesuradau tos koplytėlės savininko, nes niekas nežino, kas ją pastatė ir kam ji dabar priklauso. Gal pavyks visa tai išaiškinti vėliau.

#### **Kurtuvėn[ų] vl. m., Šiaulių ap.**

Miestelyje žymiausias paminklas – puiki mūro bažnyčia, kuri net nesiderina prie visai menkučių neskaitlingo miestelio trobėsių. Net ten pat esančio dvaro pastatai per prasti, lyginant su tokia puošnia bažnyčia. Kurtuvėnų bažnyčia statyta 1792 met[ais], ši data pačioje bažnyčioje įžymėta. Iki Didžiojo karo buvusi ir senoji medinė Kurtuvėnų bažnyčia, kurią vokiečių kariai 1915 metais tyčia padegę. Vienas varpas visai sutirpęs, o antras įsikoręs į bokšto langą. Vėliau šios bažnyčios varpus vokiečių kariuomenė suvartojusi amunicijai. Senoji bažnyčia stovėjusi ant piliakalnio, kur yra senosios kapinės, ir ten yra sena medinė koplyčia. Koplyčia labai sena ir paprasta, beveik be pagražinimų iš oro.

Kurtuvėnų dvare pažymėtinas senosios architektūros meniškai pastatytas svirnas, kurio architektūrą reikalinga būtų iširti smulkiai ir išfotografuoti visas statybos detales. Pastatas, pasak savininko Zyberko Platerio, esąs statytas prieš 200 metų. Baudžiavos laikais čia buvęs dvaro teatras. Žmonės pasakoja, kad šiame „teatre“ turėdavo šokti nuogos jaunos baudžiauninkų dukros.

Svirno fasadą, kuris susideda iš dviejų aukštų, remia kolonos. Įdomus dvigubas svirno stogas, kurį puošia langai su pusapvaliais stogeliais. Žmonių pasakojimu, šio svirno palėpėje esąs paslėptas iš baudžiavos laikų pasilikęs žmonių plakamasis medžio skuobtinis lovys, į kurį plakamąjį žmogų kniūpsčią įguldydavo, kad plakamasis negalėtų ištrūkti ir judėti; tam būdavo užkišami bent trys pagaliai pro lovio šonuose esančias tam tikras skylės.

Čia aprašytąjį žmonių plakamąjį lovį norėjau pamatyti ir, užėjęs pas dvaro savininką Z. Platerį, paprašiau man parodyti, tačiau dvarininkas atsisakė parodyti, sakydamas, kad pasakojimai apie tą lovį esą žmonių išgalvoti. Dvaro ponai žmonių niekad nesumušdavę, todėl nė tokio lovio negalėję nė būti. Tačiau pasakotojai ir po šio pareiškimo toliau rimtai vis tebetvirtino, kad ne vienas, bet daug kas plakamąjį lovį tikrai esą matę ne vieną kartą<sup>20</sup>. Lovys nesąs viešai padėtas, bet apkrautas įvairiais rakandais ir niekam nerodomas, o kartą tas pats dvarininkas pasakęs: „Tebūnie, galbūt bus tokiam pat reikalui ir vėl kada reikalingas.“

### **Jurgoniškių km., Šaukėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas nedidelis, susideda iš 4 ūkių ir trijų kamininkų. Jokių įžymenybių kaime nėra. Žymesnė kiaušinių velykinių margintoja Abromavičienė parodė išlikusi[us] nuo senesnių laikų margučius, vašku ir geležimis su alksnių luobais margintus, kurie muziejui tinka ir pavyko iš jos gauti.

Apie 1 km nuo kaimo į pietus yra didelis Dulkiškio miškas, kuriame, paėjęjus geroką puskilometrį, yra senas ažuolinis stogastulpis kryžius, kurio visi keturi šonai apkabinėti mažais medžio kryželiais. Šie kryželiai paaukoti dėkojančių šiam kryžiui, kurie esą apturėję kokias malones, kai meldėsi kokiuose reikaluose, atėję prie šio „stebuklingo“ paminklo. Aplink kryžių ratu eina takelis, tai išmintas žmonių, keliais einančiųjų. Tačiau keliais aplink tą kryžių žmonės einant niekas nėsąs matęs, nes einama niekam nematant. Pažymėtina, kad šiame stogastulpyje yra data: 1823 m. Jeigu ši data yra teisinga, tai šis paminklas turi virš 100 metų amžiaus. Svarbiausia yra tai, kad niekas tikrai negali pasakyti, kas tokio didelio miško gilumoje [nutiko] ir kokiam atminimui šį paminklą pastatė. Du metu mokytojavau Jurgoniškių kaime<sup>21</sup>

.....  
20 Tokių lovių dvaruose iš tikrųjų būta; vieną jų piešinių žr. *Baudžiava: Atsiminimai, padavimai, legendos*, surinko ir suredagavo P. Ruseckas, Kaunas, 1936, p. 73.

21 Nuo 1926 m. spalio 1 d. iki 1928 m. rugpjūčio 31 d. (LCVA f. 391, ap. 10, b. 2188, l. 1; plg. 1965 m. Buračo rašytą autobiografiją, kurios faksimilė yra leidinyje *Kryždirbystė Lietuvoje*, p. 14).

ir ten pat gyvenau už poros kilometrų nuo šio paminklo. Daug vietos gyventojų, senų žmonių apklausinėjau, ir net turinčių virš 100 metų amžiaus, pavyzd[žiui], Bartašių, turintį 109 metus. Vienas pasakotojas mini, kad baudžiovos laikais Šaukėnų dvaro ponas medžioklėje toje vietoje tyčiomis nušovęs baudžiauninką, panaudojęs po pušimi pasistatęs taikiniui. Kiti pasakoja, būktai Kurtuvėnų grafas, medžiodamas šiame miške, toje vietoje pamatęs mergaitę, nešančią uogų ar grybų pintinę, ir nušovęs ją. Tačiau yra tik legendos. Kryžius stovi ant neaukšto kauburėlio, kuris primena antkapį. Gal šiuose pasakojimuose yra ir tiesos<sup>22</sup>.

### **Spaudžių km., Šaukėnų vl., Šiaulių ap.**

Spaudžių km. [yra] prie pat Ventos–Dubysos perkaso, kuris iškastas [1825–1831] metais. Nors buvo perkasas iškastas, bet įrengimo darbai taip ir liko ant visados nebaigti. Šiuo metu ties Spaudžių km., prie Ventos, radau dar tebeveikiantį seną vandens malūną su mediniu ratu, kuris pastatytas prie Ventos–Dubysos perkaso ir naudoja bėgantį perkaso vandenį<sup>23</sup>. Spaudžių kaime prieš metus laiko, kai šioje apylinkėje mokytojavau, tuomet Užgavėnių proga keli šio kaimo vaikinai buvo puikiai kaukėmis apsirėdę ir vaidino bezdžionę, gervę, velnią, giltinę, žydus ir kt. Čia tikėjauisi gauti muziejui įdomių kaukių. Tačiau kaukių gauti nepavyko, sako, išsimėčiusios, negalima surasti, bet tikriausia suprato, kad muziejus paprastai nieko nemoka arba labai maža moka, nes girdėjau, kai tarpusavy kalbėjosi, būktai muziejai nieko nemoką už paimtus daiktus.

### **Svilės km., Šaukėnų vl., Šiaulių ap.**

Šis kaimas įsikūręs miško pakraštyje. Trobelės smulkios, gyventojai vargingi. Aplankiau Juškaus kiemą, bet nieko nelaimėjau, nes čia nieko muziejinio nė nepastebėjau. Aplankiau Šiukšterius – ir čia taip pat nieko įdomaus neradau. Kaime stovėjo bent dvi stogastulpės koplytėlės, kurias nufotografavau anksčiau, 1925 m[etais].

Nuo Svilės km. pavažiuoju apie 3 km smėlėtu miško šunkeliu ir pasiekiu Šaukėnų vl. miestelį.

.....  
22 Dulkiškio miškas – Svilės kraštovaizdžio draustinio, esančio Kurtuvėnų regioniniame parke, dalis. Pasakojama apie šventvietę, šiandien plačiai žinomą Svilės kryžių kryžkelės vardu. Dar gyvas paprotys čia apsižadėti, aukoti kryželius arba raižyti jų ženklus medžių kamienuose. Senoji pušis, apie kurią buvo pasakojami padavimai, nuvirto pokario metais (Vykintas Vaitkevičius. *Senosios Lietuvos šventvietės. Žemaitija*, Vilnius, 1998, p. 500–502; plg. Ilona Burinskaitė. Stebuklingi Žemaitijos kryžiai ir koplytėlės, *Liaudies kultūra*, 2009, Nr. 6, pav. 1–2).

23 Plačiau apie tai žr. Dangiras Mačiulis. Ventos–Dubysos kanalas, *Kultūros paminklai*, 2001, Nr. 8, p. 91–112.

1929.V.29

**Šaukėnų vl. m., Šiaulių apskr.**

Reikia apžiūrėti įdomią savo architektūra seną Šaukėnų bažnyčią. Tuo reikalu apsilankau klebonijoje. Kunigas aprodė bažnyčios vidaus ir išorės įžymenybes ir šį tą papasakojo. Bažnyčia esanti tikrai labai sena, bet tikrų žinių, kada ji yra statyta, raštuose nesą. Viduje bažnyčios sijoje yra įrašas: 1683 metai. Krikštineje yra įrašas: 1775 metai.

Šventoriuje, netoli stilingų mūro vartų stovi senutė stulpinė koplytėlė su medinėmis statulėlėmis, kuri esanti pastatyta po 1864 m[etų], kada rusų caras uždraudė Lietuvoje spaudą ir kryžių statymą. Tą koplytėlę šventoriuje pastačius, miestelio uredninkas<sup>24</sup> rusas sužinojo ir iškvietė pas save kleboną pasiaiškinti. Gudrus kunigas išėmęs iš koplytėlės statulėlės, o į jų vietą įstatęs lempų ir nuėjęs uredninkui pasiaiškinti. Paklausęs kunigo, kas leido kunigui be vyriausybės [leidimo] statyti kryžius, ir pagrasinęs Sibiro katargu, baugino kunigą. O kunigas ramiausiai paaiškinęs, jog jis visai ne koplytėlę pastatęs, o paprastą žibintą Velykų nakties pamaldoms ties bažnyčia įėjimui apšviesti. Tačiau urednykas nenorėjęs tikėti ir reikalavęs parodyti. Nuėję kartu su kunigu, apžiūrėję šventorių, bet niekur neradęs jokio kryžiaus, tik prie vartų stovėjo stulpinė koplytėlė, bet ne su šventaisiais, o su paprasta žibaline lempa. Nusikeikęs urednykas, kad jo šnipai jį patį apgavę, ir grįžo namo nieko nelaimėjęs, net kyšio jokio negavęs. Po to, jeigu kokie šnipai ir skundė pakartotiniai, jau nė klebono nebešaukęs pasiaiškinimams. Kunigas parodė zakristijoje skryniose laikomus senus ir naujus arnotus. Vienas arnotas padarytas iš lietuviškų raštuotų juostų. Kiti – iš senovinių galionų, kurie austi metaliniais siūlais įvairiais gėlių ornamentais.

Apžiūrėjau senąją žydų sinagogą, kuri labai įdomi savo architektūra. Ji atrodo lyg namas ant namo pastatytas, ant didelio namo antras užkeltas žymiai mažesnis. Stogas dvigubas – iš dviejų dalių, viena ant kitos. Sinagoga, kaip žydai tvirtina, turinti virš 150 metų amž[iaus]. Daug įdomių medžio pjaustinių viduje sinagogos, ypač „bima“ ir „kodaš“ išpjaustyti.

Dvaro rūmai ir dar kai kurie kiti trobėsiai architektūriniu atžvilgiu turi įdomių formų ir [iš] medžio pjaustytų pagražinimų, o ypač dvaro ledaunė, malkų pastogė ir kiti.

Lankydamas miestelio gyventojų namus, pastebėjau įdomių formų gėlių darželių. Yra darželių įdomių, senovinių formų, kaip širdelės, pusešulniai, saulutės ir kit[okie]. Radau ir naujų formų, pav[yzdžiui], darželis Gedimino stulpų pavidalo. Ir vieną darželį keisto kryžiaus formos tokį:



.....

24 *Uredninkas* – valdytojas, valdininkas (LKŽe).

Žiemos metu Šaukėnų turgavietėje pardavinėjamos žemaitiškos medinės klumpės, kurias čia dideli ir maži ne tik kaimuose, bet ir miestelyje dėvi daugelis žemaičių, ne tik žiemą, bet ir vasarą, o ypač prie laukų darbų, kurių neįmanoma dirbti basam. Pažvelgus į prekyvietėje išstatytas įvairiais ornamentais išmargintas, išpjaustytas, įvairiomis spalvomis išrašytas bronziniais metaliniais „paukuotais“ ir „pasidabruotais“ pagražinimais, tik žiūrėk ir grožėkis. Klumpės atrodo tokios gražutės, puikesnės už importuotą modernišką užsienio avalynę, kurią dėvi mūsų miestų didžiosios ponios.

Turiu dar paminėti vieną būdingą Šaukėnų m[iestelio] senieną, tai „Baublį“, kuris stovi Šaukėnų dvaro sode, kuris padarytas iš senos kiauravidurės pušies liemens. Aukščio yra apie 3 metrus, o viduje tiltų bent 2 žmon[ės]. Šone yra atidaromos į vidų įeiti durelės. Viduje įrašas: „Lietuva buvo miškunse, kirskiet miškus, iškirsite miškus, nebus Lietuvos medžiojimo.“<sup>25</sup> Šis baublys bene 1912 metais stovėjo Šiauliuose žemės ūkio parodoje, kur jį esu matęs. Kaip jis pateko į dvaro sodą, nepavyko sužinoti.

Pas dvaro savininką mačiau dvi gana įdomias lazdas, kurios išpjaustytos labai įdomiais žvėrių figūrėlių pagražinimais. Nufotografuoti lazdas savininkas leido, bet parduoti jas muziejui nesutiko.

Aikštelėje, netoli bažnyčios, pastatytas gausiai ornamentais pagražintas kryžminis lietuviškas kryžius, bet bendra forma jo kiek nevykusi, nors ornamentika labai kruopščiai padaryta.

30 d. gegužės m[ėn.] 1929 m.

### **Vaiguvos vl. m., Šiaulių ap.**

Bažnyčia medinė, gana didoka, bet architektūrinio atžvilgiu paprasta ir nelabai sena, statyta 1877 metais. Varpinė, matyt, žymiai senesnė, nors metų jos nesužinojau, nes niekas ir nežinojo. Bažnyčios viduje taip pat nieko vertingo nepastebėjau.

Aplankiau miestelio gyventojų sodybas. Sodybose nieko muziejinio neaptikau, daugelis gyventojų gana skurdžiai gyvena, nieko neturi iš liaudies meno, bet neturi noro ir parodyti, o po akimis nepateko pastebėti jokia muziejinė vertybė.

Sužinojęs dvaro lauke esantį akmenį su įdomiais ženklais, dviejų miestelėnų lydimas, suradau akmenį ir apžiūrėjau. Radau įrašyta tokius ženklus:

X 1789. G.S. T.B.<sup>26</sup>

25 Plg.: „Lietuva yra miškuose! Kirskit miškus; iškirsite miškus – nebus Lietuvos. Kirskit! Kirskit!“ – tokiais žodžiais į praeivius kreipdavosi Kražių Medžiokalnio deivė Medžiojima“ (L. A. Jucevičius. *Raštai*, Vilnius, 1959, p. 87–88).

26 Plačiau apie Pavaiguvio akmenį su ženklais ir duobutėmis žr. V. Vaitkevičius. *Senosios Lietuvos šventvietės. Žemaitija*, p. 289–290.



Vaiguvos dvaro (Pavaiguvio) akmuo su ženklais. *Lietuvos nacionalinis muziejus*

31 d. gegužės m[ėn.] 1929 m.

**Junkilų km., Užvenčio vl., Šiaulių ap.**

Kaime pas ūkininką Juozą Baškį aptikau seną ratelio prieverpstę, pagražintą ornamentais. Pas Mortą Piežienę gavau muziejui seną, ornamentais išpjausytą prieverpstę, apžiūrėjau jos įvairius audimus. Kitame kieme, pas Aleksandrą Piežienę, gavau medinę stovylėlę Izidoriaus, kuris Žemaitijoje labai mylimas, todėl sunku buvo gauti. Mortos Baškiene's kieme gavau muziejui Roko ir D[ievo] Motinos Sopulingos medines statulėles. Apžiūrėjau jos audimus, bet audimai nepasižymi raštų gražumu. Čia raštai visur labai paprasti. Daugiau aštuonianių čia niekas, sako, nemoka austi. Niekas nemoka austi ir juostų. Čia kryžiai labai gerbiami ir puošiami gėlėmis ir vainikais. Žemaitijoje kryžminių kryžių maža, čia daugiausia matyti koplytėlės ant stulpo, kurios dažniausia apie 2 metr[ų] aukščio. Koplytėles ant stulpo dažnai vadina kryžiais, o koplytėles ant žemės ar ant akmenų statomas, ar į medžius įkeltas vadina tik koplytėlėmis. Junkiluose prie pat kaimo yra žvyrkalnis, iš kurio imamas žvyras. Kasant žvyrą, iškasama žmonių kaulų su senovės laikų ginklais ir žalvario papuošalais, kurių veik niekas nebeturi, nes vaikam išdalina žaisti, o vaikai išmėto arba sunaikina<sup>27</sup>.

.....  
 27 Junkilų kapinynas – saugoma, iki šiol netyrinėta archeologinė vertybė. Radinių iš kasant žvyrą suardytų III–IV a., VIII–XII a. kapų saugoma Šiaulių „Aušros“ ir Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejuje (žr. *Lietuvos TSR archeologijos atlasas*, t. 3: *I–XIII a. pilkapynai ir senkapiai*, Vilnius, 1977, p. 47–48).



**Spyglių dvaras, Užvenčio vl., Šiaulių ap.**

Savin[inkas] Petras Liseckas labai malonus žmogus, daug ko papasakojo ir parodė. Turi kelius senus paveikslus aliejinės tapybos drobėje. Turėjęs daugiau meno vertybių, bet prieš pasaulinį karą dvaras degęs, žuvę labai daug įvairių vertybių ir gražių daiktų. Dabartiniai dvaro rūmai naujoviški ir neturi architektūrinės ar meninės vertės, nes jau moderniški.

1 d. birželio m[én.] 1929 m.

**Pakievės bžntk., Vaiguvo vl., Šiaulių ap.**

Bažnyčia sena, medinė, kurios architektūra paprasta. Varpinė sena, medinė. Šventoriuje stovi koplytėlė, vadinama stebuklinga. Koplytėlės medinė statula – Kristus Nazaretis, kurio rankos virvėmis surištos, didumo beveik ligi žmogaus ūgio. Statula atrodo sena ir įdomi. Jos dirbėjas nežinomas. Įdomus vienas antkapinis rūšys senas šventoriaus kampe. Seniau kapinėse ir šventoriuje buvo daug žemaitiškų stulpinių koplytelių su medinėmis statulėlėmis, kurių dabar visai maža belikę.

**Kelmės vl. m., Raseinių ap.**

Apžiūrėjau ir nufotografavau mūrinę vienabokštę bažnyčią. Bažnyčia apynauja, gotikos stiliaus. Viduje nėra įdomių bažnytinio meno objektų.

Apžiūrėjau seną Kelmės dvarą, kurio seni rūmai mūriniai įdomūs ir architektūriniu atžvilgiu. Dar įdomesni dvaro vartai, kurie atrodo lyg kokias tvirtovė, pro kurios apatinę dalį, t. y. pirmąjį aukštą, eina kelias pėstiams ir važiuotiems, o antrasis aukštas gyvenamas. Įdomus vartų stogas – dvigubos formos. Žmonių pasakojimu, šiuose vartuose baudžiamųjų laikais buvęs baudžiauninkų kalėjimas, kuriame būdavę kankinami visos plačios apylinkės žmonės, eję į Kelmės dvarą baudžiamą.

Senose Kelmės kapinėse pastebėjau vieną įdomų stulpo pavidalo mūro kryžių su koplytėle ir med[inėmis] statulėlėmis. Kita medinė stulpinė koplytė[lė], kuri kiek panaši į aukščiau minėtą mūro kryžių, taip pat labai įdomi, įdomios ir koplytėlės medinės statulėlės, kurias dirbo Kelmės miestelio dievdirbys Stasys Samuilis, gimęs 1840 metais. Samuilio St. statulėlės dažytos klijiniais vandeniniais dažais, todėl greit blunka. Pirkėjų dievdirbys S. Samuilis niekumet nestigdavo, nes visai pigiai parduodavo savo darbo medines statulėles, kurias ten pat, turgely, pats pardavinėdavo. S. Samuilis dirbo ir kitus medinius dailės dirbinius, pavyzd[žiui], lazdas, įvairiomis figūrėlėmis pagražintas, pypkes, cigarnyčias, tabokines, vaikams įvairius žaislus ir kit[a].

Kelmės apylinkėn atsidangeno iš Marijampolės apylinkės labai gabus Suvalkijos dievdirbys Balsevičius Pi[j]usas, turintis apie 70 metų amž[iaus]. Koki jo

gražūs darbai, jog čia niekas kitas taip nepadaro, net Kražių miestelio dievdirbys Kazys Orvidas ne visumet taip padirba. Jo darbo statulėlėse daug gyvumo, [jos] artimos artistiškam darbui, bet visai kitaip dirbtos, negu Šiaulių miesto bažnytinės dirbtuvės meistrų Čižausko ar Zaborskio [darytos] stovylos, kurias matome daugelio bažnyčių [viduje] pristatinėta.

Balsevičiaus statulėlės šiek tiek stilintos ir nėra tokios natūralistinės, kaip bažnytmeisterių Čižauskų, Zaborskių ir panašių. Balsevičius Pijus dirbdavo kryžiams ir bažnyčioms statulas, dideles ir mažas. Jis dirbdavo ir kitus medžio dirbinius, kaip kryžius, koplytėles, bažn[yčios] vidaus daiktus.

2 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

### **Kelmės vl. m., Raseinių ap.**

Apžiūrėjau miestelio seną medinę žydų sinagogą, kuri – vertingas architektūros paminklas, kurią tą sykį nenufotografavau, nes fotografavau 1925 m[etais].

Nufotografavau Kelmės kapinių kelis kryžius, ypač pagražintus medžio dailiais pjaustymais. Aplankiau daugelį miestelio gyventojų, ieškodamas pas juos muziejinių vertybių.

### **Jonapolės dv., Kelmės vl., Raseinių ap.**

Jonapolės dvarą vietos gyventojai vad[ina] Ampolės dvaru. Didžiojo karo metu dvaras sudegęs, dabar vėl atstatytas, bet ne tik dvaro rūmai niekuo neįdomūs – nė architektūriniu požiūriu, nė muziejinėmis senienomis, nes čia niekas nieko įdomesnio nors kiek neparodė. Kiti dvaro pastatai taip pat neturi meninių pagražinimų.

### **Kibučių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.**

Kibučių kaimas nors senas ir bendrose sodybose, tačiau įdomios statybos nesimatė. Žmonės buvo užsiėmę bulvių sodinimu [ir] nieko neparodė.

### **Padubysio dv., Raseinių ap.**

Padubysio dvaras gražioje vietoje įsikūręs, Dubysos upės krante. Aukštame Dubysos kranto skardyje stovi meniškasis lietuviškas kryžius, o toliau baltuoja mūriniai dvaro rūmai ir smulkūs Žemaitijos vienkiemų trobėsiai. Į rūmus nė jau – neverta...

### **Tytuvėnų dv., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.**

Dvaro rūmai iš oro pažiūrėti menki, bet viduje puikiai išpuošti R[i]omerio ir R[i]omerienės meno paveikslais, tapyba, akvarele ir kit[ais] meno kūriniais.

**Aukštiškių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.**

Aukštiškių kaimo laukuose prie vieškelio matosi stulpinės koplytėlės su statulėlė[mi]s ir kryžiai, kuriems medines statulėles dirbęs Šiluvos miest[elyje] gyvenantis žymus dievdirbys Rosėnas Kazys, kuris ypač daug padirba Dievo Motinos statulėlių. Rosėnas Kaz. dirba ir bažnytines stovyklas, altorių pagražinimus. Koplytėlių ir kryžių yra Aukštiškių kaimo kiemuose. Didžiojo karo metu šis kaimas buvo visas sudegintas, liko tik pusė vieno namo nesudegę. Dabar kaimas jau atstatytas naujai. Karo metu sudegė ne tik visi kaimo trobėsiai, bet ir žmonių turtas, todėl žmonės nieko neparodė, nes nieko senovinio čia ir nesimato.

**Simaniškių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.**

Senas Simaniškių km. dar bendrose sodybose tebegyvena. Trobos čia senovinės, stogai, storai apaugę žaliomis kerpėmis, meniškai atrodo, o vaizdą pagražina keletas senučių stogastulpių, koplytėlių su medinėmis statulėlėmis. Gale kaimo, prie sodybos, klevas, kuriame įkelta puošniai išpjaustyta medinė koplytėlė su šv. Florijono ugniagesio statulėle, kurią padirbęs dievdirbys Buračas Bronius. Šiaulėnų valsč[iuje] šio dievdirbio medinių statulėlių pastebėjau kai kuriuose Šiaulėnų vlsč. kaimuose.

Apėjęs kaimo sodybas, kurių iš viso yra tik kelios, nieko muziejui negavau, nes namuose daug kur vieni vaikai palikti, o suaugusieji laukuose.

**Užpelkių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.**

Kaimas bendrose sodybose, stovi šalia didžiulių Tyrulių pelkių, kaime yra 4–5 ūkin[inkų] sodybos ir vienas kitas sklypininkas. Nors trobėsiai seni, bet paprasti, be pagražinimų, fotografuoti nieko nepastebėjau. Liaudies meną ir etnografiją iš šio kaimo surinkę mokytojai Vl. Šimkus ir St. Šimkus. Minėtieji mokytojai Šimkai gabūs medžio dailės dirbinių mėgėjai, jie dirba įvairius smulkius medžio dirbinius, dėžutes, rėmelius ir kit[ka], pagražintus ornamentais. Jų dirbiniai daugiau naujoviški.

3 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

**Pavygailių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.**

Kaimas nemažas ir tebestovi bendrose sodybose. Prie vieno kito kiemo matosi stulpinės koplytėlės žemaitiškos išvaizdos, su medinėmis koplytėlėmis, pilnomis įvairių statulėlių. Koplytėles nufotografuoju. Apžvalgęs kaimo gryčias, muziejui nieko negavau.

**Sklioriškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas didelis, tebestovi bendrose sodybose. Pastatai daugumoje seni. Kaime gyvena kryždirbys Zonys, kuris dirba pagražintus kryžius ir koplytėles plačiai

apylinkei. Dirba ir kitus medžio apdailinimo darbus. Jo darbo kryžių yra ir kituose Šiaulėnų vl. kaimuose.

Apeidamas kaimo gryčias, ūk[ininko] B a j o r o seklyčioje radau prie parėdyto stalo – altoriaus Gegužinėms pamaldoms pastatytą D[ievo] Motinos stovylėlę. Statulėlę sutinka perleisti muziejui mainais į nupirktą iš krautuvės fabrikinę porceliano statulėlę, Šiluvos kopylčioj stovinčios D[ievo] Motinos pavyzdžiu padarytą.

Šį pavasarį kertant seną medį, užkliuvęs medis nuvertė ir sudaužė didžiulę po medžiu ant akmenų stovėjusią ūk[ininko] S a m a l i o n i o kopyltėlę. Iš šios kopyltėlės nieko neliko, visa subyrėjo į šipulius, bet stebuklingoji D[ievo] Motinos statulėlė liko visa sveika. Kopyltėlė buvo statyta prieš 70 m[etų]. Šią statulėlę sutinka vėliau atiduoti muziejui, bet tik mainais į gražią fabrikinę statulėlę, kurią būtų galima įdėti pastačius šioje vietoje kitą kopyltėlę, todėl dabar muziejui nepavyko gauti. Ši statulėlė didelė ir įdomiai drožta, nors niekas neprisimena, kokio dievdirbio yra dirbta. Apie tai sužinosiu vėliau.

Ūkin[inkė] U t a k i e n ė parodė seną medinį kryžių, padarytą nešimui aplink bažnyčią Šiaulėnų miestelyje, kurį prieš 60 metų (metai įrašyti kryžiuje) [išdrožė] nežinomas dievdirbys. Kryžius nebuvo priimtas nešimui aplink bažnyčią, nes Kristaus statulėlė atrodė per daug nutukusi, ir kunigas R u p k a „išbrokijęs“. Kryžių sutinka parduoti muziejui, tik per daug brangina.

### **Baroniškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas tebestovi bendrose sodybose. Yra senų trobesių, bet ornamentikos pagražinimuose mažoka. Netoli kaimo prie vieškelio stovi pasviręs stogastulpis kryžius labai senas, beveik 100 metų. Baroniškių kaime prieš 10 metų (1919 m.) mirė senas kryždirbys ir dievdirbys Jonas Š a p a s. Jis daug visai apylinkei padirbo kryžių su statulėlėmis. Šapas nepaprasto stambumo žmogus, jo rankų piršto storumas – tai beveik kaip menko žmogaus ranka storumo. Šapas savo gryčiai rąstus visus iš miško nešė parsinešė ant pečių. Medžio dirbinius Šapas dirbdavo dailiai, gražiai, meniškai. Jo darbo kryžių, kopyltelių nemaža šiose apylinkėse tebestovi.

### **Papelkių vnk., Šiaulių vl., Šiaulių ap.**

Čia, netoli vieškelio, kalnelis ties Liepiškių kaimu pelkės pakraštyje, kuriame – maro senkapiiai su keliais senais mediniais ir geležiniais į akmenis įsodytais kryžiais. Iš neaptvertų senkapių imamas žvyrus keliams taisyti, iškasama daug žmonių kaulų ir įvairių radinių iš senų laikų<sup>28</sup>.

.....  
28 „Iškasama daug žmonių kaulų. Be to, iškasama papuošalų, žiedų, sagų, diržų ir t. t.“ – Liepiškių pradinės mokyklos mokytoja Bronė Leitytė mini prie kelio į Sklioriškius esantį Bekerine vadinamą 15 m skersmens, 6 m aukščio smėlio ir žvyro kalnelį (LŽV: Liepiškių k., Šiaulėnų vls., Šiaulių apskr., 1935 m.). Teigiama, kad kasant žvyrą čia buvo ardomi XVII a. kapai. Dalis radinių pateko į Šeduvos kraštotyros muziejų (J. Šliavas. *Min. veik.*, l. 26).



Liepiškių senkapias  
(*Šiaulėnai*, Vilnius, 2004, p. 288)



Pagražinti gonkeliai Liepiškių kaime  
*VDKM BBN 1168(1292)*

Papelkių vienkiemis gyvena viename ūkyje ūk[ininkas] Augustis, o antrame – Minsys. Aplankęs šių kiemų gyventojus, nežiūrint, kad sodybos labai senos, bet nė išorėje trobėsių, nė viduje nieko įdomaus muziejui neradau. Audiniai gyventojų paprasti, o kiti namų apyvokos daiktai nė senumu, nė pagražinimais nepasižymi.

4 d. birželio mėn.] 1929 m.

### **Liepiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Liepiškių km. 14 ūkin[inų] kiemų ir keleto sklypininkų gyvena bendrose sodybose, trobos daugiausia senos. Yra pagražintų priangių gonkelių išpjaustyta gražia ornamentika. Ypač gražūs priangių pagražinimai ūk[ininkų] Bakčio, Šivickio, Štunkelio. Kai kurių priangių pagražinimus dirbo gabus stalius Svirskis. Jis dirbo ir viršlangių pagražinimus.

Kaime įdomus tik Prano Buračo senas Flerijono kryžius, kuriame ant aukšto stulpo stovi ugniagesys Flerijonas ir lieja vandeniu liepsnojančią namelį. Kita graži stulpinė koplytėlė sena – kaimo lauke prie Šiaulėnų vieškelės. Šią koplytėlę dirbo 1909 m. kryždirbys Jonas Šapas, o joje esančias 4 statulėles dirbo dievdirbys Buračas Bronius, kurio statulėlių Šiaulėnų valsč[iaus] kaimuose yra visur paplitę. Prano Buračo kieme gavau muziejui vieną medinę statulėlę seną D[ievo] Motinos. Prano Buračo motina, 90 metų amž[iaus] senutė, turi ir kitą seną medinę statulėlę, bet dar neduoda. Ji tą statulėlę laiko gražiai aprėdžiusi gryčioje,

gale savo lovos pasistačiusi kampe, ir kiekvieną vakarą kalbanti maldele prie tos statulėlės. Kol gyva būsianti, nenori jokiū būdu perleisti muziejui šią statulėlę. Ji norinti, kad, jai mirus, tą statulėlę įdėtų jai į grabą. Galinti savo mylimąją statulėlę atiduoti mainais į gražiai padarytą fabrikinę statulėlę, nupirtą ne pas žydą, bet bažnytinių daiktų krautuvėje.

Pas kaimietę Št a n k e l i e n ė esą gražių dirbinių – kultuvės, ornamentais pagražintos, medinės senos statulėlės ir dar šis tas. Minėtų daiktų negalėjau pamatyti, nes tuo tarpu nieko namuose neradau. Reikės vėliau atsilankyti.

Liepiškių km. gauta 4 ornamentais pagražintos kultuvės, 4 riešutams spaus-teliai, pagražinti išpjaustymais, 1 kryžiaus viršūnė, kalvio kalta, keletas Velykų margučių, 1 marginis andarokas<sup>29</sup>, 1 rankšluostis ir kiti mažmožiai. Kaime yra kelios ornamentais išrašytos kraitinės skrynios senos.

Žymiausia kaimo audėja Petrė B a j o r a i t ė - M o r k i e n ė, kuri už savo puikius audeklus parodose gavusi pagyrimo diplomus ir piniginėmis premijomis apdovanota. Lovatiesių, rankšluosčių ir margų andarokų turi jaunoji B u r a č i e n ė P r a n i e n ė. Ūkin[inkas] S e m a š k a turi senus jaučių jungus, kuriais čia kaimo žemdirbiai prieš 50–60 metų ardavo jaučius pasikinkę. Tuomet arkliais veik niekas neardavę, tik akėdavę ir važiuodavę.

5 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

### **Šiaulėnų vl. m., Šiaulių ap.**

Pakartotinai atvykau į miestelį susitarti dėl gavimo į muziejų anksčiau čia mano surastų vertingų senienų. Senos D o v y d a i t y t ė s globoja savo giminiečio dievdirbio D z i d a v e c k i o, arba Ž i d a v e c k i o, Juozo medinės statulėles, kurias jos vis pažada parduoti muziejui, bet atideda pardavimą tolesniam laikui. Šiandien statulėlių dar nepavyko gauti.

G e d m i n i e n ė s ūkelyje šiandien gavau įdomų ir seną paveikslą, kuriame atvaizduotas Kristus. Paveikslas pieštas aliejų dažais storoje drobėje, kuris turi apie 400 metų. Kitą panašų pažadėjo muziejui perleisti vėliau.

Ūkin[inko] Juoz. Ž i l v y č i o kieme buvo medinė koplytėlė su statulėlėmis, statyta 1864 metais, kuri visai suiro. Dalis med[inių] statulėlių išdalinta giminėms, o vieną statulėlę aš gavau muziejui. Koplytėlė nors suirusi, bet būtų galima ją dar sutvarkyti, nes tokią nebeapdirbs.

Šiaulėnų miestelyje yra keletas namų, kurių langaviršius įdomia ornamentika pagražinęs gabus miestelio stalius ir kryždirbys R a u g a l a s.

.....  
29 *Andarokas* – sijonas (LKŽe).

**Kunigiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kunigiškių km. teko pakartotinai aplankyti [dėl] anksčiau šiame kaime aptiktų muziejinių senienų, kurių anksčiau nepavyko gauti. Šį kartą pavyko Kunigiškiuose gauti įdomiai pagražintą audžiamą šaudyklę.

Kaimo laukuose prie vieškelio pastatytas kryžminis, ornamentais gausiai pagražintas medžio kryžius.

**Notiniškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Šis kaimas prieš porą metų išskirstytas vienkiemiais, likęs tik pats kaimo centras, senose vietose bent 4 kiemai nepajudinti.

Kaime gauta muziejui viena kita sena medinė statulėlė. Viso kaimo dar negalėjau išnagrinėti, nes daugelis gyventojų dirbo laukuose.

6 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

**Minaičių km., Pašuvio vl., Kėdainių ap.**

Minaičių kaimo smulkiau neapžiūrėjau, ypač maža lankiausi trobėsių viduj, daugiau – išorėje. Pastebėjau vieno priangio gonkelį, įdomia ornamentika pagražintą, ir vieną seną kryžminį kryžių, ornamentais medžio išpjaustytais gražiai papuoštą aplink kryžmas, ir kaimo kryžkelėje dvi pagražintas koplytėles su medin[ėmis] statulėlėmis. Visa tai nufotografavau.

Minaičių vnk. pas O. Krivickaitę radau daug audimų. O. Krivickaitė suradusi būdą, patogų daugianyčių audimų audimo raštų užrašymui skaitmenimis, ir iš tokių užrašymų audimą audžia tik sulig duotų skaitmenų, nežiūrint į audeklo pavyzdį. Šiuo būdu esą galima greitai užrašyti kiekvieno raštuoto audeklo raštą ir iš skaitmenų austi.

**Čerkosų km., Pašuvio vl., Kėdainių ap.**

Gražiausioje kaimo vietoje, prie Šušvės upės, stovi nauja kryžkelės koplytėlė su statulėlėmis, kuri pastatyta ant aukšto cementinio stulpo, bet pati medinė ir pagražinta [iš] medžio pjaust[ytomis] ornament[ais].

Kaimo senoje sodyboje nufotografavau įdomų senosios kaimo statybos tvartą, vadinamą „susuktinį“, kurio karvidės, arklidės ir kiaulidės, kaip atskiri trys trobėsiai, kampus sujungus, sudaro išorėje trisienį uždara dienodaržį – kiemą be stogo – ir apsaugo visas duris nuo vilkų įsiveržimo ir nuo vagių, kas dažniausiai pasitaikydavo pamiškių gyventojams.

Nufotografuota vienos gryčios priangis su pagražintu gonkelium. Gavau muziejui pagražintus spaustelius riešutams.

7 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

**Pašušvio vl. m., Kėdainių ap.**

Mažas Pašušvio miestelis, o kartu ir Pašušvio dv[aras] sudaro vientisą gyvenvietę, kurios gyventojai lietuv[iai]. Sena, gelsvai dažyta mūro bažnyčia ir šalia stovinti tokia pat varpinė. Bažnyčia stat[yta] 1553 m. Bažnyčią liuteranizmo Lietuvoje plitimo laikotarpiu liuteronys buvę užgrobę, bet, žmonių sumanumu, katalikai bažnyčią atsiėmę. Tačiau tuo džiaugtis lietuviams netenka, nes su katalikybe visur plito niekuo ne geresnė žmonėms religija, bet pats blogiausias dalykas plito – tai visiškas lietuvių nutautinimas ir pavergimas ponų junge. Seną bažnyčią ir varpinę, nors ir nelabai įdomią, nufotografuoju kaip senovinį archit[ektūrinį] pastatą.

Senose miest[elio] kapinėse nieko įdomesnio nematyti. Kapinės visai apleistos. Mediniai kryžiai išnykę, o akmeniniai ir mūriniai išvirtę arba žemėse su-smegę. Naujose kapinėse maža kas įdomaus yra, tik pora kryžių medin[ių] yra gražesnių ir lietuviškesnių.

Pašušvio dvaras. Dabartinis šio dv[aro] savininkas – Amerikos lietuvis. Rūmai architektūrinės vertės menkokos. Tvarto pastato architektūra gana įdomi, bet neradau žmonių, kurie galėtų ką nors papasakoti apie šiuos tvartus. Kiti dvaro pastatai nors ir seni, bet architektūros atžvilgiu menkoki.

8 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

**Grinkiškio vl. m., Kėdainių ap.**

Miestelis įsikūręs gražiam Šušvės upės krante. Upė čia tai ne ties Šiaulėnais – žymiai platesnė. Iš toli matoma margai išrašyta dvibokštė mūro bažnyčia. Vidaus įrengimai naujoviški, menki. Kunigų klebonijos medinis namas pagražintas įdomiai pjaustytais ornamentais, ir jau senas.

Žydų sinagoga architektūrinėmis išorės formomis menka ir niekuo nesiskiria nuo kitų šio miestelio gyvenamų trobėsių. Vidaus sinagogos papuošimai įdomūs ir verti gerai išžvalgyti.

**Viktorinės dv., Pašušvio vl., Kėdainių ap.**

Dvarelis visai apleistas, savininkė – moteris, lenkuojanti dvarininkė. Buvusieji rūmai sudegę. Liaudies meno jokio čia nėra. Kiti trobėsiai architektūrinio atžvilgiu neįdomūs.

Pažymėtina gražios apylinkės, kurių grožį sudaro vaizdai su upe Šušve. Čia galima vieną kitą gražų vaizdelį nupiešti ar nufotografuoti.



9–11 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

**Pamiškalių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas gyvena bendrose sodybose, trobėsiai seni, bet be pagražinimų ornamentika. Kaime bent 4 sodybos ūkininkų ir apie 6 sklypininkų mažžemių.

Apėjęs visas sodybas, meninių medinių dirbinių nepastebėjau. Audimų gražių namų darbo labai maža, bet ir tų dėl aukštų kainų tuo tarpu dar nenupirkau, gal pavyks vėliau.

**Dirvonų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas tebestovi bendrose sodybose, kuris susideda iš kelių kiemų smulkiųjų ūkininkėlių ir sklypininkų. Aplankiau Raugalo sodybą. Čia man nuoširdžiai aprodė, tačiau muziejui tinkamo nieko neradau. Kaime stovi viena stulpinė koplytėlė su statulėlėmis. Trobos paprastos, be pagražinimų.

**Dirvoniškių km.**

Čia šalia vieškelio išsidėsčiusios kaimo sodybos prie pat Šiaulėnų m[iestelio] ganyklų. Trobėsiai seni, bet vargingai atrodo, be jokių pagražinimų. Mikniaus St. kieme – stulpinė koplytėlė su medinėmis statulėlėmis. Liaudies meno nieko žymesnio nėra, o gal, ko gero, ir neparodė.

**Pašušvio dv. (Šiaulėnų vl.)**

Aplankiau kumetynes. Čia liaudies meno neturima. Dvaro savininkai Sirutavičiai – sulenkėję žmonės, todėl apie lietuvišką meną tokių nė neklausk. Iškeliauvau toliau.

12–13 d. birželio [mėn.] 1929 m.

**Buteniškis, Daujotavos dv[aro] filialas, Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Nors jaučiau, kad šiame užkeiktame ponų lizde tikriausiai nieko gero muziejui ne tik negausiu, bet paprastai tokiose vietose, prakeiktų ponų gyvenamose, negali būti jokio liaudies meno. Tačiau man tuo pretekstu norėjosi bent pamatyti, kas yra viduje – subankrutavusių ponų nusigyvenusiame „folvarke“<sup>30</sup>. Tikrai nieko nėra ir viduje rūmų. Viduje tiesiog šlykšti ir dvokianti landynė.

**Repšių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas gyvena bendrose sodybose, trobos senos, gyventojai – apsileidę bajorpalaikiai. Pagražintų trobėsių nėra. Buvusio ūk[ininko] Radvilo sodyboje prie storo medžio pritvirtinta medinė koplytėlė, puošniais ornamentais pagražinta, viduje šv. Jurgio statulėlė. Statulėlę ir koplytėlę dirbo dievdirbys Buračas Bronius.

.....  
30 T. y. palivarke.

**Acokovų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Acokovų km. 1913 m. buvo iš valstybės banko nupirktas pavieniais kiemais lietuvių, kurie čia pirkosi žemės sklypus, atėję iš Lygumų, Stačiūnų vl. ir Zarasų apskrities. Gyventojai naujakuriai, daiktus atsigabenę gan iš toli. Apžiūrėdamas namų inventorių, nemačiau jokių dailės dirbinių, tinkančių muziejui. Tik viena Brajinškienė Ona, buv[usi] Valytė, iš Rozalimo vl., Panevėžio apskr. atitekėjusi už našlio Brajinško, turi savo tėvo palikimo medines statulėles. Jos tėvas Jonas Valys, gyvenęs Nemaniūnų kaime, Rozalimo vlsč., Panevėžio apskr., buvo labai gabus dievdirbys. Jo palikimo dar ir dabar visur galima pastebėti – labai visur paplitusių savotiško stiliaus medinių statulėlių. Gal nė vieno kito dievdirbio nėra tiek skirtingi darbai, kaip Jono Valio. Jo statulėlėse vaizduojamųjų asmenybių veidai liūdni, susimąstę, įdubusiomis akimis, liesi.

Statulėlių savo mirusio tėvo palikimo iš Brajinškienės nepavyko gauti. Gal pavyks nuvykti [i] Nemaniūnų kaimą, kur gyveno ir dirbo žymusis aukštaičių dievdirbys Valys Jonas, ten kryžiuose jo darbų prieš kelis metus kaimuose ir Rozalimo miestely buvo<sup>31</sup>.

14–15 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

**Birėtiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Apžvalgęs kaimą, įdomių trobėsių nemačiau, nors kaimas bendrose sodybose tebegyvena, ir senos trobos tebestovi senose vietose. Ties J. G e d m i n o kienu graži medinė koplytėlė medyje. Koplytėlė ir statulėles dirbęs dievdirbys B u r a č a s Bronius, kuris šiai apylinkei daug yra padirbęs panašių meninių dirbinių.

Gryčiose ir klėtyse teko matyti neblogų margų audimų. Žmonės pasiturinčiai gyvena, muziejui pigiai nieko nenori perduoti.

**Šiaulaičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kaimas didelis, trobėsiai neblogi. Tris ar daugiau kiemų puošia meniškai pagražinti ornamentais lietuviški mediniai kryžiai. Gražesnius kryžius nufotografuoju. Seniau kaime būta pagražintų ornamentais viršlangių, kuriuos dirbęs žymus Šiaulėnų stalius R a u g a l a s. Būta ir priangių gonkelių pagražintų.

**Stalmokų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Stalmokų km. už 2 k[ilometrų] nuo Šiaulaičių km. Pusiaukelyje tarp šių dviejų kaimų, ant nedidelio kalnelio stovi senas vėjo malūnas. Gražus gamtovaizdis su senu malūnu – ir nufotografuoju. Stalmokų kaimas nedidelis. Trobos apsenusios, be žymesnių pagražinimų išorėje. Perėjęs kelias kaimo gryčias, meniškai pagr-

.....  
31 Plačiau apie J. Valį žr. *Kryždirbystė Lietuvoje*, p. 99–101.

žintų dirbinių neaptikau, išskyrus paprastas margines lovatieses, kuriomis daug kur užtiestos lovos. Lovatiesės jau nudėvėtos. Nufotografuoju ties viena sodyba puošnų lietuvišką medinį kryžių.

19–20 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

### **Linartuvos vnk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Pravažiuodamas pro Linartuvos vnk., užsuku pasižvalgyti, kas čia įdomaus yra. Čia gyvena ūkin[inkas] M a l k u s. Kieme stovi dar apynaujas, išpjaustymais gausiai pagražintas med[inis] kryžius. Pirkios viduje prikabinėta iš faneros lentelių pjaustytų ornamentuotų rėmelių paveikslėliams. Ant stalo laikraščiams ir knygų lapams pjaustyti pagražintas medinis peilis, medinės pagražintos dėžutės. Bet visi šie dirbiniai nelabai įdomūs ir naujoviškos formos. Muziejui per daug menki. Žymiai įdomiau padarytos pagražinimais pjaustytos medinės kėdės, bet jos apynaujos, todėl muziejui netinka. Savininkai parodė šiek tiek audimų ir mezginių, kurie padaryti gana skoningai ir tiktų muziejui. Dėl aukštųjų kainų audimų nebuvo nupirkta.

### **Lėkių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Šis nedidelis kaimelis – tai paskutinis Šiaulių apskrities ribose. Už jo prasideda Kėdainių apskr[ities] žemė. Lėkių kaimas visai menkas. Čia vertingiausia liaudies meno paminklai – tai bent dvi puošniai padarytos stulpinės medinės koplytėlės su statulėlėmis. Koplytėlės jau senos, o statulėlės gerokai apipuvusios, o jų dirbėjas jau pamirštas.

### **Šaukot[o] miest., Kėdainių ap., Pašušvio vl.**

1926 metais mano ekspedicija Šaukoto senovės fotografavimui ir aprašymui buvo nesėkminga, todėl šį kartą čia lankiausi labai atsargiai, kad nepasikartotų 1926 m. nemalonus įvykis, kai 1926 m. į Šaukotą atvykau fotografuoti 153 metų amžiaus medinę bažnyčią ir senas kapines, gausias senais pagražintais mediniais kryžiais, o be to, dar tuomet Šaukote buvo šiek tiek senų trobėsių, pagražintų medžio pjaustyta ornamentika. Nieko blogo nematydamas, kreipiausi į plačiai pagarsėjusį savo keistu būdu kunigą J. Šapalą, norėdamas šį tą sužinoti apie jo žinioje esančius meninės vertės turinčius paminklus: bažnyčią, kleboniją ir kapines su senoviniais kryžiais.

Po ilgo laukimo pasikalbėjimui su kunigu pamačiau kunigą su bjauria išraiška ir apsiginklavusį drūta lazda, pasirengusį pulti grumtynių su manimi. Nieko nelaukęs kunigas prapliupo rėkti bjauriausiai: „Lauk, bolševikas, bedievis, kumunistų agentas! Šalin, žydų tarnas! Sudaužyti aparatus. Vyrai, imkite pagalius ir vykite lauk svieto perėjūną!“ Išgirdęs įsiutusio kunigo plūdumus mano vardu, grasinimus ir kurstymus pulti, ėmiau trauktis. Kunigas įtikinėjo žmones, kad aš esu kunigui

žinomas bedievis ir atvykau bažnyčios griauti, kapinių niekinti. Kiek atsitraukęs, vėl grįžau fotografuoti bažnyčios išorės pastato ir įdomesniųjų kapinių paminklų senovinių. Tuo pasinaudodamas kunigas J. Šapalas telkė prieš mane visą Šaukoto „galybę“: davatkas, špitolninkus, seniūną ir jo pavaduotoją, policiją ir savo šalininkus, bažn[yčios] komiteto narius. Susitelkusi žmonių minia manęs nedrįso liesti. Nenukentėjo nė mano fotoaparatai. Žmonės, pamatę, kad aš nelabai bijau ne tik kunigo grasinimų, bet nė įsitarščiavusių davatkų riksmo, daugelis ėmė trauktis ir skirstytis retindami apsupimo lauką. Dar vienas kitas kreipėsi į mane prašydami mandagiai, kad kaip galima greičiau baigčiau fotografuoti ir nepykinčiau kunigo. O kiti pasisakė, kad jie čia atvykę mane saugoti, kad kunigas ir davatkos man nieko pikto nedrįstų daryti. Pagaliau, man bebaigiant fotografuoti, nutilo šaukusios davatkos, kunigas pasitraukė į savo landynę. Darbą baigiau ir išvykau.

O šiandien atvykęs į Šaukotą, prisistačiau tam pačiam kunig[ui] J. Šapalui su Kauno muziejaus pažymėjimu ir drąsiai paprašiau, lyg praeityje nebūta čia jokio incidento, leisti fotografuoti ir apžiūrėti bažnyčios išorę, vidų, kapinių įžymenybes ir ką tik galima muziejui įdomaus pamatyti. Kunigui sutikus su mano pageidavimais, tuojau apžiūrėjau bažnyčios vidų, zakristiją, aukštą, kapines. Nufotografavau bažnyčią iš oro iš trijų pusių, iš vidaus, kapinių keletą įdomesnių kryžių, o daugiau čia jokių įdomybių neradau.

Nuotraukos kelionėje dviračiu sudužo dėl blogo akmenuoto kelio. Išliko tik varpinės nuotrauka. Muziejui gavau bažnyčios aukšte surastą seną aliejinės tapybos paveikslą.

Miestelyje radau gyvent[ojų] Kuzminsko, Morkio ir Tikuišio trobas su įdomiais viršlangių pagražinimais, kuriuos nufotografavau. Tikuišio įdomiai pagražintas medžio pjaustymais ir priangio gonkelis, kurį taip pat nufotografavau. Miestelio gyventojas Gudžiūnas parodė senų med[inių] statulėlių, kurių keletą gavau muziejui.

Sužinojau, kad pas vieną gyventoją esąs Florijono senas koplytstulpis, kuris jau gali būti netrukus nugriautas. Nuvykau apžiūrėti, bene galėsiu gauti senas statulėles. Savininko nesant, nieko nelaimėjau.

21 d. birželio mėn. 1929 m.

### **Šudausių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Šio kaimo negražus pavadinimas greit bus pakeistas gražesniu – Vingiai vadinsis<sup>32</sup>. Lankydamas šio kaimo gryčias, apsilankiau pas ūk[ininką] Šikšnį Vincą. Čia daug ko pamačiau. Pamačiau gražių audimų, mezginių ir siuvinėjimų. Audi-  
mai tebeaudžiami grynai lietuviški, tą pat galima sakyti ir mezginiams, bet siuvinėjimai nelietuviški, kažkokie miestiški. Čia apsilankiau ne veltui, gavau mu-

.....

32 Buvo pavadinta Pakalnučiais.

ziejui senas medines statulėlės, kurios, anot savininkų, esančios bene dievdirbio Židaveckio darbo, t. y. Dzidaveckio, kuris gyv. Šiaulėnų parapijoje. Taip pat gavau seną, kalvio kaltą geležinę kryžiaus viršūnę. Kitokių vertingų muziejui liaudies meno dirbinių daugiau nepastebėjau.

### **Piktonių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Nedidelis Piktonių km., bet nepasižymi nė liaudies meno gausumu, nė kaimo statybos meniškumu. Jeigu ir matyti ant lovų užtiestų neblogo rašto lovatiesių, bet jos per daug nublukusios ir muziejui netinka, o gerų, mažai vartotų žema muziejine kaina nesutinka jokių audimų parduoti. O medžio dirbinių meniško darbo beveik visai nematyti.

Šiame kaime ūk[ininko] Šikšnio<sup>33</sup> sodyboje ant aukšto pastebėjau keistų formų medines statulėlės [iš] natūralaus nedažyto medžio, kurių vieną kitą gavau muziejui. Paašškėjo, jog dirbta šios statulėlės bepročio žmogaus Šikšnio, gyvenusio tame pat Piktonių kaime. Jo statulėlės daugiausia būdavo sudeginamos.

### **Žansaičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Didelis kaimas bendrose sodybose gyvena. Trobų yra nemaža senovinės statybos, bet ne baudžiosios palikimo, kiek naujesnės. Statyba daugiausia be pagražinimų ornamentais arba pagražinta tik nežymiai. Gryčių vidaus vaizdas taip pat jau nebe senovės laikų. Kiek senoviškesnė išvaizda neturtingųjų kamininkų trobelių. Liaudies meno dirbinių gryčiose taip pat labai mažai kur galima pastebėti. Rankdarbiais pasižymi merginos Morkytės. Jos moka gražiai austi įvairius audeklus, mezga ir neria raštuotus dirbinius iš vilnionių ir medvilninių siūlų. Tos pačios Morkytės įdomios kanklininkės. Jos turi senovines virš 100 metų, gal net 200 metų senumo penkiastyges kankles. Kanklės išskuobtos iš vieno gabalo eglės medžio, o kanklių viršus uždėtas iš kito eglės medžio plonos lentelės. Kanklių būta su septyniomis stygomis, bet galima kankliuoti net penkiomis stygomis visai neblogai.

Tame pat kaime gyvenančios Kuraitytės, arba Kurutytės, pagarsėjusios margų lovatiesių audėjos. Jų namuose visos lovos užtiestos puikiai raštuotomis lovatiesėmis.

Sinušytės taip pat neblogos audėjos. Bet audimų nebuvo galima gauti pirkti.

Tame pat Žansaičių km. gyvena žymus dievdirbys Petrikas Jonas, kitados gyvenęs Žemaitijoje, Vieksnių apyl., Mažeikių ap. Seniau buvęs labai gabus ir darbštus dievdirbys, liaudies menininkas, dirbęs įvairius dailės dirbinius iš medžio. Dirbęs, pasak jo, viską: dievukus, kryžius, koplytėles, dėžutes, lazdas, pypkes, spaustelius, šiaudykles, Užgavėnių kaukes ir kit[ka]. Dievdirbys nusiskundė, kad dabar maža begalės ką dirbinėti, nes nuo nuolatinio nemigų darbo naktimis

.....  
33 Prie pabrauktos ūkininko Šikšnio pavardės vėliau prirašyta: Jonkunas Antanas.



Petriko skobta  
Užgavėnių kaukė  
VDKM BBN 5595(7478)

jo akys pervargusios ir visai nusilpusios. Todėl nieko smulkesnio nebegalįs dirbti. Parodė šį tą iš savo rankdarbių, bet nebe daug ko ir beturįs – viską baigęs išdovanoti žmonėms prisiminimams įvairiems. Man parodė keletą medžio darbų ir šiek tiek medinių statulėlių, kurios būktai ne jo darbo esančios. Gal todėl taip sako, kad neprašyčiau padovanoti muziejui. Parodė įdomią iš medžio skaptuotą Užgavėnių „žydo“ kaukę, kurią buvo beveik priverstas prieš norą padovanoti Kauno muziejui. Sakau „priverstas“, nes daugelis Žansaičių kaimo gyventojų atakliai vertė jį tą kaukę padovanoti muziejui, todėl jis ir dovanojo nesugebėdamas priešintis, ir matėsi, kad jis tą kaukę yra labai pamėgęs kaip jo dažnai visur vartojamą. Nors, kaimui dabar išsiskirstant į vienkiemius, jau ji mažiau jam bus reikalinga.

22 d. birželio mėn. 1929 m.

### **Kunigiškių k., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Kunigiškių km. gyventojas Šikšnys Stasys sakė turįs senų aliejiniiais dažais tapytų paveikslų bene kokių šventųjų. Ieškojo ieškojo tų paveikslų visur – ir ant aukštų, bet negalėjo surasti. Paaiškėjo, kad, šventėms apvalydamos namus nuo įvairių šlamštų, moterys sukūrenusios visus senus paveikslus ir kitas senienas, sukūrenusios ir vertingus aliejų [dažų] tapybos paveikslus. Tik netikėtai kažkaip išlikusios nesukūrentos kelios medinės statulėlės, kurias St. Šikšnys ir padovanojo muziejui. Štai kaip nyksta muziejinės vertės senienos! Man besant pas St. Šikšnę Kunigiškių km., čia atėjo arba mane atsivijo iš Žansaičių km. dievdirbys Jonas Petrikas, susipratęs negerai padaręs, kad muziejui padovanojęs Užgavėnių kaukę medinę, kokios jau nebegalėsiąs pasidirbti. O toji kaukė jam nuolatos būdavo reikalinga. Jis be jos negalėdavęs apseiti nė vienoje vestuvėse, nė Užgavėnėse. Kiek gražaus juoko žmonėms padarydavęs. O kas iš to, jeigu ta kaukė trūnys užmesta kur muziejaus sandėlyje? Norėjo kaukę atsiimti piktumu, bet neįstengė. Reikalavo, kad sumokėčiau 25 litus, bet išrašiau muziejinį dovanojimo kvitą, todėl nebegalėjau už kaukę nė kiek jam primokėti. Atsidūriau gana keblioje padėtyje ir, jeigu nebūtų mane užstoję mano giminiečiai St. Šikšnys ir S i n u š a s Liudas, būčiau tos kaukės netekęs. Pagaliau J. Petrikas atsisakė nuo savo reikalavimų ir viešai pripažino, kad kaukę atiduodąs muziejui, nors ir pirm to buvo pasirašęs muziejaus kvite apie dovanojimą kaukės muziejui. Tačiau pasakė: „Ką čia reiškia, kad pasirašiau kvitą, kad jo aš pats negaliu išskaityti.“

Sužinojau, kad Kunigiškių kaime Janušausko Jono dukterys turinčios jaunystėje joms dovanotas gražiai išpjaustytas skalbiamas kultuvėles. Dabar jos čia negyvena, bet jų paminklinių daiktų tėvai nenori atiduoti. Vieną kultuvėlę pavyko išprašyti muziejui, o kitą pasiliko jie sau.

Pas vieną trobelės kampininkę radau seną lovą, kurios galas gražiai išrašytas gaidžių ornamentu. Fotografuoti negalėjau, nes toje lovoje gulėjo ligonė.

Antanas Povylaitis, gyv[enąs] Kunigiškių km., yra žymus kolekcionierius. Buvęs Azijoje, Kaukaze, Sibire ir kitur. Turi surinkęs įvairių šalių augalų, gyvulių ragų, paveikslų, atviručių ir kit[a]. Tačiau vertingo nieko nepastebėjau. Antanas Povylaitis yra žymus ir dievdirbys, kryždirbys, dar ir dabar dirba kryžius, lovas, statulėles ir kit[a]. Nors dabar kryžius ir koplytėles retai bestato žmonės, todėl jau maža jų bedirbys. Kiek man teko kur rasti Antano Povylaičio dirbtų statulėlių, tai jų veidai veik visų vienodi atrodo. Bet šiaip jo statulėlės atrodo maža kuo skirtingos nuo kitų dievdirbių.

Kunigiškių kaime yra ir kitas kryždirbys – Samška, bet statulėlių jis nedirba. Medžio dirbinius jis taip pat dirba įvairius, ir net puošniai pagražintus kai ką sugeba padaryti, pav[yzdžiu], kultuves, rankšluostines gražias padaro. Gražiausi jo darbo – kryžiai.

23 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

### **Mantviliškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Šiame kaime yra sena Dovydaičių sodyba; tatai rašytojo kunigo [Juozapo Silvestro] Dovydaičio-Šiaulėniškio Senelio [1826–1883] giminė.



Dovydaičių sodyba. VDKM BBN 1152(1276)

Dar tebestovi senieji trobesiai, klojimas, gryčia, svirnelis. Yra išlikęs sąsiuvinis senovinių liaudies dainų, rašytojo Dovydaičio užrašytų, tik nėra jokios metrikos, kas užrašė dainas ir iš kokių dainuotojų. Šiaip vertingo muziejinio liaudies meno nesimato. Kaimas išskirstytas vienkiemiais. Kiemus apėjęs, muziejinio nieko žymesnio nesuradau. Audiniai paprasti, kokių jau ir muziejus turi. Žymių audėjų kaime dabar nesama.

### **Nirtaičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Nirtaičių kaimas seniai pagarsėjęs buvusiais įdomiais senkapiais, kuriuos buvo [J. Gedminas] nepaprastai gražiais išpuošęs primityviais akmens dirbiniais, kurių dalis išliko ir iki šių dienų. Nirtaičių kapeliai – tai nedidelis medžiais apsodintas kalnelis prie vieškelio Šiaulėnai–Radviliškis. Seniau šie kapeliai niekuo nebuvę žymūs. Jų puošėjui Juozui Gedminui, gimusiam 1830 m. Nirtaičių kaime, kažkuomet prisisapnavęs pranašingas sapnas. Tai įvykę jaunystėje, kada vasaros naktį Juozas arklius ganydamas užmigęs, tuomet jam apsirėiškęs nežinomasai, atsiskyręs su šiuo pasauliu vaiduoklis, ir pareiškęs, kad šioje vietoje esąs užkasęs lobį [ir] pavedąs Gedminui išsikasti, bet už tai prašęs sutvarkyti šią visų užmirštą ir apleistą vietą. Gedminas sapnavęs apie tą nežinomą numirėlį ne kartą [ir] vėliau. Susidomėjęs sapnais, ėmęs ieškoti paslėptojo lobia. Kartą atėjęs Gedminas į netoli kaimo esančią visų aptariamą paslaptinę vietą turtą ieškoti. Šen ten pabadęs, pakasinėjęs ir pavartęs įvairius akmenis. Ir didžiai nustebęs, radęs puoduką seną su pinigais. Tačiau radiniu ne tiek apsidžiaugė, kiek susirūpino, kad už tą radinį jis nežinomam vaiduokliui pasidarė skolingas atsilyginti. Nieko nelaukęs užsimojęs užmirštus senkapius iš pagrindų taisyti. Supylęs aukštoką kalnelį, aptvėręs tvora, apsodinęs medeliais, gėlėmis. Padaręs iš akmenų puošnius vartus. Pastatęs kapeliuose keletą akmeninių paminklų. Kapelių puošyba jam ėjosi nelengvai. Pats niekur nesimokęs ir prastais įrankiais kalė kietus laukų akmenis. Dirbo medines statulėles ir kitus pagražinimus. Pirmieji jo dirbiniai gal ir nevykę išėjo, nes, jam nesant namie, žmona daugelį jų sukūrenusi. Nors kaip man teko matyti vieną išlikusį stambų jo medžio drožinį, tai šis atrodo gana gerai padarytas. Tačiau po šio įvykio Gedminas jau išsigalvojęs, kad medis paminkliniams dirbiniams netinka, nes jis gali būti sudeginamas, o taip pat gali ir pats supūti. Pradėjęs kapines puošti akmeniniais dirbiniais, nežiūrind, kad jų pagaminimas yra labai sunkus. Jam dirbti buvo sunku ir todėl, kad neturėjo gerų tam darbui įrankių. Smulkesnius akmeninius išdirbinius dirbdavo plaktuku ir prastu kalteliu. Apdailindavo trindamas akmenį į akmenį. Kapelių vartai padaryti iš trijų akmeninių šulų. Du stambūs šulai su medinėmis statulėlėmis, stovinčiomis akmeninių šulų nišose po stiklais, aplink nišas didžiulis akmeni[ni]s ražančius. Abu šaliniai vartų šulai panašiai papuošti, tik juose esančios statulėlės skirtingos



(statul[élės] medinės). Virš stačiųjų akmeninių šulų uždėtas trečias akmeninis šulas, kuris sudaro vartų stogelį. Jame iškalta toks įrašas: „SZWENTA BROMA TEWINEI MUSU“. Dešinės pusės vartų akmeniniame šule po koplytėle su statulėle yra toks įrašas: „1892 M JOZAPS IR MAGDELEN GEDMINAI †“.

Įėję į kapines pro vartus, kairėje vartų pusėje randame kapą šių kapinių puošėjo Juozapo Gedmino. Įdomus žmogus buvęs, kad pats sau ir antkapio paminklą pagaminio ir pastatė kapinėse. Gyvas būdamas, jis naktimis šio kapo vietoje miegodavęs ir saugodavęs, kad nevogtų kapinėse esančių dailės dirbinių ir gėlių. Dieną kapinės buvo jo mėgiamiausia poilsio vietelė. Kapo galvūgalyje stovi akmeninis antkapio paminklas, kuriame iškalta autoriaus vardas, pavardė ir gimimo metai. Kapo kojūgalyje kyšo iš žemės nukaltos iš akmens žmogaus kojos. Galvūgalyje stypso ant geležinių virbalų pamauti didžiuliai arbūzai. Šalyse kapo kyšo iš žemės dideli akmeniniai baravykai. Kiti antkapių paminklai taip pat originalūs, kokių niekur kitur nerasi. Viename paminkle iškalta keista žmogaus figūra, kitame – trikampis su spinduliais, lyg saule. Visi antkapiai apdėti įvairaus dydžio iš akmens nukaltomis širdimis su kryžiais ir be kryžių. Pridėliota ant kapų gulinčio avinėlio, tupinčio nedidelio paukščio figūrėlių, pridėliota akmeninių „galvų“, vaiko galvos didumo, kuriose įžymėta akys, nosis, lūpos, ir daug daug įvairaus dydžio grybų<sup>34</sup>.



Nirtaičių kapeliai. VDKM BBN 656(740)

.....  
34 Buračas į Nirtaičius dar kartą grįžo 1938 m. rugpjūčio (LTR 4914/22–25), 1961 m. gegužės mėn. (LTR 4919/45–50).

Plačiau apie J. Gedminą ir Nirtaičių kapelius žr. J. Petrulis. Vieno liaudies menininko bruožai: (Originalių Nirtaičių kapų kūrėjas Juozapas Gedminas), *Gimtasai kraštas*, 1943, Nr. 31, p. 172–176.

Gedminui gyvam esant, akmeninių išdirbinių buvo labai daug ir įvairesnių. Daugumą kapinių dirbinių išgrobstę praeiviai ir nedrausmingi apylinkės gyventojų vaikai. Kai kas grobstė ir visai nevykusiais tikslais Nirtaičių senkapių paminklinius dirbinius. Būtent buvusios Radviliškio miestelyje kirpyklos savininkas Stravinskas, kuris, norėdamas savo kirpyklai privilioti daugiau klientų, savo kirpyklos iškauboje įrašė: „Kirpykla-muziejus“, kurion sugabeno daugybę akmeninių dirbinių iš Nirtaičių senkapių, prisivogęs po mirties Gedmino, kuomet tų kapelių niekas nebesaugojo. Kai kas po Gedmino mirties bijojo iš jo kapelių bet ką imti labiau, negu jam gyvam esant, nes tikėjo, kad numirėlio šalta ranka galinti išlįsti iš kapo ir, nutvėrusi žmogų, nebepaleisti arba pasmaugti negyvai.

„Iš kapinių nieko vogti negalima, – pasakoja vienas senas Nirtaičių km. gyventojas. – Tai yra senų žmonių sakoma, o taip sakoma ne be reikalo. Buvo toks atsitikimas. Vienas koks išdykėlis nuėjęs į Gedmino kapelius, pasiėmęs vieną kažkokį akmeninį išdirbinį ir parsinešęs jį namo. Naktį tas nevidonas išgirdęs kažkieno balsą sapne piktai sakant: „Nešk iš kur paėmei tą akmenį ir padėk toje pat vietoje, nes kitaip pats akmeniu pavirsi!“ Išdykėlis dar staiga nepanorėjo klausyti to balso, nes jau bijojo ir eiti į kapines. Tik kai pasijutęs, kad jau pradėdas stingti, akmenėti, tuomet kaip galėdamas nušliaužęs į kapelius ir padėjęs akmenį į buvusią jo vietą.“

Dabar šiuos kapelius tvarko ir prižiūri jų globėjas Gedminas Baltramiejus, kurio namuose radau vieną gana retą medžio drožinį – didžiulį medinį žąsies pavidalo paukštį, kuris buvęs pritvirtintas prie dievdirbio Juozo Gedmino gryčios galo išorinėje pusėje. Šį paukštį padirbęs Juozapas Gedminas dar tuomet, kai dirbdavęs medines statulėles, kurių jau nebeteko man pamatyti.

### **Toleikiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Apsilankęs ūkin[inko] Būzo gryčioje, [pastebėjau] sienoje kabantį po stiklu padėtą grafiškai pieštą seną spausdinį, prie kurio yra lietuviška litanija, sena kalba rašyta. O apačioje paveikslas toks įrašas nelietuvių kalba: „Censur Pazwolam Litografowac Biskup Wilenski Waclaw Zylinski.“ Šis prierašas galbūt tyčia uždėtas rusų žandarams klaidinti ir žmonėms įtikinti, kad jie nebijotų pirkti necenzūrinį [spausdinį]. Pas tą patį Būzą radau išpjaustytus, pagražinant įvairiais ornamentais, darbo įrankius: oblių, pjūklelius, stališką varstotą ir kt.

24 d. birželio m[ėn.] 1929 m.

### **Daugėlaičių dv., Radviliškio vl., Šiaulių ap.**

Daugėlaičių dv[aro] rūmai išorėje neįdomūs ir be pagražinimų. Savininko namuose nesant, rūmų iš vidaus neapžiūrėjau.

**Jaugėlų km., Radviliškio vl., Šiaulių ap.**

Kaime įdomios statybos ir išorinės namų puošybos nesimato. Lankydamas namus, radau gabias audėjas Baltrušaitytes, kurios audžia ne tik sau, bet išaudžia ir kitiems, jeigu kas duoda siūlus. Kadangi audėjos turi savo ūkį ir užimtos laukų darbais, todėl audimo amatu nesiverčia. Iš Baltrušaityčių įsigijau audimų muziejui.

**Radviliškio vl. m., Šiaulių ap.**

Pažymėtina įdomi architektūros žvilgsniu sena, medinė daugiakampė varpinė, kuri pastatyta atskirai nuo bažnyčios. Bažnyčia medinė, bet jos architektūra paprasta ir neįdomi kaip išorėje, taip ir viduje.

Kapinėse prieš tris metus stovėjo senutė nedidelė medinė koplyčia, gana įdomi architektūriniu atžvilgiu, kurią apžiūrėjau ir nufotografavau 1925 metais. Prieš keletą metų kapinėse buvo gana daug įdomių formų, su pagražinimais įvairia ornamentika medinių kryžių ir senovinių koplytėlių su medin[ėmis] statulėlėmis. Keletas jų tebestovi ir dabar, bet kitus, sako, kunigas įsakęs nuimti, kad griūdami nesudaužytų akmeninių paminklų, todėl kai kuriuos gražius kryžius bažnyčios tarnai nupjauna ir sukūrena vietoje malkų ir Velykų šventai ugniai kūrenti prie bažnyčios šventoriaus.

**Antaniškių dv., Radviliškio vl., Šiaulių ap.**

Čia labai tamsus dvarininkas gyvena, nes ne tik nieko neparodė, bet paklaustas nesakė nė dvaro pavadinimo. Pavadinimą sužinojau apytikriai tik iš savo kelioninio žemėlapio – generalinio štabo leidinio vokiečių kalboje. Tatai parodo, kokie žmonės sėdi mūsų žemėje.

25.VI.1929

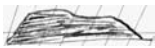
**Karčiamų km., Radviliškio vl., Šiaulių ap.**

Nors šiame kaime ir nakvoti prisėjo, ir su gyventojais arčiau ir nuoširdžiau susipažinti teko, bet negalima džiaugtis – čia nieko vertingo nemačiau iš liaudies meno ir architektūros, ką būtų galima nufotografuoti muziejui ar įsigyti, nors kaimas didokas atrodo. Tik pas įnamį vargingą V. Plūką gauta muziejui sena D[ievo] Motinos medinė stovylėlė, kurią seniai jie radę žiemą važiuodami pamestą ant kelio ir parsivežę.

**Verdulių vnk., Radviliškio vl., Šiaulių ap.**

Čia pas šio vienkiemio audėjas, žiūrėdamas jų audimus, pamačiau vieną įdomų audinį, kuris vadinamas *divonas pumpuruotis*<sup>35</sup>.

.....  
35 Pabrėžta Buračo.



### Velžio km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.

Kaime įdomios senovinės statybos nepastebėjau nė išorėje, nė viduje. Apžiūrėjau kaimo senkapius, kuriuose radau keletą senų kryžių, jau baigiančių pūti. Kryžiai neįdomūs, be žymesnių pagražinimų ornamentais. Kryžių statulėlės dingusios, o likusios veik visai supuvusios.

Velžio k[aimo] laukuose, ežero Žirnio (dabar vadin[amo] Rylio) krante, stūkso neaukštas piliakalnis Velžis<sup>36</sup>. Vietos gyventojas S e n u l i s 1925 m. liepos 2 d. pasakojo tokį padavimą:

„Prieš daug tūkstančių metų, kada ežerai keliaudavę iš vienos vietos į kitą, ant Velžio kaimo atėjo atūžė didelis juodas debesys kaip miškas. Ilgą laiką debesys užė, šniokštė, gandino žmones, ir niekas jo negalėjo permaldauti, niekas nesumojo jo vardo įspėti. Tik kažkas tą pakilusį į padanges ežerą-debesį pavadinęs netyčiom „Žirniu“, ir staiga tas ežeras gražiausiai nusileidęs žemėn ir nė vieno žmogaus nepaskandinęs. Tas ežeras ir dabar tebesivadina Žirnis.“

Velžio piliakalnis padavimuose:

„Ant piliakalnio sėdėdavęs vienas milžinas, o ant Kapų kalno kitas, tarpe tų kalnų tysojo ežeras Žirnis. Milžionys per tą ežerą tabokinėmis pasidalindavę, tai toki dideli buvę.“

Nuo piliakalnio už kokio 100 m ar už 150 m yra milžinkapiai, kurie seniau ratu aplinkui buvę dideliais akmenimis apdėti, kurie atrodydavo lyg koki darželiai padaryti gėlėms. Bet skirstantis kaimui į vienkiemius, valstietis B a n a i t i s gavo sklypą su visais milžinkapiais. Milžinkapių akmenis išlupo, išdraskė ir milžinkapius sunaikino. O ant milžinkapių pasistatė savo trobas. Milžinkapiuose aukso neradęs, tik šiaip kokių ten žalvariokų iškasęs<sup>37</sup>.

Už 100–150 m nuo piliakalnio į pietus yra dalis pilaitės (iš šios vietos imamas žvyrus keliams), kuri mažesnė už piliakalnį. Seniau šis kalnelis buvęs didelis ir gražus. Ant to kalnelio, sako, buvusi milžionių bažnyčia, dėl to jis ir vadinasi Bažnytkaunis. Šis piliakalnis priklauso ūkin[inkui] Senuliui, kuris sakosi kasinėjęs šį piliakalnį, ieškodamas milžinų bažnyčios brangenybių. Ir tikrai, sako, šį tą radęs lyg panašų į bažnytinius daiktus, bet ne tokius kaip dabartiniai bažnytiniai daiktai. Tikrų bažnytinių daiktų neradęs, nes galbūt jie gulį labai giliai...<sup>38</sup>

36 Velžių piliakalnis – saugoma archeologinė vertybė, tyrinėtas 1969 m. Piliakalnio aikštelėje rastas iki 0,6 m storio kultūrinis sluoksnius su įvairiais I–II tūkst. pradžios radiniais (plačiau žr. *Lietuvos piliakalniai: Atlasas*, t. 2, p. 278–279).

37 Sprendžiant iš Buračo aprašymo, Velžių kaime Milžinkapiais buvo vadinama Žemaitijos ir šiaurės Lietuvos kultūros pilkapių grupė, būdinga I–IV amžiui.

38 „Labai seniai buvusi bažnyčia. Tas kalnelis ją prarijęs“ – taip apie Bažnytkaunį (2 ha, žvyras) į pietvakarius nuo kaimo, prie Liūnų, rašė Pavartyčių pradinės mokyklos mokytoja Anelė Baltrušaitienė (LŽV: Velžių k., Šaduvos vls., Panevėžio apskr., 1935 m.). Kitų duomenų nėra.

Vienam žmogui užmigus ant Bažnytkalnio, kažkas sapne sakąs: „Negulėk čia, šiame kalne, eik sau, man reikia čia mišias laikyti!“ Tas žmogus nusigandęs nežinomo balso, pabudęs iš miego, apsižvalgęs, bet jokio žmogaus nesimato ant Bažnytkalnio, jis vienas begulįs<sup>39</sup>.

Apie Velžio km. piliakalnius yra ir daugiau pasakojama senų žmonių padavimų, bet šį kartą suspėjau užrašyti bent tiek.

26.VI.1929

### **Kurklių km., Šeduvos vl., Panevėžio ap.**

Čia gyvena plačioje apylinkėje pagarsėjęs meniniai pagražintų avilių meistras, stalius Štaras. Jo darbo aviliai pagražinti ne vien išrašymu, išmarginant juos dažais įvairiais, ornamentais, bet taip pat įvairiais medžio išpjaustymais juos papuošiant, o taip pat originaliomis avilių formomis.

Kurklių km. yra bent aštuoni mediniai kryžiai, bet gaila, kad patinęta jie papuošti ornamentika. Architektūra ir liaudies menu kaimas nepasižymi.

### **Paežerių km., Šeduvos vl., Panevėžio ap.**

Kaime yra 8 mediniai kryžiai, pagražinti medžio pjaustyta ornamentika, 6-i iš jų labai gražūs. Kryžiai visi jau seni, baigia pūti ir žada griūti. Žmonės sako, šiuos kryžius jie nebetaisysią, o sudeginsią, nes kryžių statymas esąs jau nemadoje. Svarbiausia, kad šis kaimas išsiskirstęs į vienkiemius, o tų kryžių savininkai išsikėlė į vienkiemius, savo kryžių nepasiėmė ir savo kryžiais nesirūpina. Kryžiai dabar liko niekieno nuosavybė.

Akmuo su ženklais. Paežerių km. laukuose, Senuliėnės vienkiemio pievoje, teko apžiūrėti pagarsėjusį akmenį su neišskaitomais ženklais, kurių reikšmę šios apeliokės žmonės įvairiai aiškina. Vieni sako, kad po šiuo akmeniu esą paslėpti didžiuliai turtai, kiti sako, jog šis akmuo esąs stebuklingas, tretį sako, jog senovėje ant šio akmens buvusi šventa ugnis kūrenama, aukos deginamos, giesmės giedamos. Akmuo ir dabar tebesąs šventu laikomas, nuo akmens atsiskeldami po gabalą, žmonės naudoja akmenį gydymo reikalui. Sako, kai kas ir pagiję nuo šio akmens. Šventasis akmuo neaukštas, tik gana platus, užima didelį plotą. Galbūt yra giliai į žemę sulindęs. Akmenyje iškalti tokie ženklai:



.....  
39 Plg. B. Buračas. Velžių kaimo piliakalniai, *Mūsų kraštas*, 1938, lapkr. 17, Nr. 46, p. 6 (perspausdinta B. Buračas. *Pasakojimai ir padavimai*, sudarė A. Degutis ir V. Janauskas, Vilnius, 1996, p. 264–266).

Žmonės sako, jog tai esą likusios nuo klūpojimo išpaustos į akmenį duobutės ir atsispaudęs ant akmens padėtas rožančius<sup>40</sup>.

Nuėjęs į ūkin[inko] K l a u s o s vienkiemį, radau įdomiai gėlių ornamentais aliejiniiais dažais pagražintų bičių avilių. Kitokios tautodailės šiame ūkely daugiau neradau.

### **Radvilonių dv., Šeduvos vl., [Panevėžio ap.]**

Dvaro rūmų architektūra neįdomi, kiti trobėsiai taip pat neturi nė įdomių formų, nė ornamentų. Dvaro savininko neradau.

27.VI.1929

### **Maldžiūn[ų] dv., Šeduvos vl., Panevėžio ap.**

Savininkė R o p p, 79 met[ų] amž[iaus] vokiečių. Savininkė – menininkė tapytoja. Sienose kabo keletas jos tapytų paveikslų. Yra ir neseniai tapytų pav[eikslų]. Yra įdomių paveikslų svetimų dailininkų, pav[yzdžiui], prancūzų dail[ininko] P i u s e<sup>41</sup> 2 paveiksai, anglo V a t e l i o<sup>42</sup>, vokiečio A l b e r t h o<sup>43</sup>. Turi vertingų indų olandų porceliano, vokiečių porceliano indų, japonų porceliano indų. Turi įvairių dailininkų gerų reprodukcijų rinkinius. Turi medžio inkrustuotų dirbinių. Paveiksai, tapybos originalai daugiausia – peizažai. Mažiau yra portretų ir figūrinių kompozicijų. Yra keletas įdomių ir portretų. Lietuvių menininkų darbų nesimatė.

Dvaro rūmų architektūra neblogo ir išorėje, bet ne senovinė. Gražus sodas, bet retenybų nėra. Liaudies meno dvare nėra, o ypač nieko lietuviško.

### **Padubysio dv., Rozalimo vl., Panevėžio ap.**

Savininkė B i s t r u m i e n ė, kuri visoje plačioje apylinkėje laikoma *didžiausia šykštuole*<sup>44</sup>. Pas ją niekas nieko niekad negalįs gauti, nors ir kaip būtų reikalinga. Čia niekas negaunąs nė nakvynės, nė pavalgyti, nė vargšas cento ar duonos gabalėlio, jokio daiktelio, net sodo vaisiaus ar uogos – nieko.

40 Ilgą laiką šis Paežerių akmuo su duobutėmis istoriniame Šeduvos valsčiuje buvo klaidingai tapatinamas su Paežerių akmeniu su duobutėmis Kopyčkalnyje, istoriniame Rozalimo valsčiuje (plačiau žr. Vykintas Vaitkevičius. Akmenys su duobutėmis: sena ir nauja, *Kultūros paminklai*, 1996, t. 3, p. 13–14). Kitų duomenų apie Paežerių akmenį Senulienės žemėje nėra.

41 Tai gali būti prancūzų dailininkas Pjeras Piusenas (*Pierre Charles Poussin*, 1819–1904).

42 Tai gali būti anglų dailininkas ir skulptorius Georgas Vatsas (*George Frederick Watts*, 1817–1904).

43 Apie vokiečių dailininką H. Albertą (*Albert*), gyvenusį XIX a., duomenų trūksta (*The Getty Research Institute. Union List of Artist Names*, prieiga per internetą: <[http://www.getty.edu/vow/ULANFullDisplay?find=Alberth&role=&nation=&prev\\_page=1&subjectid=500107782](http://www.getty.edu/vow/ULANFullDisplay?find=Alberth&role=&nation=&prev_page=1&subjectid=500107782)>).

44 Pabrėžta Buračo.

Aš panorėjau pamatyti ką nors muziejinio, tai atsakė, kad pas ją nieko nesą, kas būtų verta pamatyti, – viskas yra paprasta, neįdomu. Kai panorėjau už atlyginimą pavalgyti ir [pasakiau, kad] galiu gerai apmokėti, kaip mieste, tai pasiteisino, kad visiškai nieko, net duonos neturinti, nors ir po 1 litą už kąsni mokėčiau...

Kai pasiūliau, kad už muziejinės vertės daiktus brangiai mokėsiu, ji atsisakė bet ką parduoti.

28.VI.1929

**Rozalim[o] vl. m., Panevėžio apskr.**

Rozalimo miestelis senoviškas pažiūrėti, jame ir įvairių senienų vis dar netrūksta, nors labai daug senienų išgrobstyta ir į visas šalis išgabenta. Daug įvairių senienų iš Rozalimo miestelio ir apylinkės surinkęs senienų mėgėjas Janušauskis ir išgabėjęs jas į Vilnių muziejun. Jis buvęs senienų rinkėjas-mėgėjas, o kartu ir jų spekuliantas, nes savanaudiškai bet kam pardavinėjęs. Jis jau buvo miręs, kai aš apie tai sužinojau. Gyvena čia tik jo žmona Janušauskienė Simoniškių kaime.

Daug ko iš liaudies meno iš Rozalimo išsivežęs sau surinkęs Kaz. Šimonis. Rinkęs be jokių kvitų, asmeniškai, ką galėjo išprašyti veltui. Rinkę ir kiti įvairūs rinkėjai, bet jų pavardės nežinom[os].

Gražias Rozalimo apylinkes mėgsta lankyti įvairūs vasarotojai. Apylinkėse puikūs pušynai.

Rozalimo miestelyje gyvena jaunas dievdirbys – stalius Kazokaitis Kazys, seno dievdirbio Jono Danauskio mokinys. Kazokaitis K. dirba dievaičius ne blogiau už savo mokytoją Danauską. Kai ką Kazokaitis net žymiai geriau, ypač įdomiau dirba ir originaliau padaro. Tačiau dievdirbiams dabar jau rimtai trūksta dievdirbystės užsakymų, todėl daug dirba stališkų darbų, kaip stalus, lovas, spintas, karstus ir kitus reikalingus buities reikalams [dirbinius].

K. Kazokaitis dar ir dabar gauna nemaža tokio skulptūrinio darbo, kaip Kristaus kančia mediniams kryžiams kapinėse, prie sodybų ir pakelėse. Nors Kazokaitis esąs pasižymėjęs dievdirbys, tačiau, įsižiūrėjęs į jo namuose rastas skulptūrėles šventųjų, nieko labai ypatingo jose nemačiau.

29.VI.1929

Dievdirbys Danauskas Jonas, gim[ęs] 1855 m., gyvena savo ūkelyje už 1 km nuo Rozalimo miestelio (Panevėžio ap.). Dievdirbys 74 met[ų] amž[iaus], vienišas, nevedęs – be šeimos. Šį tą dirbinėja savo ūkelyje. Visą savo gyvenimą yra pašventęs dievdirbystei, kitaip sakant, medžio skulptūros darbui religinio turinio. Tačiau paskutiniu metu maža begali dirbti skulptūros darbo arba, kaip jis sako, „dirbu jau beveik apgrai bomis“. Taip yra todėl, kad jau tik viena akimi bemato,

o be to, serga reumatu. Apakęs dėl įtempto darbo prie blogos šviesos. Kartą jam prisėję žymios šventės proga padaryti altorėlį, kuris rytojaus atlaidų dienoje bus nešamas aplink bažnyčių bažnytinėje procesijoje. Dievdirbys susivėlinęs bedirbdamas ir turėjęs smulkius pagražinimus dirbti išvargusiomis akimis visą dieną ir naktį. Baigiant darbą, skausmas nė iš šio, nė iš to smilktelėjo akį vieną kartą, kitą, o po to akis visai užtemo ant visados.

J. Danauskas dievdirbystės išmokęs iš savo tėvo dar visai jaunas būdamas ir savo tėvui padėdavęs dievaičius skaptuoti ir dažyti. Danausko tėvo tėvas (senelis) taip pat buvęs dievdirbys. Jono Danausko tėvas buvęs dievdirbys savamokslis, dievdirbystės buvęs išmokęs iš savo tėvo dievdirbio, kuris taip pat buvęs savamokslis. Jonas Danauskas neturi išlikusių medžio drožinių nė savo tėvo, nė senelio.

Dievdirbį Joną Danauską grynai savamoksliu laikyti ne visai tinka, nes jis esąs buvęs Varšuvo[j], kur šiek tiek dirbęs prie kažkokių dirbtuvėlių meistrų, o tuo pačiu daugiau prasilavinęs drožyboje, negu prie tėvo dirbdamas buvo išsilavinęs.

Medines statulėles kryžiams ir įvairiausioms koplytėlėms dirbęs mintinai – nė į jokių pavyzdžius nežiūrėdamas. Tik bažnytines statulas dideles, o kartais ir smulkesnes dirbęs pasižiūrėdamas dažniausia į paveikslus, bet tik maždaug, nes visus šventuosius gerai pažįstąs. Kiek įvairių medinių statulėlių savo gyvenime yra padirbęs, tikslų žinių nė pats nežino, bet tikriausia jau esąs padirbęs apie 3000 įvairaus dydžio skulptūrų. O paveikslų religinio turinio, didelių ir mažų, nupiešęs iš viso apie 150 egzempl[iorių]. Religinius paveikslus dievdirbys piešia aliejiniais dažais ant drobės. Piešia pasižiūrėdamas į kitų piešėjų darbus ir įvairias reprodukcijas, pridėda šį tą ir nuo savęs: viena, dėl nesugebėjimo kopijuoti, o antra, kad taip jam patinka. Kopijas daro iš didelių paveikslų ir smulkių paveikslėlių. Restauruoja pasenusius koplyčių ir menkesnius bažnyčių paveikslus, o taip pat ir pačius altorius restauruoja bei kitą bažnytinį inventor[ių].

Restauruoja ir visai perdirbinėja senovines bažnytines skulptūras. Turi gavęs iš kažkokios bažnyčios gautą medinę statulą – senovės laikų Pranciškų, kuri atrodo labai sena, bet, matyti, gana gero meistro dirbta, ir nori ją perdirbti naujoviškai. Bet kas iš to išeis, jeigu geresnio meistro darbą perdirbs blogesnis? Taip pat žada perdirbti turimas įdomias kolonėles su statulėlėmis, kurias gavęs iš Šiaulėnų senosios medinės bažnyčios, kuri nugriauta bene prieš 65 metus, kaip mano tėvas pamena. Kolonėlės, gana įdomiai papuoštos figūrėlėmis, – meninė vertybė, perdirbant bus tik sugadinta. Danauskas taip pat perdirbinėja arba ir visai užtepa „atgyvenusius“ senovinius bažnytinius paveikslus. Turi keletą iš bažnyčių gautų labai senų paveikslų. Paminėtinas vienas tokių paveikslų, turinčių daugiau nei 100 metų, kuriame vaizduojamas drobėje aliejų tapyba „Dievo teismas“, o kitame – angelikų galvelės, taip pat drobėje tapyta labai senais laikais savotiška tapyba.



Šv. Pranciškaus medinė statula, kurią nenori muziejui dovanoti nė pigiai parduoti, o žada būtinai perdirbti, kaipo „labai baisiai atrodančią“, nes nuo jos pas dievdirbį atėjęs žydas taip išsigandęs, kad tuojau pabėgęs. O „Paskutinis Dievo teismas“ per daug baisus, net jautresni žmonės į jį negali žiūrėti, todėl žada jį užtepti, galįs ir parduoti muziejui arba bet kam, kas brangiai už jį sumokės. Bet kiek už jį nori, dievdirbys nesako. O kiek pasiūlau, tai vis dar pigu ir pigu. Minėtus paveikslus ir senovines statulėles nusistatęs būtinai perdirbti ir parduoti bet kokiai bažnyčiai už naujas arba „atnaujintas“ už geras kainas, o jeigu bažnyčioms nebus nupirktos, tai mirdamas užrašysiąs kokiam tiks muziejui visą savo darbų palikimą. Tai padarysias, jeigu mirdamas tuos daiktus tebeturėsias. Senų daiktų turi prisikrovęs pilnutėlę iki lubų nemažą pasiūrę, bet žmogelis, senatvėje nebeturėdamas iš ko gyventi, nori gauti pinigų, nes beveik nebegali dirbti ne tik dėl akies netekimo, bet ir sunkaus reumato – nebeklauso meistro nė kirvis, nė kaltas, nė kiti darbo įrankiai...

30.VI.1929

Dievdirbys Tamošauskas, gimęs apie 1849 met[us], gyvena Rozalimo vl. miestelyje, Panevėžio ap. Šiuo metu eina kapinių sargo pareigas. Gabus drožėjas, nuo pat jaunystės dirbęs dievaičius, t. y. medines statulėles, koplytėlėms ir kryžiams, dirba įdomiai pjaustytas, įvairiomis figūrėlėmis pagražintas lazdas. Tamošauskas turi labai įdomiai pjaustytą lazda, kurią jam padirbęs tikras lazdadirbys Šukys, kuris gyvenęs Stačiūnų valsč., Šiaulių ap., Tautiškių vnk. pas ūk[ininką] Špoką. Šukys už gražiausias lazdas ima po 10 litų. Lazdoje, kurią Tamošauskas gavo iš Šukio, vaizduojama gražiai, stilingai išpjaustytos figūrėlės įvairių žvėriukų, gyvačių, driežų ir velniukų.

Tamošauskas dirbdavęs ne tik šventųjų statulėles, bet taip pat gražiuosius kryžius ir koplytėles. Dabar jau nusenęs ir viena akimi bemač[s], nebeturįs ir sveikatos, nebegauņas užsakymų, todėl medžio dirbinių veik nieko nebedirbąs. Savo senų dirbinių jau veik nieko nebeturįs. Ką turėjęs geresnio, išpardavęs ir išdovanojęs.

Rozalimo bažnyčios aukšte yra senų nebenaudojamų bažnytinių rūbų ir jų dalių, kurie nevartojami ir nebetiks vartojimui – skirti sudeginimui. Juos būtų galima kokiu nors būdu gauti muziejui.

Rozalimo šventoriaus koplyčioje ant aukšto sumesti seni, nebetinkami naudojimui altorėliai su paveikslais, tapytais skardoje. Kai kurie atrodo įdomiai tapyti ir gana seni. Zakrastijonas sako, galįs savo atsakomybe perleisti juos muziejui, bet ne dabar, o kiek vėliau. Aukšte yra didžiulis senienų laužas, kuris dėl didelio aukšto užgriozdinimo neįmanoma peržiūrėti, nes zakrastijonas neturėjo tam laiko. Pažadėjo parodyti, kai turės laiko, kitą kartą.

1.VII.1929

**Maldėn[ų] km., Rozalimo vl., Panevėžio ap.**

Šalia kelio prie Maldėnų km. stovi ornamentais pagražintas kryžius. Darbymetė. Žmonės lauke prie įvairių darbų. Statyboje nė įdomios architektūros, nė gražių išpjaustymų nesimato. Žmonių kaime tik retoje gryčioje, ir tie nepalankiai žiūri į muziejaus keliauninką kaip „dykaduonį“.

**Plaučiškių km., [Rozalimo vl., Panevėžio ap.]**

Apsilankęs taip pat kaimo išorėje, nieko muziejui vertingo nepastebėjau, o žmonės dirba laukuose, todėl namuose daugiausia tuščia.



**Raginėn[ų] km., Šeduvos vl., Panevėžio ap.**

Raginėnai – žymi istorinė, archeologinė Lietuvos vieta. Čia, netoli žymiausio šios apylinkės piliakalnio, vadinamo Raganų kalno, yra milžinkapių grupės. Daugelis milžinkapių įvairių turtų ieškotojų jau sunaikinta ir apgrobta, bet dar keli, atrodo, tebėra gal ir nepaliesi.

Labai įdomus ir Raginėnų piliakalnis. Daug grožio piliakalniui teikia pro jį tekanti upė – Daugyvenė. Piliakalnis po išsiskirstymo kaimo į vienkiemius pateko į ūk[ininko] M i s i ū n o sklypą, nors iš sklypo išskirtas ir atžymėtas įkastais stulpeliais, bet savininkas garbingą istorinę vietą trypia gyvuliais, ganydamas ant jo. Piliakalny ir jo apylinkėje žmonės randa įvairių iškasenų, žmonių kaulų, o kartu su jais – įvairių senovės papuošalų iš žalvario, apyrankių, kaklo papuošalų, žiedų, karolių, ginklų, šarvų, puodų šukių, akmeninių kirviukų, senų monetų ir kit[ko].

Daugyvenės upės vardą žmonės aiškina, jog tas vardas paeinąs nuo to, kad senovėje čia daug gyveno žmonių. Upelio Skerdupio vardas aiškinamas tuo, kad senovėje, kada čia buvęs didelis miestas, tuomet buvęs didelis karas, o to karo metu buvę išžudyta, arba išskersta, daug žmonių, net kraujo upė tekėjusi, kuri pavadinta Skerdupe.

Raginėnų piliakalnis Raganų kalnu vadinasi todėl, kad senovėje ant šio piliakalnio buvusi visų raganų susilėkimo vieta, kaip ir Žemaitijoje ant Šatrijos kalno. Vėliau ant Raginėnų piliakalnio, Raganų kalno, buvusi nuteistų raganų ir raganių žudymo vieta. Nuteistos raganos ir raganiai ant šio kalno buvę gyvi sudeginami. Anot padavimų, kalnas esąs supiltas milžinui kapas. Kalną supylę kareiviai, kai jų vadas milžinas žuvęs kare. Ant piliakalnio rastus ratu išdėstytus žemėje akmenis žmonės aiškina, jog tai buvusios pilies pamatų ir požeminių rūsių liekanos. Seniau, trinktelėjus į kalną smagiai, girdėdavęsi požemių tuštumos skambėjimas.

Kartą nakties metu keliaujantis žmogus, užlipęs ant piliakalnio, radęs nepaprastai didelį žmogų – milžiną begulintį viršukalnėje. Žmogus turėjęs linų kuliamaįjį bruktuva ir ėmęs mušti tą milžiną. Milžinas pradėjęs bėgti, bet kai žmogus

pamatęs, kad milžinas vėl čia pat beesąs, tuomet pats nuo milžino pabėgęs į namus.

Nufotografavęs piliakalnį, išsimaudžiau lėtai tekančios Daugyvenos šiltame vandenėlyje ir nužygiavau Raginėnų kaimo apžiūrėti.

Kaime nesimato įdomios statybos, o gryčių viduje, į kurias galėjau įeiti, muziejinio nieko neradau ir niekas neparodė. Sako, ką įdomesnio turėję, jau anksčiau rinkėjams atidavę. Šis kaimas, lankomas [dėl] archeologinių ir kitokių senienų, taip išrankiotas, kad nieko nebegalima rasti. O kai dabar visi prakaituoja kaitroje prie dobilų ir šieno, tai nėra kam nieko nė parodyti.

2.VII.1929

**Pakalniški[ų] km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.**

Pakalniškių km. išskirstytas vienkiemiais. Kaime likę tik keli senieji kiemai, likęs ir gražus kryžius su koplytėle ir statulėlėmis. Menišką koplytstulpį nufotografuoju. Daugiau kaime nieko nemačiau vertingo nė įgyti, nė nufotografuoti muziejui. Sunkoka kaime ką nors muziejui gauti, jeigu ir už pinigų prašydamas čia negavau jokio valgio! Atsakė visai nieko neturį parduoti valgomos...

**Raudondvari[o] dv., Šaduvos vl., Panevėžio ap.**

Dvaro rūmų architektūra sena ir savo formomis atrodo įdomi. Iš oro mūro rūmus nufotografuoju. Tik negalėjau sužinoti jų amžiaus ir architekto, nes savininko nebuvo namuose. Negalėjau apžiūrėti ir rūmų vidaus dėl tos pat priežasties. Dvaro rūmus statę vergai baudžiauninkai. Didžiausią dvaro tvenkinį taip pat iškasę iš visos apylinkės suvaryti baudžiauninkai. Kasę 7 metus. Kas nepaklausydavo, būdavo plakamas rykštėmis net iki mirties. O dvarininkams už tai nebuvo bausmės. Senieji žmonės, pažvelgę į rūmus, atsidūsta ir pasako, jog daug kentė jų tėvų ir žuvo bestatydami šiuos ponų rūmus ir kasdami tvenkinius. Šio dvaro žemė aplaistyta baudžiauninkų krauju ir prakaitu, o prakeiktoji ponų giminė tebetūno savo kruvinuose ir baudžiauninkų prakaitu aplaistytuose mūruose.

Dabar dvaras priklauso vokiečiui R o p p.

3.VII.1929

**Šaduvos m., Panevėžio ap.**

Bažnyčia mūrinė, stat[yta] 1640 m., baroko stil[iaus]. Architektūra įdomi. Dviem aukštais bokštais. Prieš 1914 m. karą bažnyčios šonuose pastatyta šoniniai praplėtimai, vadinam[osios] kryžmos, tuo būdu bažnyčia padidinta.

Apžiūrėjau bažnyčios vidaus visus užkampius. Užlipęs ant bažnyčios lubų, radau senų sudėvėtų vėliavų su aliejinės senos tapybos paveikslais ant drobės. Yra

nemaža ir medinių statulėlių, ir kryžių ir iš bažnyčios vidaus labai senų ir gana įdomių. Visos padarytos iš medžio.

Apžiūrėjau šventorių. Čia dar likę keletas koplytėlių ir kryžių su medinėmis statulėlėmis. Stulpinės koplytėlės buvusios labai gražiai papuoštos medžio pjaustytais ornamentais. Tik nepavyko sužinoti, kas [jas] dirbo.

Apžiūrėjęs kapines, suradau jose dar likusių iš senų laikų apie 10 gražiai papuoštų medžio pjaustytais ornamentais stulpinių koplytėlių ir kryžių, kuriuose buvo ir medinės statulėlės. Kapinėse šienavęs sargas papasakojo, kad seniau visi kapinių kryžiai ir koplytėlės buvę toki – pagražinti medžio išpjaustymais, kokių dabar aš labai ieškau. Akmeninių ir geležinių kryžių seniau veik visai nebūta. Koplytėlių ir kryžių statulėlių meistras gyvenęs čia pat, Šaduvoje.

Dievdirbys B[i]eliaskas Ignas, gim[ęs] 1845 met[ais] beturčių tėvų šeimoje, kurie neturėję savo žemės nė namelių. Jo tėvas taip pat buvęs dievdirbys, atsikėlęs į Šeduvą iš Žemaitijos, nuo Tryškių m[iestelio], Mažeikių apskr. Šeduvoje vedęs panevėžietę beturtę mergaitę, kuriai 1845 m. gimė Igniukas Beliauskutis – tėvo amato įpėdinis, irgi dievdirbys geras. Igniukas nuo pat mažų dienelių mėgęs žaisti tėvo padirbtaisiais dievuliukais ir drožinėti šį tą tėvo įrankiais. Nors tėvui ne kartą apgadindavęs jo dirbamas statulėles, bet greit pasidaręs ir talkininkas.

Vėliau, kai suaugęs į vyrą Ignas Bieliauskas pradėjęs savistoviai verstis dievdirbystės amatu, o darbo seniau [buvo], tai ne dabar, negalėdavo visų užsakymų spėti padaryti. Tačiau gerieji laikai nebuvo amžini. Kai rusų caras 1864 m. uždraudė spaudą, kryžių statymą, trėmė lietuvius į Sibirą, gavo pajusti sunkų gyvenimą ir dievdirbiai, nes kryžiai nebuvo draudžiama be leidimo statyti tik kapinėse, o lietuviška spauda slapčia buvo gabenama iš Prūsų. O už visa tai buvo baudžiama sunkiomis bausmėmis – kalėjimu ir Sibiro katorga. Žandarai rusų caro buvo dažni lankytojai ir dievdirbių lūšnelėse. Ig. Bieliauskas už lietuviškas knygas sėdėjo carinės valdžios kalėjimuose, mokėjo pinigines baudas ir nuolat buvo sekamas.

Nors dievdirbys Ign. Bieliauskas ir dabar vis dar šiaip taip verčiasi dievdirbystės amatu, bet manęs prašė padėti išsirūpinti knygnešio pensiją arba padėti surasti darbą kokį, nors ir nieko bendra neturintį su dievdirbyste, bet tik įmanomą pagal jo jėgas. Bet kokį gi darbą galima rasti 84 metų amžiaus žmogui, kai silpnai bemato ir nėra jėgų?

Jeigu neturėtų tokios anūkės, kuri pabaigia šiek tiek jo apgraibomis apdrožtas medines statulėles ir nudažo kaip reikiant, tai jis jau pats vienas vargu ar galėtų statulėles dirbti.

Pereitais 1928 m. dar buvęs šioks toks dievukų pirkimas ir mokėjo bent po 10 litų už dievaitį, o šiomet nė pigiai niekas nebenor pirkti. Prieš 1914 metų karą už didesnius dievaičius mokėdavę net iki 25 caro rublių. Kai kurių statulėlių

dievdirbys turįs padarytų senesniais laikais, bet ir tų neturįs kur padėti, nes niekas nebeperka. Taip esą todėl, kad išėję kaimai į vienkiemius veik visiškai nustoję statyti kryžius su šventaisiais, o jeigu ir pastato kokią koplytėlę, tai į ją įstato kokią gipsinę statulėlę fabriko darbo, formose iš gipso nulietą, ir viskas.

Liūdnas dievdirbys pralinksmėjo, kai paprašiau papozuoti prieš fotoaparata su baigiama dirbti [šv.] Kazimiero statulėle ir pažadėjau [nuotrauką] įdėti į laikraštį, kad geriau pavyktų gauti knygnešio pensiją. Nėra abejonės, kad pensiją senelis yra nusipelnęs ir tikrai gaus<sup>45</sup>.

4.VII.1929

**Pavartyči[ų] km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.**

Aplankęs gabias Pavartyčių km. audėjas Št a r a i t e s, apžiūrėjau jų austus įvairiaraščius, austus daug nyčių divonus – lovatieses, kurių pažiūrėti kartais ateina ir kitos apylinkės audėjos. Čia audėjų tikrai gerų esama, ir audiniai labai įvairiaraščiai. Št a r i e n ė, audėjų motina, labai gražiai audžia raštuotas vadeles, kokios reta kur galima matyti. Vadelių raštai panašūs lietuviškų juostų raštams. Šį tą iš jų įgijau ir muziejui.

Kaime yra likę į vienkiemius nenukelti gražūs 4 mediniai kryžiai-koplytėlės su statulėlėmis, papuošti medinėmis statulėlėmis.

**Kauliškių km., [Šeduvos vl., Panevėžio ap.]**

Man, kaip nepažįstamam, niekas nieko nenorėjo parodyti, aiškindami, kad nėra laiko šienapjūtės darbymetėje su muziejiniais reikalais.

**Pakutenių km., [Baisogalos vl., Kėdainių ap.]**

[Tai] stambių, 50–70 ha ūkių kaimas. Turintieji savo žemės didelius ūkius žmonės neturi laiko menui. Todėl čia meninių dirbinių jokių nemačiau niekur. O jeigu ir turi ką gražų, tai visai nesuinteresuoti pinigais ir dėl to nieko neparduoda, nes per pigu.

5.VII.1929

**Pašuvio dv., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Dvaro savin[inkas] H. S i r u t a v i č i u s. Savin[inko] namie neradau. Rūmai seni ir įdomūs, bet ne šio savininko statyti. Nufotografuoju. Viduje visi paveikslai yra tik reprodukcijos. Tik pora paveikslų yra B u r a č o Bronio aliejų tapyba drobėje seniau tapyti. Kitokių senienų neteko matyti.

.....  
45 Duotą pažadą Buračas tęsėjo: 1929 m. gruodžio 1 d. I. Bieliauskui, kitaip – Bidiajevui (1845–1932), buvo paskirta valstybinė knygnešio pensija, 30 Lt (žr. B. Kaluškevičius, K. Misius. *Min. veik.*, p. 63). Plačiau apie dievdirbį ir knygnešį I. Bieliauską žr. *Kryždirbystė Lietuvoje*, p. 53.

Pro dvaro sodą teka Šušvės upė. Čia eina didelis vieškelis ir tiltas per Šušvės upę. Prie tilto stovi [šv.] Jono statulėlė koplytėlėje, kurią dirbęs dievdirbys Buračas Bronius 1911 metais.

6.VII.1929

**Šiaulių m. gelžkelio stotis**

Viršininkui leidus, telefonu susisiečiau su Šukionių gelžkelio stotimi sužinoti, ar nėra jie pristatę Šeduvoje surinktą tautodailę, supakuotą bagažu iš Šeduvos ir Rozalimo apylinkių. Telefonavau į Šeduvos gelžk[elio] stotį, klausdamas, ar nėra Šeduvos stotyje gauta toks bagažas. Taip, Šeduvoje toks bagažas buvo gautas ir yra laikomas stoties apsaugoje.

7.VII.1929

**Gimbogal[os] km., Baisogalos vl., Kėdainių ap.**

Čia yra keletas gražių senobinių koplytėlių ir kryžių su statulėlėmis. Juos nufotografuoju. Kitokio liaudies meno nerasta.

8.VII.1929

**Baisogalos vl. m., Kėdainių ap.**

Bažnyčia remontuojama. Yra šis tas vertingo architektūroje, bet dėl remonto ne viskas prieinama. Važiuojant šlapiu keliu, motociklas paslydo ir įvirto į griovį, todėl gerokai nukentėjo. Man sumušė petį ir koją, o T. Eidrigevičiui<sup>46</sup> sužeidė koją. Sudaužytą motociklą nutempėm pas kalvį taisyti.

9–10.VII.1929

Vyko sutvarkymas apdaužyto fotoaparato ir motociklo.

11.VII.1929

**Naujamies[čio] vl. m., Panevėžio ap.**

Dar nepasveikęs po motociklinės avarijos ir [dėl] lietingo oro nespėjau Naujamiesčio įžymybių apžiūrėti. Kapinėse radau šiek tiek įdomių kryžių-koplytėlių, bet labai maža. Miestely vertingų architektūros pastatų nematyti, net paprastų ornamentais pagražintų namelių nesimato.

.....

46 Nenustatytas Buračo bendrakeleivis, veikiausiai motociklo savininkas ir vairuotojas.

12.VII.1929

**Panevėžio m. ir apskr.**

Panevėžyje iš architektūros pažymėtinos dvi senos mūro bažnyčios ir viena iš rusiškos perdirbta. Statoma ir nauja didžiulė mūro bažnyčia. Senamiesčio bažnyčios aukšte aptikau senų medinių statulėlių, kurių tris gavau muziejui. Liko 4 didelės skulptūros – angelai ir šiaip šventieji. Visi šie skulpt[ūrų] dirbiniai yra iš buvusios senosios medinės Panevėžio bažnyčios.

Pažymėtinas buvęs panevėžyje žymus lipdytojas Rylis Tadas<sup>47</sup>, kuris pereiniais 1928 metais čia mirė turėdamas 90 metų amž[iaus]. Jis buvo bemokslis, tik pasipraktikavo prie vieno tiltų inžinieriaus dirbti įvairius cemento darbus ir daugiau pats vienas viską lipdydavo iš cemento dailiai ir tvirtai. Čia verta pažymėti T. Rylio lipdytą kapinėse antkapio D[ievo] Motinos stovylą, kapinių meniškus vartus su puošniais stulpais, bažnyčios altorių statulas gerai atliktas, kur dvi figūros stovi po kryžiumu, ir kit[a].

Panevėžio senose kapinėse dar yra išlikę keli senobiniai kryžiai-koplytėlės su stogeliais, po kuriais stovi medinės statulėlės, ir net po du stogeliu yra vienas ant kito, t. y. dviauškštės koplytėlės ant vieno stulpo.

Iš Panevėžio gauti [ką nors] svetimam muziejui yra sunkoka, nes čia yra vietinis muziejus<sup>48</sup>, į kurį ir daug noriau viską atliekamą žmonės atiduoda.

Panevėžyje buvo žymus bemokslis dievdirbys Jakšis, apie kurį dabar nėra žinių, kur jis gyvena.

16.VII.1929

**Puipi[ų] km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.**

Kaimas niekuo nepasižymi, tik meniškai ornamentais aliejiniais dažais išrašytais aviliais, gaila, dažai labai išblukę, kad fotografijoje vargu ar kas išeis. Bendrai šeduviškiai – geri avilių puošėjai, kokių labai reta.

17.VII.1929

**Skaruli[ų] bžnt., Jonavos vl., Kauno ap.**

Čia žymiausias architektūros paminklas – tai senoji Vytauto laikų bažnyčia, kiek panaši į Zapyškio vytautinę bažnyčią. Nufotografavau iš oro bažnyčią ir varpinę. Varpinė vėlesnės statybos. Skarulių bažnyčioje yra 12 apaštalių medinių skulptūrų, kurios, atrodo, vien kirviu tašytos. 10 stovylų stovi aukštai ant galerijų, o 2 žemai pagal altorių. Stovylos baltai dažytos.

Bažnyčios lubos iš plytų labai gražiai sugaubtos ir tvirtai laikosi.

.....

47 Vėlesnis prierašas: gimęs 1830 m.

48 Panevėžio kraštotyros muziejus veikia nuo 1925 metų.

Miestelyje matyti dar daug namų, pagražintų [iš] medžio pjaustytais ornamentų viršlangiais ir palangiais.

18.VII.1929

**Kėdainių ap. miestas**

Pažymėtinas Radvilų rūmais, senomis bažnyčiomis, katalikų ir reformatų, o taip pat sena magometonų mečete. Architektūros paminklus nufotografavęs, apžiūrėjau miesto namus ir gatves bei aikštes.

22.VII.1929

**Polekėlės bžntk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Apžiūrėjau bažnytines senienas ant bažnyčios aukšto ir zakristijoje. Rasta trys labai senos vėliavos su paveikslais, drobėje aliejiniais dažais tapytais, kuriuose įdomiai vaizduojama mirtis, [vienos paveikslas] dar neblogai išsilaikęs, o kitų 2[-ieju] vėliavų viskas nuo drėgmės jau išblukę.

Kadangi kunigas gavęs vykupo įsakymą saugoti senus bažnyčios daiktus, todėl, nors anksčiau ir buvo pažadėjęs tuos daiktus atiduoti į muziejų, dabar nuo šio pažado atsisako. Nes šie šventi bažnytiniai daiktai, patekę į valstybės muziejų, gali kada pereiti į bolševikų rankas.

23.VII.1929

**Sklioriški[ų] km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.**

Šiame kaime yra moteris dievdirbys. [Tai] B a g d o n i e n ė, kuri dirbdavo medines statulėles vaikams žaisti. Tačiau jos darbų nepavyko rasti. Ji dirbo ir kitus medžio dirbinius, kaip kultuves, kočėlus ir verpstes. Sklioriškių km. gyventojas V i s o c k i s dirbdavęs medžio dailės dirbinius: šventųjų statulėles, lazdas su figūrėlėmis, kultuves, kėdes, pagražintai išpjaustyta atlošo lenta, ir kit[a]. Dievdirbys Visockis mirė 1907 metais, sulaukęs virš 50 metų amžiaus. Jo darbų pasitaiko apylinkės gryčiose ir kryžiuose<sup>49</sup>.

26.VII.1929

**Tytuvėnų vl. m., Raseinių ap.**

Apžiūrėjau buv[usio] vienuolyno bažnyčią, kurioje gausu vienuolių darbo skulptūrų ir aliejinės tapybos paveikslų. Nufotografavau šį tą. Nuėjau pas kunigą žinių papildyti ir [paklausti], gal pavyks šį tą gauti į muziejų. Kunigas pareiškė, kad Tytuvėnų bažnyčia esanti turtingesnė bažnytiniiais daiktais už bet kokį Lietuvos muziejų, todėl neverta nieko muziejams duoti.

.....

<sup>49</sup> Vėlesnis prierašas: gimęs 1854 m.



29.VII.1929

**Saudininkų bžntk., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.**

Išorėje bažnyčia atrodo skurdžiai, bet viduje yra įdomių senienų, skulptūrų ir pagražinimų, o taip pat ir paveikslų.

Kapinėse nėra jokio liaudies meno, nė paminklų, nė koplyčios – nieko.

Čia gyvena garsus lazdadirbys, pavarde Maračanskas, kurio neradau namuose, nes kažkur buvo toliau išvykęs ilgesniam laikui. Negalėjau su juo susitikti.

31.VII.1929

**Bajoraiči[ų] km., Raseinių ap.**

Kaime yra garsi apylinkėje audėja Kučinskaitė, mokanti austi daugianyčius raštuotus audinius.

Šiame kaime ūkin[inko] Kasparaičio [namuose] yra senovinė aliejiniais dažais tapyta spalvotu ornamentu spinta įdomi.

Kaimo gyventojai Kybartas ir Kučinskas pasakojo apie garsųjį Kelmės miestelio dievdirbį Stanislovą Samuilį<sup>50</sup>, kuris jau turi apie 70 met[ų] amž[iaus], dirba medines statulėles koplytėlėms ir kryžiams, dirba pagražintas medyje išpjaustymais lazdas, tabokines, cigarnyčias ir kitus dailės dirbinius.

1.VIII.1929

**Lioli[ų] bžntk., Raseinių ap.**

Bažnyčia medinė. Įdomi ir sena architektūra, o ypač graži iš oro, bet įdomi ir viduje, ypač kad dar yra išlikę senoviniai dirbiniai. Nemaža esama ir muziejinės vertės senienų, kaip medinių statulėlių iš senų koplytėlių.

Liolių miestelyje gyvena dievdirbys, apie 50 metų amžiaus Ališauskas<sup>51</sup>, kuris dirba gražiai medines statulėles koplytėlėms ir kryžiams. Jo negalėjau surasti, nes buvo kažkur išvykęs, o aš negalėjau čia ilgiau užtrukti.

Liolių m[ieistelyje] gyvena žymi audėja Ignatavičiūtė, bet, jos nesant namuose, nepavyko audinių pamatyti.

4.VIII.1929

**Viduklė[s] vl. m., Raseinių ap.**

Viduklėje ties bažnyčia stovi senas žemaitiškas dvikryžmis, meniškai papuoštas medžio pjaustytais ornamentais. Kapinėse irgi yra keli pagražinti žemaitiški mediniai kryžiai.

.....  
50 Vėlesnis prierašas: gimęs 1860 m.

51 Vėlesnis prierašas: gimęs 1870 m.

Bažnyčia medinė, bet jos išorės architektūra nelabai įdomi. Bažnyčia statyta 1800 metais.

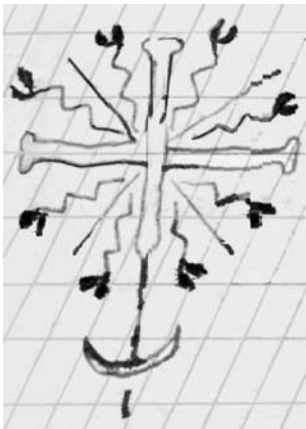
### **Alaveniški[ų] km., prie pat Viduklės m.**

Pažareckas Izidorius plačiai pagarsėjęs lazdadirbys, dirba jis ir kitus dailės dirbinius iš medžio, pav[yzdžiui], kultuves, kočėlus, tabokines, cigarnyčias, popierosines ir visus kitus smulkius dirbinius iš medžio. Jis yra kurtnebylys, todėl su juo ne bet kas gali susikalbėti. Susikalbėti padėjo žmona. Dirba jis viską labai pigiai. Už kultuvę, pagražintą įvairiais išpjaustymais, ima tik 50 cent. Daro viską labai gražiai ir netingi pagražinti, tik jam reikia viską nurodyti.

10.VIII.1929

### **Lyduvėn[ų] bžntk., Šiluvos vl., Raseinių ap.**

Miestelio architektūros žymiausias pastatas – bažnyčia mūrinė, kuri buvusi be bokšto, vėliau bokštas pastatytas, bet neįprastinėje vietoje, prie didžiųjų durų, bet gale bažnyčios už didžiojo altoriaus. Bažnyčios viduje sena altoriaus ornamentika



išlikusi nepakeista ir gana įdomi iki šių dienų tebėra. Vargonų medžio pjaustymų pagražinimuose būvę įpjauti kažkokie herbai, iš kurių dabar ženklų dalys kaltais iškirstos. Pažymėtini šventoriaus vartų geležiniai pagražinimai – „pagoniškas geležinis kryžius“, kuris susideda iš tiesių spindulių ir kreivų. Kreivieji spinduliai užsibaigia su gyvatės galva ir tikriausia ne ką kitą vaizduoja, kaip žalčius, kurie gerbiami buvo žemaičių stbmeldystės laikais.

Panašių papuošimų seniau buvo galima matyti dažnai ir virš medinių koplytėlių, kryžių.

11.VIII.1929

### **Šiluv[os] vl. m., Raseinių ap.**

Dievdirbys Kazys Rosėnas – senas ir plačiai pagarsėjęs medžio skulptūrų drožėjas. Jo dirbiniai artimi artistiškiems darbams, o ypač vėlyvesni. Senieji K. Rosėno skulptūros darbai nesiskyrė nuo paprastųjų dievdirbių, bet kai jis dažnai dirbo kartu su geresniais bažnytmeisteriais, puošiant Šiluvos bažnyčios ir koplyčios vidų, nuo kurių nemaža prasilavino. Tačiau K. Rosėno skulptūrose savitumo nėra. Jo darbai atrodo lyg visiška kopija maldaknygių paveikslėlių. Rosėno K. porą medinių statulėlių, pirtų Šaukoto bžntk., esu pristatęs M. K. Čiurlionies galerijai Kaune anksčiau.

Rosėnas K. yra dievdirbys amatininkas, kuris gyvena tik iš dievdirbystės.

Seniau kada Ruosėnas K. dirbdavo primityvias statulėles, tuomet jis bažnyčiai dar nieko nedirbdavo, o kai pradėjo bažnyčiai dirbti, tuomet pasikeitė jo darbai į artistiškus, ir [jis] nebedirba primityvių<sup>52</sup>.

Šiluvos kapinėse yra 4 stulpinės koplytėlės su statulėlėmis po stogeliais, kurios pagražintos medžio pjaustytais ornamentais. Vienas su kryžma ir pagražinimais [iš] medžio išpjaust[ytu] ornamentu. Gatvėse yra vienas su pagražinimais apie kryžmas, tai Šiaulėnų gatvėje. O Ežero gatvėje – medinė koplytėlė, senovinė, žemaitiška, su statulėlėmis. Ir Šiluvos bažnyčios pavidalo koplytėlė gatvėje ties kiemu (darželyje). Ir 10 metų Liet[uvos] Neprikl[ausomybei] dvikryžmis, puošnia ornamentika pagražintas, priešais šventoriaus, prie bažnyčios šono.

22.VIII.1929

**Pakalniški[ų] km., Radviliškio vl., Šiaulių ap.**

Baltinės senkapiai. Kapeliuose yra keli mediniai pagražinti kryžiai. Vieną kitą iš jų nufotografuoju. Apie šiuos senkapius<sup>53</sup> yra senų žmonių pasakojimų, kad naktimis čia būdavę vaiduoklių.

Sodybose apsilankius, nė liaudies meno, nė architektūros įdomios nerasta.

23.VIII.1929

**Šilėnų km., Šiaulių vl. ir apskr.**

Kaimas apie 1 km ilgio. Prie dviejų sodybų yra kryžiai su kryžmomis, labai gražiai išpuošti medžio pjaustyta ornamentika, kokia retai pasitaiko.

Šiame kaime neseniai gyveno du žymūs dievdirbiai ir kryždirbiai.

Dievdirbys Norvaišas gyvenęs Šilėnų kaime, ilgą laiką tai buvo paskutinis šio kaimo dievdirbys ir kryždirbys. Jis mirė 1909 m., turėdamas 85 metus amžiaus (gimęs 1824 metais). Jis dirbo medines statulėles, medinius kryžius ir visų rūšių medines koplytėles, t. y. ant žemės statomas, ant stulpo statomas ir į medžius keliamas koplytėles. Dirbo puošniai pjaustytas įvairiomis figūrėlėmis lazdas, pypkes, tabokines, spaustelius, kultuves, rankšluostines ir kitus puošnius medžio dirbinius. Gyveno vien iš medžio dirbinių gamybos.

Šilėnų kaimas tik už 10 km nuo didžiulio Šiaulių miesto, todėl Norvaišas kiekvienos savaitės didžiojo turgadienio metu nunešdavo po krepšį pasikrovęs įvairių dievaičių, kuriuos pats padirbo. Nuneštas į miestą 10 km kelio sunkias naštas

.....  
52 Plačiau apie dievdirbį ir knygnešį K. Rosėną (Roseną, Rasėną, Ruosėną) žr. B. Kaluškevičius, K. Misius. *Min. veik.*, p. 401.

53 Juos Buračas aprašė vėliau, 1936 m., remdamasis B. Simaičio iš Spičių kaimo pasakojimais apie Baltinės, arba Alkos, kapelius – LTR 4921: 74, 75).

dievaičių neberekėdavo atgal nešti, nes žmonės išpirkdavo visus ligi vieno. Taip buvo todėl, kad seniau buvo statoma daug koplytelių su įvairiomis statulėlėmis.

Turėdamas gerą pasisekimą su statulėlėmis, dievdirbys kartais išmesdavo po pora stiklų kelionei į namus. Kartą vėlų vakarą pareina Norvaišas namo ir nepastebi tamsoje netoli jo einančio kaimyno, o eidamas pats sau ir kalba: „Dievulėli, tu mane sutvėrei, aš tave padirbau, pardaviau ir pragėriau... Ką dabar mano boba pasakys?“

Šiose apylinkėse plačiai visuose kaimuose buvo matyti kryžiuose ir koplytėlėse Norvaišo statulėlių, randu jų kai kur kaimuose, lankydamas gryčias, bestovinėčias jo darbo statulėles ant langų iš nugriuvusių kryžių ir koplytelių. Nebetekę dievdirbio, žmonės statulėlių neparduoda muziejui – laiko sau prisiminimui. Pasitaiko rasti Norvaišo darbo tebestovinėčių kryžių. Vienas jo darbo gražus kryžius stovi Šilėnų kaime, kitas – Monkiškių, Pušiniškių k[aime] – graži koplytėlė, ir kituose netolimuose kaimuose dar yra.

Dievdirbys Juozas Z i g m a n a s, gimęs apie 1872 metus, gyveno Šilėnų km., Šiaulių vl. ir apskr. Buvo labai gabus dievdirbys – kryždirbys. Sau lygaus meistro jis neturėjo, o ypač kryžių puošyboje, išpjaustant nuostabiai smulkiais ažūrinio pobūdžio ornamentais. Gražiausiais ornamentais išpuoštas kryžius anais laikais kainuodavo apie 30 aukso rublių.

J. Zigmanas ne tik gražiai, bet ir greitai viską mokėjo dirbti. Kai pritrūkdavo statulėlių, kryžių ir koplytelių užsakymų, dirbdavo ir kitus medžio dirbinius: rėmus paveikslams, rankšluostines, kėdes, spintas, su bareljefais išpuoštas, ir kit[us] medinius dirbinius.

1903 met[ais] J. Zigmanas buvo Daugpilyje užmuštas dirbant prie statybos darbų.

Šilėnų kaime gyvena pil[ietis] X, kuris, pamatęs į kurį pastatą švystelėja žaibas, tuojau to namo, nežiūrint, kokios paskirties jis yra, duryse arba šalia jų išteploja velnią su šake ar šiaip kokią baidyklę. Tai, sako, apsaugo namus nuo perkūno.

24–25.VIII.1929

### **Gruzdži[ų] vl. m., Šiaulių ap.**

Bažnyčia mūrinė, gotikos stiliaus, architektūra menka. Vidus naujoviškas, meniniu atžvilgiu bevertis. Vidaus darbus išpildęs Šiaulių m. bažnytmeisteris, bažnyčių darkytojas Z a b o r s k i s, kuris dirba viską kopijuodamas iš užsieninių, daugiausia – Austrijos, bažnytinių baldų katalogų.

Kapinėse yra įdomi savamokslio architekto kaimiečio statyta medinė dviem bokštais koplyčia, kuri buvo bažnyčia paversta, kai buvo statoma Gruzdžių mūro bažnyčia.

Kapinėse yra likę keletas senobinių, gražia ornamentika pagražintų medinių kryžių. Kryžiai čia tik su kryžmomis, koplytelių nėra.

Miestelio gatvėje yra mūro kryžius neblogos išvaizdos: apvalios kolonos pobūdžio kryžius su statulėlėmis koplytėlėje. Tai labai senas paminkl[as]. Bažnyčios aukšte yra šiek tiek muziejinių senybių.

**Š a d e i k i s** Leonas, buvęs dievdirbys ir kryždirbys, o dabar dirbąs visus staliaus darbus. Dievaičius metęs dirbti, nes šioje apylinkėje tokių dirbinių maža reikalaujama, nes čia nestatomos koplytėlės su statulėlėmis, tik kryžminiai kryžiai, kuriems prikalamas Kristus, iš metalo nulietas, ir jokių statulėlių nėra. Ša-deikis – mėgėjas dirbti ir pagražintus išdirbinius. Jis didelis mėgėjas buvęs pagražintų dirbinių, ypač jaunystėje. Tuomet netingėdavęs išdirbinėti smulčiausiais pagražinimais, įvairiomis gyvūnų figūrėlėmis lazdas, pypkes, tabokines, verpstes, kultuves, rankšluostines, kėdes, stalus, kryžius, koplytėles, šaukštus, samčius, roges, lankus, pavalkus ir kraitines. Jo darbų esama visoj plačioj Gruzdžių apylinkėje. Reikalui esant, galįs padaryti pagražintų dirbinių ir dabar, bet šiais laikais žmonės pagražinimų nevertiną, todėl ir nebedirbąs su „gyvatėmis“ ir „driežais“ pagražintų išdirbinių.

Leonas Ša-deikis gimęs 1861 met[ais] Salantuose – Žemaitijoje. Gyvena Gruzdžių vl. m., Šiaulių ap., Daujočių g-vė, Nr. 15. Dievdirbystės ir staliaus amato išmokęs Žemaitijoje iš žymaus meistro Antano Klonevičiaus, gyvenusio Mažonių km., Grūšlaukio parapija, Kretingos apskr. (Darbėnų gelžk[elio] stotis arčiausia vieta.)

### **Karvelių gatvė, Gruzdžių m., Šiaulių ap.**

Čia gyvena stalius Šalkauskas, kuris dirba įvairius medžio išdirbinius, dirba daugiau muzikos instrumentus, bet senatvėje jau sunkių darbų vengia.

27.VIII.1929

### **Lygudų km., Gruzdžių vl., Šiaulių ap.**

Pasižymėjusios kaimo audėjos moka austi daugianyč[ius] audinius Gedminaitės.

### **Šipili[ų] bžntk., Gruzdžių vl., Šiaulių ap.**

Čia buvusi medinė bažnyčia karo metu sudeginta, dabar pastatyta menkutė medinė, skurdi iš oro ir iš vidaus. Varpinė perkelta iš kapinių. Kapinėse nieko meniško, tik pora pagražintų kryž[ių] su koplytėlėmis ant stulpo, kurios baigia pūti.

Bažnyčioje pažymėtina sena „mūkelė“, esanti „boblinčiaus“ vyrų pusėje. Kunigas norėjęs ją jau seniai išmesti iš bažnyčios, bet palikęs, nes nėra kitos pakaitui į tos vietą. Ji esanti per daug senovinė ir primityvi – netinkanti viešoje vietoje. Bažnyčios „boblinčiaus“ moterų pusės „mūka“ visa aprašiotą įvairių spalvų kaspinėliais, labai švariais, gražiais, nevartotais rankšteliais, net šilkiniais, spėjama, kad nuo kokių ligų ar kokiu kitu reikalu tai daroma.

Gruzdžių miestelyje yra senas kryžius su garsiojo Gruzdžių dievdirbio Rimdeikio Gaudento darbo medinėmis statulėlėmis. Dievdirbys Rimdeikis G. gyvena Norvaišių kaime, Gruzdžių vl., Šiaulių ap.

Nuvykęs [buvau] į Norvaišių km. pas dievdirbį Gaudentą Rimdeikį pažiūrėti jo darbo medinių statulėlių, bet labai maža beradau. Kristus prie kryžiaus tai, matyt, visai naujai padarytas, o kitos jau senos atrodo. Paprašius parodyti daugiau savo medžio skulptūros, paaiškino, kad jau nebedirbęs užsakymų. Duktė išėjusi į mokytojas, kita ištekėjusi. Jam pačiam pakanka darbo ūkelyje. O su dievaičiais jau nėsą laiko užsiimti. Be to, senatvėje nusilpusios akys. Seniau dirbdavęs statulėles visiems apylinkės kaimams kiek kam reikėdavo.

Šipilių m[iestelio] vėjinis malūnas žymus tuo, kad jau labai senas, 1771 metais statytas, nors savo architektūra paprastas. Malūną nufotografuoju kaipo retenybę.

28.VIII.1929

### Šakyn[os] bžntk., Gruzdžių vl., Šiaulių ap.

Miestelis ne visai mažas, panašus į valsč[iaus] miestelį. Bažnyčia iš lauko akmenų didelių sumūryta 1790 m. ir labai įdomi savo visai primityvia architektūra. Storulis bokštas, didžiulės durys savotiškai atrodo. Sienos storos, lyg senos pilies.

Bažnyčios altoriaus įdomūs senoviniai stalo įpjaustymai medžio pagražinimų. Pažymėtini ant bažnyčios durų tapyti aliejų dažais kunigų portretai, kurie šiai bažnyčiai patys akmenis ritino ir mūrijo.

Šakynos kapinėse veik tokia pat, kaip ir bažnyčia, iš akmenų pastatyta koplyčia, kuri pastatyta net 10 metų anksčiau – 1780 metais. Koplyčios grindys akmenimis bruktos<sup>54</sup>. Koplyčioje yra keli apgedę paveikslai.

Kapinėse yra trys įdomiai padaryti, gausiai ornamentais ažūriniais pjaustyti kryžiai su kryžmomis. Vienas mūro kryžius senų laikų, įdomus. Vienas medinis kryž[ius] su koplytėle.

Apylinkėje vienas senelis turįs labai įdomiai pjaustytą lazdų, kurio nepavyko surasti.

.....

54 T. y. grįstos.

29.VIII.1929 m.

### **Papilė[s] vl. m., Šiaulių ap.**

Karo metu miestelyje vykę rusų–vokiečių susirėmimai, gatvėje vykusios kovos net durtuvais. Miestelis labai sunaikintas.

Bažnyčia statyta 1887 m., karo metu nesunaikinta. Bažnyčia mūrinė, dviem bokštais, raudonos spalvos. Architektūra prasta, beformė. Viduje nieko įdomaus. Senybių nesimato.

Turgavietėje išstatyta nema[ža] pagražintų ir prastų medinių klumpių. Kai kada iš Tautgailių km. Stoškus Petras atgabena savo darbo dailės dirbinių: verpsčių, pagražintų medyje pjaustyta ornamentika, kultuvių, kočėlų, rankšluostinių, lazdu ir kitų daiktų. Stoškus su savo dailės dirbiniais atvyksta ir į Šiaulių turgus. Jo puošnūs dirbiniai visur mėgiami ir greit išperkami.

Papilės piliakalnis sugadintas jame įrengtomis kapinėmis, kuris visas iškasinėtas laidojimo duobėmis iki 2 m gilumu į žemę<sup>55</sup>. Kryžių, pagražintų ornamentika, visai maža.



Papilės kapinėse ant aukšto piliakalnio yra palaidotas žymiausias Lietuvos istorikas Simanas Daukantas. Ant istoriko kapo iki šiol tebestovi menkokas paminklėlis. Reikėtų nepagailėti pinigų geresniam šio nusipelnusio mūsų tėvynei istoriko paminklui, nors pusės milijono litukų<sup>56</sup>. Bendrai, papiliečiai nieko nesirūpina S. Daukanto palikimu, nesurenka jo paminklini[ų] daikt[ų]. Norint pamatyti kokį žymiojo istoriko daiktėlį, išklausinėsi paprastus darbo žmones, o taip pat ir inteligentus, bet jokių istoriko paminklinių daiktelių nesurasi. Ir jokie muziejėlio čia dar nėra, nors čia žmonėse muziejinių vertybių yra dar gana daug<sup>57</sup>. Ypač daug senienų čia yra žemaitiškuose stogastulpiuose, kuriuose stovi bebaigią trupėti liaudies skulptorių kūriniai – medinės statulėlės.

30.VIII.1929

### **Šiliški[ų] km., Papilės vl.**

Marė Šurkutė – žymi lipdytoja iš molio įvairi[ų] lipdinių. Daugiausia vaizduoja gyvius ir žmones. Parodose yra apdovanota įvairiomis dovanomis ir diplomais. Jos darbų nėra jos pačios namuose nepamačiau, nes nieko nebuvo namie. Teko matyti pas gyventojus ir parodose vieną kitą jos lipdinį.

55 Pirmasis Papilės piliakalnis – saugoma archeologinė vertybė, kapinės čia veikia nuo XIX a.; 1986, 1998 ir 2000 m. tyrinėta piliakalnio papėdės gyvenvietė, rasta I–II tūkst. pradžios radinių (plačiau žr. *Lietuvos piliakalniai: Atlasas*, t. 1, sudarė Z. Baubonis, G. Zabiela, Vilnius, 2005, p. 26–27).

56 Paminklas Simonui Daukantui (aut. Vincas Grybas) Papilėje buvo pastatytas 1930 metais.

57 Simono Daukanto muziejus Papilėje buvo atidarytas 1986 metais.

1.IX.1929

**Kuršėn[ų] vl. m., Šiaulių ap.**

Baigiama atstatyti Did[žiojo] karo metu sunaikintoji bažnyčia. Apžiūrėjau laikinąją bažn[yčią], įtaisytą daržinėje, bet senienų joje nėra jokių, viskas nauja.

Kapinėse – sena mūro koplyčia, kurioje muziejinio nėra nieko, nė ant koplyčios aukšto nieko nėra. Kapinėse belikę tik 2 įdom[ūs] med[iniai] kryžiai. 1925 m. buvo dar daug gražių kryžių ir koplytėlių.

Miestelio gyventojus lankant, apėjau didelę dalį kiemų, apžiūrėjau jų buitį, meną ir visa kita. Margų kraitinių skrynių labai maža šiuo metu rasti. O ir tos pačios, margai rašytos žemaitiškais ornamentais, jau labai nusenusios, nublukusios, nubrūžintos, kad jau visai menkai atrodo. Tokias fotografuoti jau beveik neįmanoma. Dažniausiai margosios kraitinės stovi visai tamsiose kamarose, taip nyksta, niekieno nematomos ir neprieinamos nė fotografuoti, nes dažnai pilnos pridėtos įvairių kraičių, o kai kada grūdų ar miltų pilnos pripiltos.

Miestelio gyventojus belankydamas, dar daugelyje butų pastebėjau ant langų ir kur nors ant papuošto kambario stalo bestovinėias medines statulėles žemaičių drožėjų darbo – kokį „rūpintojėlį“, „artojėlį“ arba kitą kokį šventąjį bestovintį.

Pasitaikius rasti įdomesnių medžio statulėlių, ir nufotografuoju vieną kitą muziejui. Įdomu, kad statulėlės čia daugiausia ne vietinių dievdirbių darbo. Paaiškėjo, kad dabar esąs Kuršėnuose dievdirbys Vincas Braslauskas nelabai kuršėniečiams patinka, kad jis nedailiai šventuosius dirbąs ir per brangiai už darbą imąs. Už didesnę statulėlę Kuršėnų dievdirbys reikalaująs net iki penketo litų<sup>58</sup>. Tuo tarpu Krupinės kaimo (netoli Kuršėnų) dievdirbys Norvaiša[s] perpus pigiau dirbąs šventuosius koplytėlėms. Kodėl taip? Ogi todėl, kad kaimietis J. Norvaišas gyvena tolimame Krupinės vienkiemyje, turi krūmynų ir pelkynų trejetą ha žemės sklypelį, kur ne tik kviečiai, rugiai neauga, bet ir bulvelės sunkoka auginti. Norint šiokios tokios savos duonelės turėti, dievdirbiui tenka daugiausia lauke padirbėti. Todėl dievdirbys šventuosius dirbąs tik žiemos metu, kai esti laisvas nuo savo laukų darbų ir talkų svetimiams. J. Norvaišas, vargingai gyvendamas iš savo žemės sklypelio ir maža laiko beturėdamas statulėles drožti, nedaug jų padirba ir tik retkarčiais didesniuose Kuršėnų atlaiduose atsineša krepšį šventųjų statulėlių parduoti. Nors J. Norvaišo darbo statulėlių nė kunigas negali išpeikti, bet ir negiria, nes šis nusigyvenęs amatininkas už parduodamųjų statulėlių pašventinimą labai šykščiai apmoka kunigui. Štai kodėl menkinamas šio amatininko darbas<sup>59</sup>.

58 Plačiau apie V. Braslauską žr. *Kryždirbystė Lietuvoje*, p. 55–57.

59 Plačiau apie J. Norvaišą žr. ten pat, p. 77.



1929.IX.2

**Kuršėnų m. puodininkų dirbtuves aplankius**

Kuršėnai jau nuo seniai pagarsėję puodų dirbtuvėmis, o tokių dirbtuvėlių Kuršėnuose priskaitoma apie 18 šiokių tokių ir gerų apie 11. Man geriausiai patiko J. Rupšio ir Vertelio darbo žemaitiškai išmarginti puodai ir kiti moliniai indai, kurių galima pamatyti paplitusių beveik visoje Lietuvoje. Šie du puodininkai didelę dalį savo gaminių po visą kraštą patys ir išvežioja, turgavietėse pardavinėdami. Puodus vežioja arkliniais vežimais, pilnais puodų pakrautais taip, kad ir tolimiausioje kelionėje tik labai retas kuris puodas sudūžta arba bent ąselė nutrupa. O puodus reikia vežti po kelias dešimtis kilometrų.

Puodininkai puodus lipdo, kaip jie vadina, „suka“, patys. Puodus nudažo dažniausiai jų moterys, jos puodus ir išrašo įvairiais ornamentais. Tačiau moka ne blogiau puodus išraityti, jeigu turi laiko, ir vyrai.

Puodininkų moterys dirba ir sunkius puodininkystės darbus – jos minko arba mina molį. Jos mala deginto cinko ir smėlio glazūrą akmeninėmis, rankomis sukamomis girnomis, o tai – ilgas ir labai sunkus darbas. O cinko dulkės labai nuodingos sveikatai. Be to, puodų dirbtuvėje darbuotis labai karšta nuo įkaitusios puodų degimo krosnies net ir žiemos metu, o ką besakyti vasaros metu apie darbą dirbtuvėje prie įkaitusių krosnių.

Puodininkai labai nusiskundžia negalį niekur gauti reikiamų spalvų puodams marginti dažų. Ypač negalima gauti mėlynos ir raudonos spalvos dažų. Puodininkai pageidauja, kad kas jiems išleistų kokią nors knygutę apie puodų pagražinimą lietuviška ornamentika, kurios jiems labai trūksta, nėsą iš kur paimti. Puodų pavyzdžių nėsą kur parodose pamatyti, puodų parodose niekur nėra. Aš jiems patariau išžiūrėti [i] velykinių margučių ornamentus, kurie vašku išrašyti esti kiaušinio paviršiuje. Tai ši ornamentika visai tiktų puodų ir kitų molio indų puošybai.

Kuršėnų puodų dirbtuvėse nufotografuoju žymiausius puodininkus Rupšį ir Vertelį sukant puodus su kojomis sukama mašina, puodus išrašant ornamentais. Nufotografuoju J. Vertelio dukterį, girnomis malančią puodams glazūrą ir dažus. Nufotografuoju šimtus puodų, padžiautus aplink puodų degimo krosnį, tik ką nulipdytus iš molio puodus.

**Pavenči[ų] dvaras, „Baudžiauninkų takas“**

Čia apžiūriu ir nufotografuoju paminklinį „Baudžiauninkų taką“, t. y. ilgą eglių alėją iš vienos pusės kelelio. Tai originalus reiškinys, kad medžiai vienas prie kito tiesioje eilėje susodinti nuo vieškelio iki pat dvaro. Tai baudžiavos laikų paminklas, iki šių dienų tebevadinamas „Baudžiauninkų takas“.

**Sykės pilaitė, Pavenčiai, Kuršėnų apyl.**

Ventos upės krante stovi medžiais gausiai apaugusi pilaitė, vadin[amoji] Sykės pilė. Čia randama akmen[inių] kirvelių, ietigalių, puodų šukių, kaulų ir pasakojama įvair[ių] padavim[ų]<sup>60</sup>.

3.IX.1929

**Žarėn[ų] bžntk., Kruopių vl., Šiaulių ap.**

Bažnyčia iš didelių lauko akmenų mūryta 1780 m., senobinė, primityvi. Sienose daug senų paveikslų. Įdomūs šventoriaus mūro vartai, bet dar neseni. Žarėnų m[iestelio] zakrastijonas Žukaitis Dominykas – dievdirbys, seniau daug dirbdavęs medinių statulėlių kryžiams ir koplytėlėms. Turi padirbęs įdomų ir puošnų kryžių, kurį nupirkau muziejui.

4.IX.1929

**Pievėn[os] bžnt., Tirkšlių vl., Mažeikių ap.**

Liepėna[i] vadinosi senovėje ši vietovė, būktai taip vadinosi nuo senos liepos, kuri turinti apie 400–600 metų amž[iaus], storio aplinkui apie 7½ metr[o]<sup>61</sup>.

Bažnytėlė maža, medinė ir sena – 1788 met[ais] statyta. Bažnyčios aukšte yra apie 10 įdomių senų, drobėje tapytų religinio turinio paveikslų. Yra ir šiaip įvairių bažnytinių daiktų, kurių šis tas naudingi būtų muziejams. Kunigas neatsisako nuo pardavimo muziejui.

Bažnyčios architektūra įdomi iš oro, bet įdomus ir vidaus senovinis papuošimas. Nufotografavau įdomybes.


Ypač pažymėtinas bažnyčios didysis altorius, kuris tebėra senovinis ir gerai išsilaikęs. Tik altoriaus „cimborija“ jau nauja. O buvusi senoji „cimborija“, nepaprastai graži, su įdomiais bareljefais pjaustyta, stovi užmesta tarp nereikalingų laužų bažnyčios aukšte. Čia daug yra įvairių senovinių papuošalų, iškarpytų iš skardos, stilingų gėlių, „palmių“, sukrautos senųjų altorių ir altorėlių dalys ir kitos įvairios baldų dalys.

Kunigas turi įdomų mišiolą – knygą su iliustracijomis iš 1728 m., t. y. 200 metų [senumo]. Mišiolas puoštas įdomiomis graviūromis – iliustracijomis. Viršus puoštas sidabro ornamentais ant aksominio viršų apdaro. Kunigas turi dvi įdomiai pjaustytas, įvair[iomis] figūrėlėmis puoštas medines lazdas. Vieną lazda turi

60 Buračas juos aprašė praėjus dešimtmečiui: „Šv. Jone per sumą čia nuskendusi katalikų bažnyčia su visais žmonėmis. Dabar Šv. Jone girdėtis varpai. Ventoj toje vietoje skamba: „Skindau, brolau, Skindau, Jonai.“ Kalnas buvo daug didesnis seniau, o dabar mažyn eina ir grimzta į Ventą. Bažnyčia nugrimzdusi į Ventą“ (LTR 4912/36/). Kitų duomenų nėra.

61 Ši liepa augo Pievėnų bažnyčios šventoriuje.

su tabokine, pypke ir dėžute daiktams, be to, gražiai išpjaustytą pagražinimais. Antroji lazda tik pagražinta įvair[iais] išpjaustymais, figūrėlėmis.

Pažymėtinos Pievėnos bažn[yčios] šventoriaus stacijų koplytėlės originalios, kurios padarytos kaip stogastulpės žemaitiškos koplytėlės. Stogeliai gražios šešiakampės formos: 

Pievėnos apylinkė[s] kaimuose pasitaiko matyti puošniai išpjaustytų žemaitiškų verp[imo] ratelių prieverpsčių. Kaimuose ir pakelėse matyti žemaitiškų kryžių ir įvairių koplytėlių su statulėlėmis.

5.IX.1929

#### **Mitkiški[ų] bžntk., Nevarėnų vl., Telšių ap.**

Kapinės. Koplyčia. Daugybė senų kryžių. Vienas įdomus senas mūro kryžius ir trys medžio pjaustyti seni kryžiai.

Bažnytkaimio vienas ūkininkas turi mažą, apie 40 cm aukščio, altoriaus modelį, padarytą iš natūralaus rudo medžio, gotikos stiliaus, su viena dailiai drožta medine statulėle. Altorius gražiai padarytas. Dirbėjas nežinomas.

6.IX.1929

#### **Nerimdaiči[ų] bžntk., Nevarėnų vl., Telšių ap.**

Medinė bažnyčia stat[yta] 1798 m. Su mažu bokšteliu. Atskirai stovi įdomi medinė varpinė sena. Bažnyčios aukšte daug senų daiktų sumesta. Kapinėse įdomi senovinė koplytėlė – kaulinyčia. Yra likusios 4–5 senovinės antkapių koplytėlės, keletas senų, su nedideliais pagražinimais medinių kryžių.

Miestelyje stovi kryžkelėje įdomi koplytėlė. Nufotografuoju šio kampelio įdomiuosius etnografinius ir liaudies meno paminklus ir traukiu toliau kryžiais ir koplytėlėmis pažymėtais Žemaitijos keliais ir keleliais.

7.IX.1929

#### **Kairinėli[ų] km., Grinkiškio vl., Kėdainių ap.**

P o š k u t ė s – trys seserys – pasižymėjusios gražiais audiniais ir nėriniais. Ypač daug gražių mezginių turi. P o š k u s Jonas turi padirbęs gražių medžio dirbinių, dėžučių, rankšluostinę, kultuves ir kit[a].

#### **Vaitekūn[ų] km., Grinkiškio vl., Kėdainių ap.**

Kaime yra daug liaudies meno. Yra ir liaudies architektūros. Labai įdomūs trys svirneliai, su liaudies meno ornamentika pagražinti. Kaime stovi įdomi stulpinė med[inė] koplytėlė. Vienos kaimo gryčios ornamentais dekoruotos lubos, įvair[iomis] spalvomis išrašytos durys. Išmargintos vidaus sienos, sako, V. S v i r s-

k i s piešė. Kaimo pirmoje gryčioje yra margai tepliota ornamentais medinė skrynja, kuri parduodama už 15 litų, pigiai.

Audėja Poškienė 60 met[ų] amž[iaus], žymi audėja kaime. Parodose yra gavusi daug apdovanojimų už darbus. Kaime yra senukas, dirbantis įvair[ius] medžio dailės dirbinius, spaustelius, verpstes ir kita.

Prie kaimo, Šušvės upės krante – aukštas piliakalnis Pilė ir mūro kryžius senas.



Vaitiekūnų piliakalnis. VDKM BN 158(2323)

Pas Poškų radau mažus namų altorėlius ir abu nupirkau Kauno muziejui.

Vaitekūnų kaimo svirneliai mane ypatingai sudomino todėl, kad jie buvo dviejų skirtingų tipų. Du svirneliai su šoniniu fasadu, kuris remiasi keturiais mediniais stulpais, kurių apatinė dalis nudrožta keturkampiai, o viršutinė dalis nudrožta aštuonkampiai. Tarpstulpiuose ornamentais pjaustytos tvorelės per visą svirnelio šoną ir tik ties durimis palikta atidaromi ornamentuoti varteliai. Taip papuoštos čia yra klėtys, arba svirneliai. O daugiau tokių pat svirnelių Grinkiškio ir Krakių apylinkėse šiuo metu jau nebebuvo. Tiesa, prieš 10 metų šiame krašte dar viename kitame kaime, kol dar šio krašto kaimai nebuvo perkelti į vienkiamius, tai dar mačiau, bet mažiau pagražinti buvo.

Trečiasis Vaitekūnų km. svirnelis buvo jau kaip retenybė šiam kraštui. Tai svirnelis su balkonu svirnelio gale, stogo žemutinėje dalyje, ir durimis užėiti ant ram stoginiame aukšte. Tos durys padarytos tik išėjimui į svirnelio balkoną – pastogį. Balkonas naudojamas saugiai vėdinti patalynę ir drabužius, ypač žieminius, vilnonius ir kailinius. Šio tipo svirnelių pasitaiko Dzūkijoje, Suvalkijoje, Krekenavos apylinkėj ir kitur. Tačiau ir šis svirnelis yra skirtingas nuo panašaus tipo dzūkų ir

suvalkiečių svirnelių ne tik savo puošnumu, bet ir stiliumi. Nes šio svirnelio galinis fasado balkonas taip pat remiasi kolonomis. Be to, durys yra ne tik balkonėlyje, bet taip pat yra durys ir tame pat fasadiniame gale žemai – pirmame aukšte įėjimui į svirnelį. Kairiame svirnelio sparne dar yra priesvirnis. Tai nedidelis sandėliukas įvairiems antraeiliams daiktams sudėti, kad neužgriozdinus svirnelį.

8.IX.1929 m.

### **Surviliški[o] vl. mst.**

Rudeniop, baigdamas savo ekspedicines keliones muziej[ini]ams eksponatams rinkti, vėl lankau tas pačias vietas ir naujas Kėdainių apskr[ityje], Grinkiškio, Krakių ir Josvainių valsčių kaimuose, neaplenkdamas nė vieno kaimo, kuriuose lankiausi šią vasarą, bet negalėjau jokiū būdu susitarti su žmonėmis, kad jie paminklinius savo eksponatus kaip nors parduotų muziejui, o aš tuojau jiems išmokėsiu atlyginimą. Be to, man buvo labai įdomu šiose vietose žvalgytis į puošniai ažuolo medyje padarytus meniškus Vinco Svirskio kryžius, kokių niekur nemačiau, nors jau visą Lietuvą išvaikščiojau. V. Svirskio kryžiai ne tik mane vieną domina. Žmonės, kurių sodybose stovi V. Svirskio dirbtieji kryžiai, sako, jog tuos gražius kryžius jau nuo pat Pasaulinio karo fotografuoja nuolatos. Pirmiausia pradėję juos fotografuoti vokiečių karini[nkai], o paskui ir lietuviai civiliai žmonės, ir „ponai“.

V. Svirskis pasimirė karo metu, 1916 m. kovo mėn. 7 d., ir palikęs tik pradėtą dirbti kryžių iš labai išsikraipiusio ažuolo, o iš jo V. Svirskis užsimojęs padaryti kryžių, net dar gražesnę paminklą, negu jis buvo padirbęs ir pastatęs ties Surviliškio bažnyčia, kuris čia laikomas gražiausiu iš visos Kėdainių apskrities, o galbūt būtų buvęs gražesnis ir už visus V. Svirskio kryžius. Palaidoję V. Svirskį, žmonės tarėsi pastatyti ant jo kapo jo paties dirbtą kryžių. Tačiau niekas nesutiko atiduoti nė parduoti V. Svirskio dirbtus kryžius, nes jautę, kad tokių kryžių, kaip V. Svirskio, jau niekuomet niekas nebepadarys. Padirbdavo pasekėjai [i] V. Svirskio truputį panašius kryžius, bet tokių pat, kaip tikrieji Svirskio, vis tik negalėjo padaryti niekas. Taip ir liko V. Svirskio kapas visiškai net be jokio kryžiaus. O ir V. Svirskio kapo niekas man negali parodyti iš Surviliškių m[iestelio] gyventojų, bet pasakė, kad kapinių sargas tik žino ir parodys. Kapinių sargas nuvedė mane ligi pat pakraščio kapinių, parodė vos žymų antkapio kauburėlį, ant kurio auga pora menkų vyšnelių, kurių uogų palesti atskridę varnėnai rudeniop švilpauja čia [besi]ilsinčiam didžiajam Lietuvos kryždirbiui, kuriam paminklo niekas dar nepastatė, nors nuo jo mirties praėjo jau 13 metų. O tose pat Surviliškio kapinėse dar tebestovi apie 6–7 kryžiai gana gražūs, to paties V. Svirskio dirbti, ir bent 4 kryžiai prastesnio darbo, bet stiliaus visai svirskiško, tik pigesnio darbo – be didelių pagražinimų, be skulptūrų, kaip paprastieji, tik su ornamentais.

Užėjau į kleboniją pas kunigus pasišnekėti. Jie daug pasakojo apie V. Svirskio darbus, gyrė jo gražius kryžius, žadėjo paraginti parapijiečius pastatyti V. Svirskiui gražų kryžių, nors medinį, kurį padarytų visi susidėję ar kitaip kaip<sup>62</sup>.

Įdomu, kad, V. Svirskiui mirus, dabar žmonės labai vertina jo darbus. Pavyzdžiui, Ibutonių kaime radau pas vieną kaimo gyventoją pirkioje bestovinėją lange V. Svirskio darbo jau gerokai nusenusią, dūmų surūkusią medinę statulėlę, [tai] kažkokia šventoji moteriška. Ji labai patiko gražia išvaizda, bet svarbiausia, kad V. Svirskio darbo, o Čiurlionies galerijoje iki šiol nėra nei vienos statulėlės nė kryžiaus to garsaus menininko darbo. Kitą medinę statulėlę buvau radęs Surviliškyje pas bažnyčios kapų sargą, bet ir tas nesutiko tos statulėlės parduoti, nes ji esanti ne jo, bet iš kapinių atnešta, buvusi kažkieno koplytėlėje prie medžio ar medyje įkelta, [paskui] žemėn iškritusi. Kitą statulėlę radau medinėje koplytėlėje prie kelio, prie pat Danieliškio<sup>63</sup> dvaro sodo, Surviliškio valsčiuje. Čia savininkai net gerokai supyko, kai paprašiau jų statulėlę perleisti Čiurlionies galerijai. Sako: „Mes ne žydai, kad šventus daiktus parduotume, o V. Svirskio nebėra, kas mums tokią kitą bepadirbs?“

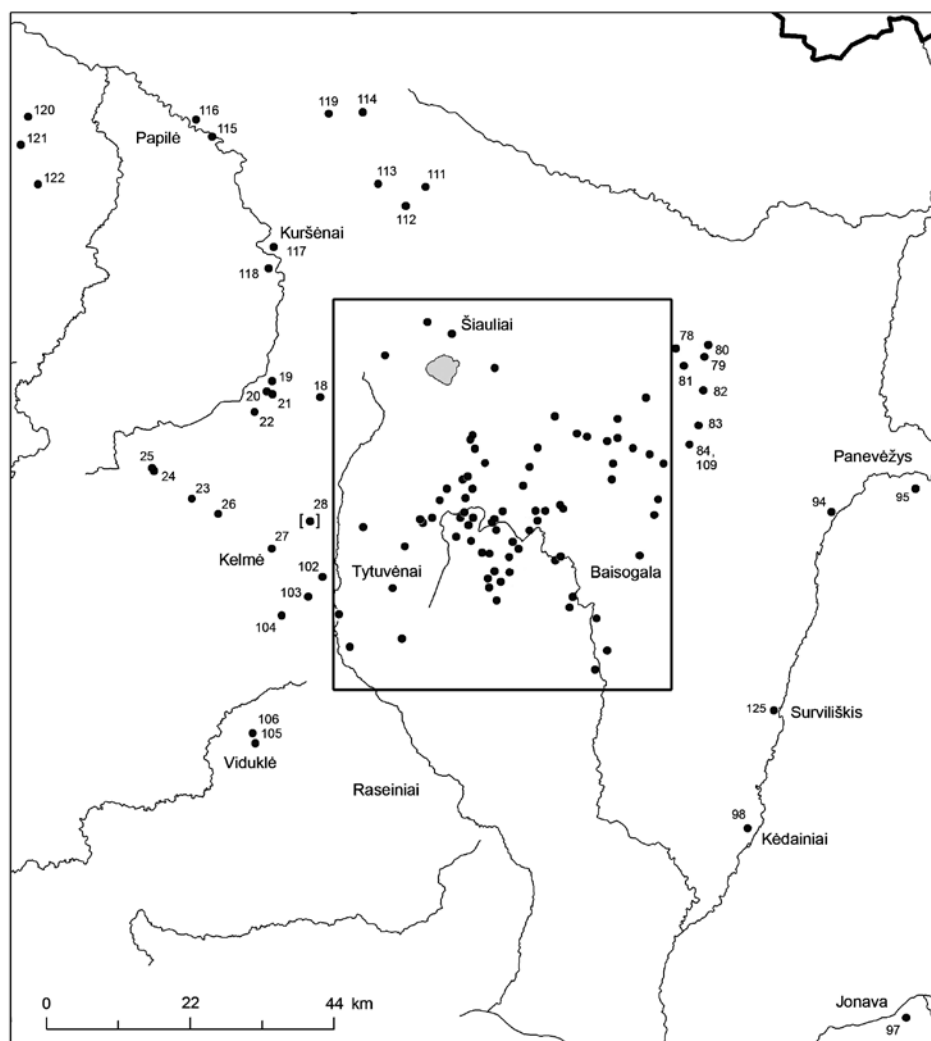
Tačiau V. Svirskio darbo medinių kryžių radau, kuriuos žmonės mielai sutinka parduoti, pavyzdžiui, Kačergių kaime, Vandžiogalos vlsč.; Plaktinių km., Josvainių vlsč.; Pakruostės km., Surviliškio vlsč.; Bakainių km., Surviliškio vlsč.; Burvelių km., Surviliškio vlsč.

Už V. Svirskio kryžių gana gražų žmonės prašo apie 80–100 litų. Kurie dar labai gerai atrodo, tik dažai šiek tiek išblukę, bet kryžių medis visai sveikas ažuolas ir tvirtas, kad galėtų jie stovėti 40 metų, o gal ir 50 metų! Nežinia, kaip V. Svirskio kryžius įvertins Čiurlionies muziejaus vadovybė. Man atrodo, kad už V. Svirskio kryžius žmonės prašo net per mažai litų.

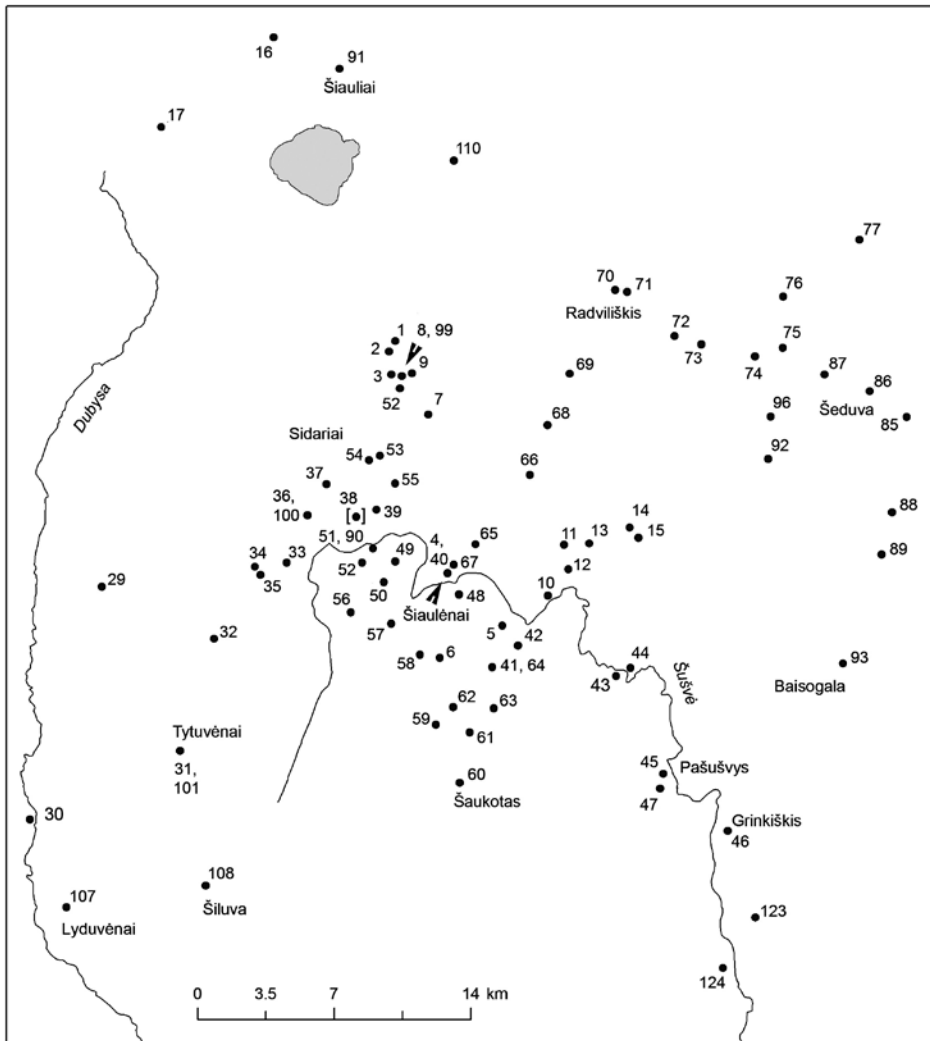
Parengė *Vykintas Vaitkevičius* ir *Evelina Simanavičiūtė*

62 Antkapinis paminklas – medinis kryžius – ant V. Svirskio kapo (palaidotas Mataičių šeimos kape) buvo pastatytas XX a. antrojoje pusėje.

63 Daniliškio k., Krekenavos sen., Panevėžio r.



1929 m. vasarą B. Buračo lankytų vietų žemėlapis. Braižė E. Simanavičiūtė ir V. Vaitkevičius



B. Buračo 1929 m. vasarą lankytų vietų žemėlapis iškarpa



## B. BURAČO 1929 M. VASAROS EKSPEDICIJOS KALENDORIUS IR LANKYTOS VIETOS

Data		Administracinis pavadinimas (originali rašyba)	Administracinis pavadinimas (IS Aruodai, 2004 m.)	Atstumai tarp vietovių (matuojama tiesiąja linija)	
Gegužė	20 d.	1*	Pušyniškių km., Radviliškio vl., Šiaulių ap.	Pušiniškių k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Pušiniškiai–Pušinava: 2,29 km
		2	Pušynavos km., Šiaulėnų vl., Šiaulių apskr.	Pušinavos k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Pušinava–Polekėlė: 4,49 km
		3	Polekos km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Polekėlės k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r. (Polekos k. vieta – LKS94: 459012, 6180211)	Polekėlė–Šiaulėnai: 13,53 km
	21 d.	4	Šiaulėnų [vl.] m., Šiaulių ap.	Šiaulėnų mstl., Radviliškio r.	Šiaulėnai–Diktariškiai: 5,22 km
	22 d.	5	Daktariškio km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Diktariškių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Diktariškiai–Kalnai: 2,79 km
		6	Kalnų vienkiemis, Šiaulėnų vl., [Šiaulių ap.]	Kalnų k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Kalnai–Spičiai: 16,66 km
	23 d.	7	Spičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Spičių k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Spičiai–Polekėlė: 2,14 km
		8	Polekėlės bžntk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Polekėlės k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Polekėlė–Daujotava: 19,17 km
		9	Daujotav[os] dvaras, šalia Polekėlės bžntk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Polekėlės k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r. (dvaro sodyba – LKS94: 460019, 6179945)	Daujotava–Virikauskai: 3,88 km
	24–25 d.	10	Virikauskų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Virikauskų k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Virikauskai–Petrošiai: 2,35 km
	25 d.	11	Petrošių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Petrošių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Petrošiai–Žeimiai: 2,05 km
	26 d.	12	Žemių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Žemių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Žeimiai–Daujočiai: 1,27 km
		13	Daujočių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Daujočių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Daujočiai–Dvarčiai: 3,05 km
		14	Dvarčių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Dvarčių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Dvarčiai–Aušrėnai: 1,26 km
	27 d.	15	Belazoriški[ų] km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Aušrėnų k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Aušrėnai–Žaliūkės: 31,24 km
	28 d.	16	Žaliūkų km., Šiaulių vl. ir ap.	Žaliūkių k., Šiaulių sen. ir r.	Žaliūkės–Raizgiai: 6,52 km
		17	Raizgių km., Šiaulių vl. ir apyl.	Raizgių k., Bubių sen., Šiaulių r.	Raizgiai–Kurtuvėnai: 11,36 km
		18	Kurtuvėn[ų] vl. m., Šiaulių ap.	Kurtuvėnų k., Bubių sen., Šiaulių r.	Kurtuvėnai–Jurgoniškiai: 10,28 km
		19	Jurgoniškių km., Šaukėnų vl., Šiaulių ap.	Jurgoniškių k., Šaukėnų sen., Kelmės r.	Jurgoniškiai–Spaudžiai: 1,81 km
		20	Spaudžių km., Šaukėnų vl., Šiaulių ap.	Spaudžių k., Šaukėnų sen., Kelmės r.	Spaudžiai–Svilė: 0,74 km
	29 d.	21	Svilės km., Šaukėnų vl., Šiaulių ap.	Svilės k., Šaukėnų sen., Kelmės r.	Svilė–Šaukėnai: 3,76 km
22		Šaukėnų vl. m., Šiaulių ap.	Šaukėnų k., Šaukėnų sen., Kelmės r.	Šaukėnai–Vaiguva: 16,40 km	

\* Numeracija atitinka vietovių numerius žemėlapiuose.

## Lentelės tęsinys

Geguzė	30 d.	23	Vaiguvos vl. m., Šiaulių ap.	Vaiguvos k., Vaiguvos sen., Kelmės r.	Vaiguva–Junkilai: 6,86 km
	31 d.	24	Junkilų km., Užvenčio vl., Šiaulių ap.	Junkilų k., Užvenčio sen., Kelmės r.	Junkilai–Spygliai: 11,08 km
		25	Spyglių dvaras, Užvenčio vl., Šiaulių ap.	Spyglių k., Užvenčio sen., Kelmės r.	Spygliai–Pakėvis: 12,81 km
Birželis	1–2 d.	26	Pakievės bžntk., Vaiguvos vl., Šiaulių ap.	Pakėvio k., Vaiguvos sen., Kelmės r.	Pakėvis–Kelmė: 10,16 km
		27	Kelmės vl. m., Raseinių ap.	Kelmės m., Šiaulių apskr.	
		28	Jonapolės dv., Kelmės vl., Raseinių ap.	Nelokalizuota	
	2 d.	29	Kibučių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.	Kybučių k., Tytuvėnų sen., Kelmės r.	Kybučiai–Padubysys: 2,97 km
		30	Padubysio dv., Raseinių ap.	Padubysio k., Kukečių sen., Kelmės r.	Padubysys–Tytuvėnai: 11,34 km
		31	Tytuvėnų dv., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.	Tytuvėnų m., Kelmės r.	Tytuvėnai–Aukštiškiai: 4,88 km
		32	Aukštiškių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.	Aukštiškių k., Tytuvėnų sen., Kelmės r.	Aukštiškiai–Simaniškiai: 5,41 km
		33	Simaniškių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.	Simaniškių k., Tytuvėnų sen., Kelmės r.	Simaniškiai–Užpelkiai: 2,24 km
		34	Užpelkių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.	Užpelkių k., Tytuvėnų sen., Kelmės r.	Užpelkiai–Pavygailiai: 2,24 km
	3 d.	35	Pavygailių km., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.	Pavygailių k., Tytuvėnų sen., Kelmės r.	Pavygailiai–Sklioriškiai: 4,44 km
		36	Sklioriškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Sklioriškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Sklioriškiai–Baroniškiai: 1,99 km
		37	Baroniškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Baroniškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	
		38	Papelkių vnk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Liepiškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r. (apytikslė Papelkių vnk. vieta – LKS94 458433, 6174000)	
	4 d.	39	Liepiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Liepiškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Liepiškiai–Šiaulėnai: 4,97 km
	5 d.	40	Šiaulėnų vl. m., Šiaulių ap.	Šiaulėnų mstl., Radviliškio r.	Šiaulėnai–Kunigiškiai: 5,78 km
		41	Kunigiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Kunigiškių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Kunigiškiai–Notiniškiai: 2,12 km
		42	Notiniškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Notiniškių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Notiniškiai–Minaičiai: 4,72 km
6 d.	43	Minaičių km., Pašušvio vl., Kėdainių ap.	Mėnaičių** k., Grinkiškio sen., Radviliškio r.	Minaičiai–Čerkosai: 1,07 km	
	44	Čerkosų km., Pašušvio vl., Kėdainių ap.	Čerkosų k., Grinkiškio sen., Radviliškio r.	Čerkosai–Pašušvys: 7,04 km	
7 d.	45	Pašušvio vl. m., Kėdainių ap.	Pašušvio mstl., Grinkiškio sen., Radviliškio r.	Pašušvys–Grinkiškis: 4,06 km	

.....

\*\* 2010 m. grąžintas istorinis Minaičių pavadinimas.

## Lentelės tęsinys

Birželis	8 d.	46	Grinkiški[o] vl. m., Kėdainių ap.	Grinkiškio mstl., Radviliškio r.	Grinkiškis–Pašušvys: 3,48 km
		47	Viktorinės dv., Pašušvio vl., Kėdainių ap.	Pašušvio mstl., Grinkiškio sen., Radviliškio r.	Pašušvys–Pamiškaliai: 13,60 km
	9–11 d.	48	Pamiškalių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Pamiškalių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Pamiškaliai–Dirvonai: 5,99 km
		49	Dirvonų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Dirvonų k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Dirvonai–Dirvoniškiai: 1,31 km
		50	Dirvoniškių km., [Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.]	Dirvoniškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Dirvoniškiai–Pašušvys: 5,53 km
	12–13 d.	51	Pašušvio dv., (Šiaulėnų vl.), [Šiaulių ap.]	Pašušvio k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Pašušvys–Polekėlė: 24,53 km
		52	Buteniškis, Daujotavos dv[aro] filialas, Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Polekėlės k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r. (palivarko vieta – LKS94: 459584, 6178702)	Polekėlė–Repšiai: 3,50 km
		53	Repšių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Repšių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Repšiai–Acokavai: 1,45 km
		54	Acokovų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Acokavų k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Acokavai–Birietiškiei: 1,66 km
	14–15 d.	55	Birėtiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Birietiškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Birietiškiei–Šiaulaičiai: 9,46 km
		56	Šiaulaičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Šiaulaičių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Šiaulaičiai–Stalmokai: 2,95 km
		57	Stalmokų km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Stalmokų k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Stalmokai–Lenartuva: 1,74 km
	19–20 d.	58	Linartuvos vnk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Lenartuvos k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Lenartuva–Liekiai: 3,85 km
		59	Lėkių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Lėkių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Liekiai–Šaukotas: 3,30 km
		60	Šaukot[o] miest., Kėdainių ap., Pašušvio vl.	Šaukoto mstl., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Šaukotas–Pakalnučiai: 3,03 km
	21 d.	61	Šudausių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Pakalnučių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Pakalnučiai–Piktoniai: 1,60 km
		62	Piktonių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Piktonių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Piktoniai–Žąsaičiai: 2,40 km
		63	Žąsaičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Žąsaičių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Žąsaičiai–Kuniškiškiai: 1,95 km
	22 d.	64	Kuniškiškių k., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Kuniškiškių k., Šaukoto sen., Radviliškio r.	Kuniškiškiai–Mantviliškiai: 7,66 km
	23 d.	65	Mantviliškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Mantviliškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Mantviliškiai–Nirtaičiai: 3,60 km
		66	Nirtaičių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Nirtaičių k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Nirtaičiai–Tolėikiškiai: 5,79 km
		67	Tolėikiškių km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Tolėikiškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Tolėikiškiai–Daugėlaičiai: 8,73 km
	24 d.	68	Daugėlaičių dv., Radviliškio vl., Šiaulių ap.	Daugėlaičių k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Daugėlaičiai–Jaugėlai: 2,92 km
		69	Jaugėlų km., Radviliškio vl., Šiaulių ap.	Jaugėlų k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Jaugėlai–Radviliškis: 5,35 km
		70	Radviliškio vl. m., Šiaulių ap.	Radviliškio m., Šiaulių apskr.	Radviliškis–Antanas: 2 km
		71	Antaniškių dv., Radviliškio vl., Šiaulių ap.	Radviliškio m., Šiaulių apskr. (Antanavo palivarko ir Antaniškių k. vieta – LKS94: 473203, 6183134)	Antanas–Karčemos: 2,28 km

## Lentelės tęsinys

Birželis	25 d.	72	Karčiamų km., Radviliškio vl., Šiaulių ap.	Karčemų k., Aukštelkų sen., Radviliškio r.	Karčemos–Verduliai: 1,72 km
		73	Verdulių vnk., Radviliškio vl., Šiaulių ap.	Verdulių k., Aukštelkų sen., Radviliškio r.	Verduliai–Velžiai: 3,41 km
		74	Velžio km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Velžių k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Velžiai–Kurkliai: 1,33 km
	26 d.	75	Kurklių km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Kurklių k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Kurkliai–Paežeriai: 2,73 km
		76	Paežerių km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Paežerių k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Paežeriai–Radviloniai: 4,51 km
		77	Radvilonių dv., Šaduvos vl., [Panevėžio ap.]	Radvilonių k., Pakalniškių sen., Radviliškio r.	Radviloniai–Maldžiūnai: 5,95 km
	27 d.	78	Maldžiūn[u] km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Maldžiūnų k., Rozalimo sen., Pakruojo r.	Maldžiūnai–Padubysys: 4,75 km
		79	Padubysio dv., Rozalimo vl., Panevėžio ap.	Padubysio k., Rozalimo sen., Pakruojo r.	Padubysys–Rozalimas: 2,03 km
28–29 d.	80	Rozalim[o] vl. m., Panevėžio apskr.	Rozalimo mstl., Pakruojo r.	Rozalimas–Meldiniai: 3,10 km	
Liepa	1 d.	81	Maldėn[u] km., Rozalimo vl., Panevėžio ap.	Meldinių k., Rozalimo sen., Pakruojo r.	Meldiniai–Plaučiškiai: 1,79 km
		82	Plaučiškių km., [Rozalimo vl., Panevėžio ap.]	Plaučiškių k., Rozalimo sen., Pakruojo r.	Plaučiškiai–Raginėnai: 4,86 km
		83	Raginėn[u] km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Raginėnų k., Pakalniškių sen., Radviliškio r.	Raginėnai–Pakalniškiai: 4,70 km
	2 d.	84	Pakalniški[u] km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Pakalniškių k., Pakalniškių sen., Radviliškio r.	Pakalniškiai–Raudondvaris: 3,41 km
		85	Raudondvari[o] dv., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Raudondvario k., Pakalniškių sen., Radviliškio r.	Raudondvaris–Šeduva: 1,26 km
	3 d.	86	Šaduvos m., Panevėžio ap.	Šaduvos m., Radviliškio r.	Šeduva–Pavartyčiai: 4,48 km
	4 d.	87	Pavartyčių km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Pavartyčių k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Pavartyčiai–Kauleliškiai: 11,19 km
		88	Kaulališkių km., [Šaduvos vl., Panevėžio ap.]	Kauleliškių k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Kauleliškiai–Pakuteniai: 1,99 km
		89	Pakutenių km., [Šaduvos vl., Panevėžio ap.]	Pakutenių k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Pakuteniai–Pašušvys: 27,04 km
	5 d.	90	Pašušvio dv., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Pašušvio k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Pašušvys–Šiauliai: 26,44 km
	6 d.	91	Šiaulių m. gelžkelio stotis	Šiaulių m. ir apskr.	Šiauliai–Gimbogala: 31,45 km
	7 d.	92	Gimbogal[os] km., Baisogalos vl., Kėdainių ap.	Gimbogalos k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Gimbogala–Baisogala: 10,41 km
	8–10 d.	93	Baisogalos vl. m., Kėdainių ap.	Baisogalos mstl., Baisogalos sen., Radviliškio r.	Baisogala–Naujamiestis: 28,14 km
	11 d.	94	Naujamies[čio] vl. m., Panevėžio ap.	Naujamiesčio mstl., Naujamiesčio sen., Panevėžio r.	Naujamiestis–Panevėžys: 15,48 km
	12 d.	95	Panevėžio m. ir apskr.	Panevėžio m. ir apskr.	Panevėžys–Puipiai: 44,99 km
16 d.	96	Puipių km., Šaduvos vl., Panevėžio ap.	Puipių k., Šaduvos sen., Radviliškio r.	Puipiai–Skaruliai: 86,04 km	
17 d.	97	Skarulių [u] bžnt., Jonavos vl., Kauno ap.	Jonavos m., Kauno apskr. (Skarulių k. vieta – LKS94: 519917, 6103414)	Skaruliai–Kėdainiai: 30,94 km	
18 d.	98	Kėdainių ap. miestas	Kėdainių m., Kauno apskr.	Kėdainiai–Polekėlė: 69,03 km	
22 d.	99	Polekėlės bžntk., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Polekėlės k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Polekėlė–Sklioriškiai: 8,04 km	
23 d.	100	Sklioriški[u] km., Šiaulėnų vl., Šiaulių ap.	Sklioriškių k., Šiaulėnų sen., Radviliškio r.	Sklioriškiai–Tytuvėnai: 13,18 km	

## Lentelės tęsinys

Liepa	26 d.	101	Tytuvėnų vl. m., Raseinių ap.	Tytuvėnų m., Kelmės r., Šiaulių apskr.	Tytuvėnai–Maironiai: 10,59 km	
	29 d.	102	Saudininkų bžntk., Tytuvėnų vl., Raseinių ap.	Maironių k., Liolių sen., Kelmės r.	Maironiai–Bajoraičiai: 2,56 km	
	31 d.	103	Bajoraiči[u] km., [Kelmės vl.], Raseinių ap.	Bajoraičių k., Liolių sen., Kelmės r.	Bajoraičiai–Lioliai: 4,99 km	
Rugpjūtis	1 d.	104	Lioli[u] bžntk., [Kelmės vl.], Raseinių ap.	Liolių mstl., Liolių sen., Kelmės r.	Lioliai–Viduklė: 19,73 km	
	4 d.	105	Viduklė[s] vl. m., Raseinių ap.	Viduklės mstl., Viduklės sen., Raseinių ap.	Viduklė–Alaviniškiai: 1,01 km	
		106	Alaveniški[u] km. prie pat Viduklės m., [Raseinių ap.]	Alaviniškių k., Viduklės sen., Raseinių r.	Alaviniškiai–Lyduvėnai: 16,20 km	
	10 d.	107	Lyduvėn[u] bžntk., Šiluvos vl., Raseinių ap.	Lyduvėnų mstl., Šiluvos sen., Raseinių r.	Lyduvėnai–Šiluva: 9,46 km	
	11 d.	108	Šiluv[os] vl. m., Raseinių ap.	Šiluvos mstl., Šiluvos sen., Raseinių r.	Šiluva–Pakalniškiai: 27,13 km	
	22 d.	109	Pakalniški[u] km., Radviliškio vl., Šiaulių ap.	Pakalniškių k., Daugėlaičių sen., Radviliškio r.	Pakalniškiai–Šilėnai: 37,14 km	
	23 d.	110	Šilėnų km., Šiaulių vl. ir apskr.	Šilėnų k., Kairių sen., Šiaulių r.	Šilėnai–Gruzdžiai: 28,04 km	
	24–25 d.	111	Gruzdži[u] vl. m., Šiaulių ap.	Gruzdžių mstl., Gruzdžių sen., Šiaulių r.	Gruzdžiai–Lygudai: 4,14 km	
		27 d.	112	Lygudų km., Gruzdžių vl., Šiaulių ap.	Lygudų k., Kužių sen., Šiaulių r.	Lygudai–Šiupyliai: 5,55 km
	113		Šakyn[os] bžntk., Gruzdžių vl., Šiaulių ap.	Šiupylių k., Gruzdžių sen., Šiaulių r.	Šiupyliai–Šakyna: 12,05 km	
	28 d.	114	Šakyn[os] bžntk., Gruzdžių vl., Šiaulių ap.	Šakynos mstl., Šakynos sen., Šiaulių r.	Šakyna–Papilė: 21,96 km	
	29 d.	115	Papilė[s] vl. m., Šiaulių ap.	Papilės mstl., Papilės sen., Akmenės r.	Papilė–Šiliškiai: 3,92 km	
	30 d.	116	Šiliški[u] km., Papilės vl., [Šiaulių ap.]	Šiliškių k., Papilės sen., Akmenės r.	Šiliškiai–Kuršėnai: 25,42 km	
	Rugsėjis	1–2 d.	117	Kuršėn[u] vl. m., Šiaulių ap.	Kuršėnų m., Šiaulių r. ir apskr.	Kuršėnai–Pavenčiai: 23,99 km
			118	Pavenči[u] dvaras, [Kuršėnų vl., Šiaulių ap.]	Kuršėnų m., Šiaulių r. ir apskr. (Pavenčių dv. vieta – LKS94: 432103, 6203672)	Pavenčiai–Žarėnai: 21,05 km
3 d.		119	Žarėn[u] bžntk., Kruopių vl., Šiaulių ap.	Žarėnų k., Šakynos sen., Šiaulių r.	Žarėnai–Pievėnai: 43,62 km	
4 d.		120	Pievėn[os] bžnt., Tirkšlių vl., Mažeikių ap.	Pievėnų k., Tirkšlių sen., Mažeikių r.	Pievėnai–Mitkiškiai: 2,98 km	
5 d.		121	Mitkiški[u] bžntk., Nevarėnų vl., Telšių ap.	Mitkaičių k., Nevarėnų sen., Telšių r.	Mitkiškiai–Nerimdaičiai: 8,18 km	
6 d.		122	Nerimdaiči[u] bžntk., Nevarėnų vl., Telšių ap.	Nerimdaičių mstl., Nevarėnų sen., Telšių r.	Nerimdaičiai–Kairėnėliai: 117,9 km	
7 d.		123	Kairinėli[u] km., Grinkiškio vl., Kėdainių ap.	Kairėnėlių k., Grinkiškio sen., Radviliškio r.	Kairėnėliai–Vaitiekūnai: 1,98 km	
		124	Vaitiekūn[u] km., Grinkiškio vl., Kėdainių ap.	Vaitiekūnų k., Grinkiškio sen., Radviliškio r.	Vaitiekūnai–Surviliškis: 24,90 km	
8 d.	125	Surviliški[o] vl. mst.	Surviliškio k., Surviliškio sen., Kėdainių r.			